

శ్రీమత్పరదేవతామృతము:

శ్రీ

పాండుప్రవాసము.

నాటకము.



ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

రచింపబడినది

మూడవకూర్పు 2000 పురులు.



కాకినాడ:

స్కేప్ ఆండ్ కో., ముగ్గిరకాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1915.

కాపీరైట్ రిజర్వ్

[వెల 12 అణాలు.

ఈనాటకమునందువచ్చు ముఖ్యపాత్రలు.

I వ యంకము.

- 1 ద్రోణుడు
- 2 పంచపాండవులు
- 3 దురిపదుడు

II వ యంకము

- 1 బాహ్మణుడందంపతులు
- 2 కుంతీ దేవి
- 3 భీముడు
- 4 బతుడు
- 5 మీడింబ

III వ యంకము.

- 1 భీముడు
- 2 దురిపదుడు
- 3 పునోహితుడు
- 4 గృహ్యముడు
- 5 దుర్యోధనుడు
- 6 దుశ్శాసనుడు
- 7 కర్ణుడు
- 8 శీకృష్ణుడు
- 9 బుర్రాముడు
- 10 ద్రాపది
- 11 పంచపాండవులు
- 12 కుంతి

IV వ యంకము.

- 1 విదురుడు
- 2 పంచపాండవులు
- 3 ధృతరాష్ట్రుడు
- 4 భీష్ముడు
- 5 ద్రోణుడు
- 6 దుర్యోధనుడు
- 7 దుశ్శాసనుడు
- 8 శకుని
- 9 కర్ణుడు

- 10 కిర్కుడు
- 11 పాత్రిగామి
- 12 ద్రాపది

V వ యంకము.

- 1 అర్జునుడు
- 2 ఉర్రళి
- 3 దాసి
- 4 ఇంద్రుడు

VI వ యంకము.

- 1 ధృములు
- 2 ద్రాపది
- 3 సైంధవుడు
- 4 పంచపాండవులు
- 5 దాసి

VII వ యంకము.

- 1 గాయకుడు
- 2 సైంధి
- 3 ఉత్తర
- 4 బృహన్నల
- 5 ఉత్తరుడు
- 6 గోపాలకుడు
- 7 భీష్ముడు
- 8 ద్రోణుడు
- 9 కృష్ణుడు
- 10 అశ్వత్థామ
- 11 కిర్కుడు
- 12 దుర్యోధనుడు

VIII వ యంకము.

- 1 పంచపాండవులు
- 2 ఉత్తరుడు
- 3 విరుడు
- 4 రాయబారి
- 5 సైంధి

ఉపోద్ఘాతము.

—: 0 :—

ఈ పాండవప్రవాసమునందలి కథ, పాండవుల విద్యాభ్యాసము మొదలుకొని విరాటపర్వము తుట్టుతుడవఱకును గల యంశములతో నిమిడియున్నది. పూర్వముదగ్గియు నందలి తప్పులు గొన్ని యిందు సవరింపఁబడినవికాని మఱి కొన్ని యిందునుం గలవు. వాని నెల్లఁ జదువరులు జాగ్రూకులై సవరించుకొనఁ బార్గితులు. ఇందుఁగల పర్యాయగ రహస్యములను దెలిసికొనఁజాలక తప్పుగా దలఁతురేని వారు మా సహజపఠపాండవా శ్వమేధముం జూచినపిమ్మటఁగాని యట్లుతలఁపకుండుటకుఁ బార్గింపఁబడుచున్నారు. కథాంశములు భిన్న భిన్నములైనను గర్తవ్యకరే యగుటచేఁ జాలవఱకుఁ బర్యాయము లొకఁజేవిధముగా నుండునుగాన నిట్లభ్యర్థించితిమి. పరిశీలకులగు కవులకుఁ బరిశీలకులగు విమర్శకులు దొరకుట బంగారమునకుఁ దావి యబ్బుటవంటిదియని మేమెఱుంగుదుము. కాని నేటివఱకు మాకాభాగ్యము తటస్థించినదికాదు. కాలమహిమనుబట్టి పండితకవులే కర్మము నెఱుంగని వారలకు జంకివలసివచ్చుచున్నది, కాకుదంతాలు, అని భట్టోజీదీక్షితులు గారు సిద్ధాంతకాముదిలోను దాహరణమియఁగా దానిం జూచియుండదు. “దీక్షితులకుఁ నెఱుంగరాదు కాకిదంతాలుగాని కాకుదంతాలేమిటి”, అని యాక్షేపించెనట ? ఇప్పటి మావిమర్శకులెల్ల నీటివారుగానే కన్పట్టచున్నారు. మాపుస్తకములు విమర్శింపక యొకరు మమ్ముదయఁదలఁచి వదలిపెట్టినట్లు పత్రికలో లిఖించుకొన్నారు. ఒకరవనేల? వారు శ్రీకాశ్యపూరి వారాయణపగబ్రహ్మకవిసార్వభౌములు గారు. లేకున్నచో మాగ్రంథములగతియేమగునో సంతయింపవలసినదే. ఏమందురా ? ఇంతకుమున్ను బ్రహ్మశ్రీ పేరి కాశీసాధకాన్త్రులవా రొక పరి మాగ్రంథమునువిమర్శించిరి. వీరుభయశాస్త్రపారంగతులు, సాహిత్యచక్రిన్ద్రులు. వారివిమర్శనము తుదకేమైనదో వారేనుడువఁగలరు. పిమ్మటఁ బితాపురము దర్బారుకవులు వెంకటరామకృష్ణులు విమర్శించిరి. వారివిమర్శనమేమైనదో మాసహజపఠపాండవాశ్వమేధమే. తెలుపఁగలదు ఇటీవలమఱియొకరెవరో విమర్శించిరి. పేరొడులకుచ్చరింపవలెను. ఆపేరును నావిమర్శనమేమైనదియొ మత్సరీకరమునలనఁ దెలిసికొనఁడగు. ఓదుస్కలమా ! ఇకనైనఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరుల గ్రంథములను మంచి విమర్శకులపాలంచేయఁ దలఁచుకోలేదా ! వారి నేల స్వధాయాసము పాలుగావించెదవు, వారిగ్రంథముల నేల పెంచెదవు, “నాదయమున్నచో నర్థమాత్రానభిజ్ఞాతయగు చాఁకలి పుల్లిగాఁడుగూడ కవిసార్వభౌముడగు. తిక్కన భారతమంతయు విమర్శించి తప్పులగలఁ

డు. కావున నొక నమస్కారముఁ గావించవలసినదే" యనుచున్నావా! కానిమ్ము. అట్లే ని నీకొకనమస్కారముఁ గావించుచున్నాము. అనర్గళకవితాప్రవాహమునం దెచ్చిలే ని యతి మందూకప్లుతి గావించుట మహాకవులకు సహజప్రమాదమని శ్రీనాథాచార్యుల గ్రంథములు పరిశీలించినవారికిఁ దెలియకమానదు. ఆవియుఁ గవులయజ్ఞానవిలసితములని యు 'నేనుమాత్రమురకున్నానా దేనికో మున్నవాయుచేయున్నా'నను సామెత గా మేమును దప్పలు పట్టఁగలిగితిమనియు ననుకొనువారికి మావండు ములే పృత్యుక్తములు. అట్టివారికియతియుఁ బ్రాసయుఁ దెలియదనుట యజ్ఞానమో దివ్యజ్ఞానమో యిదితే గ్రహింతురుగాత./ ఇందుఁ గలిగిన లేఖకాది ప్రమాదములు సవరించుకొను భారము రాయార్ద్రహృదయులగు మాచదువరులకే వదలుచున్నాము.

అయ్యలారా!

ఈ పాండవ ప్రవాసమునకుఁ జెరినింగు స్కూల్సు లోపరుక్మానులకు పకనీయ గ్రంథముగా నిర్ణయింపఁబడినదగుటచేఁ దృతీయవారముదాసభాగ్యము తటస్థించినది. ద్వితీయముద్రామునందలి లేఖకాదిప్రమాదము లిందునఁ గొన్ని సవరింపఁబడినను బ్రస్తుతమునందు మఱికొన్ని ప్రమాదములుండక మానవు గాన వానిని సహృదయులు మన్నింతురుగాత.

ఇట్లు

శతాధానులు

తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.



శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులము

పాండవప్రవాసము.

తిరుపతివేంకటేశ్వరము.

నాటకము.



(నాంది)

స. జయమెదియిచ్చు నెయ్యదియగలబెడు నేదిసుఖంబొసంగు న
న్వయ మభ్యుద్ధి చెంగటకునై మఱి యొద్దినిగొన మేది కా
నయ మెనగూర్చు బాటకుల కిట్లన నోతలమన్, బ్రహ్మ మ
ద్యయ మలభారతం బొసంగు బంధమవేదము మీ కభీష్టముల్.

[నాందింతిమున నూత్రిభార్యుడు ప్రవేశించును]

నూత్రి—బావ ! ఇటురమ్ము.

నూత్రి—ఇది వచ్చినది.

నూత్రి—మొన్నటి వ్యాసపూర్ణిమనాడు మన మొనరించిన పూజాపుగస్కారములకు
నలది భారతగురువుగారు మనకిడిన యాశీర్వచనమును నీవును పంటిపగా ?

నూత్రి—వినకేమి ? “ పాండుపుత్రులంబోలె మీరును దుర్జయులై నెగడుదురుగాక ”
యని ప్రీతిపూర్వకముగ నాశీర్వదించిరి.

నూత్రి—తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపబడిన పాండవప్రవాసముం బ్రదిగింప నెంచి
న మన కీనాడు వారి యాశీర్వలమున నెందును గొడువ రా నేరదు. కావున, తా
త్రముల నాయత్త పఱపుము.

నూత్రి—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

నూత్రి—పూజ్యమూర్తులగు నోసభాస్థాయీలారా !

క. గోదాచార్యుల కెనయగు, జాణన్ మధురవ గీఃవృత్తరీయించి కడు
 ప్రియముగ నతినిశిఘ్నముల, పోటిమి మికిపుడు పృథ్వీముగ ననరింతున్.

(నిష్క్రమించును) (సృష్టావస)

[అంతట గోదాచార్యులు బాండువులను బ్రవేశింతురు]

గోదా—చిత్తము తరువాత నంగీకరింపెను.

గోదా—అట్టిది యగమును నగ్ని దేవ్యుని దగ్గ సహస్రాయులమై ననువును నీగోదాచార్యుల
 బోధ నాలగుదుండి నొక్కవారు గుర్తివగుండు నన్నుం నాచి,

గీ. “ ఏను బాండులవశము నెలునప్పు, పర్యేక్షకు నేగునాచి మిగిలె యుండి
 నన్ను ననబోదె రాజ్యంపు మున్నలను, నొంగి నాకుఁ గృతార్థత నొనఁగలయు.”
 అని ప్రార్థించెను.

భీము—అది యుచితమే కదా ?

గీ. పునమివేలుపులే కడుఁ బూజ్యులమును, గానిశాఁడ మిగిలెఁగి మహానుభావు
 లగియు నట్లుండి సహవాసం లభింకమిమ్మి, లట్టి మిమ్ముఁ బూజింపటకన్నఁ గలదె?
 తరువాత నంగీకరింపెను.

గోదా—పసిగడడి కొంతకాలమానం నేను కిందాననుచు నొనరించి పివాహనము చే
 నీకొని పుత్రులంపుడవై ధనాభివంశవృద్ధి సహకారము నికటమున కగుటకు
 యు నయ్యెను.

క. “ ధన మెల్లఁ గొందియిచ్చితి, ననలబడుకొ యాచులకు నననకల మె
 ల్లనా గత్యున కొనంగితి, నను నేటికిఁ జూడఁ కచ్చివాడవుచు నపునా ?

కానిమ్ము మిగిలినగానికీమి ? “ నాగోంబాను నస్త్రైశ్చయును నివృత్తిక నిశించి
 యున్నయి. ఇందు నీ కెమ్మని నలము ననియ పరిగ్రహింపు ” మనఁబడు
 సంతసించి శస్త్రాస్త్రైశ్చయులయ్యెను. నీవలనఁ బరిగ్రహించి బాల్యమితుంగిడను
 గుర్తివగుని పాశికం బోయితి ;

అర్జు—(అనఁగా) సీతా ! ఇయ్యనగుఁ డొక్కఁడ నే విద్యనభ్యసించలేదు. తాతం
 బోధ భాగ్యవంతుఁ గూడఁ గుశాగ్రము నొచ్చి కొన్నిపక్షములు గ్రహించి
 యున్నాడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత గుర్తివగుండు కంఠికాశమున
 మిమ్ము నెలుఁగికి నీవృత్తిగోపనచితిం బగు ధనమత్తరిం గనకే నేను గాఁ
 బోలును.

గోవిందా—అంతమాత్రముతో జూలించిన నా కింతి పట్టుపలయే శేకుండును.

నను—గురువార్యా! ఇక శేమిచేసెను ?

గోవిందా—నన్ను జూచి యొకసక్కముగా,

గీ. “వీను మూర్ఖాభిషిక్తుడ నీవు పేర బాంసవ్యువు ననకెట్లు మాగు మైత్రి ?

చరిసే! పాత్రా పాత్రా యాగపల లక్ష్మణంబా, గనకశీలిని నీగుణంబా లలిసె”

అని నన్ను మానించెను.

నను—(కోపముతో)

న. ఇగువుగ మేము నన్న లొక యిద్దరు నల్లుల మేకమై ముగా

మరులని నడ్డమైన నలకల సహాయుడు నాని నన్నింక

గుఱము నేడ్డొక గుర్రపదు దోబ్బలమున హరియించి తెచ్చి యో

గురువర! మీకు దుష్టిగన గొంక యచ్చద మింతయేటికి.

గోవిందా—గురువర! ఇంతకుమున్ను భార్యరాష్ట్రంబు యుద్ధపన్నుల్లి యరిగిరిగ నా

గల కతండు సాధ్యండు గాకయెందునా!

గోవిందా—ధన్యవందనా!

న. గుర్రపదు దొరెనిసంభవుడు నోళ్ళలమీదున నాకు లొమ్మ గా

డపరిమితాస్త్రోస్త్రుచయముల దద్దము నాశితేతిన

ట్టి పాపకూరు డాతని కడింద మగంటిమి క్వోడ్లు ? భూ

మిప ? మనయాస్థునం డెని మిందు దదన్యు ఇంతి జోపండె ?

అర్జు—(సంతోషముతో) డేకికేదా!

న. కిరీతుపక్కిలన్ నడన గాం బనాన్యుడ డగ్గిమంగ నె

క్కున గభసమ్మనన్ రిపుల గూర్బంగ నేను గభమ్మనెక్కి యా

వామనం బార్షగుం గదిసి పొణముతోడన పట్టితెచ్చి మీ

కవమతి తేనెనట్టి పల మందగ దుష్టిగా గొనెందె.

ధన్య—అర్జునా!

మ. ధనమున్ రాజ్యము నెందుకిచ్చె ? దనకున్ దైవంబా, పూర్వార్ తపో

ధనుల నామ్యులు నైన యాపకులకు దారిద్ర్యరాధానిగ

జను లౌ పంగులు సంధులౌ జతలకు సంగతీణ శ్రేయనం

మన కాడే ? యొకపాట శేమిటికి నిచ్చు శ్రేణిసామ్రాజ్యమున్.

కావున నతం డవశ్యమును దండున్ డగుట నట్లొనరింతువుగాక.

భీము—అన్నా! తక్కినవారిమా పెట్టులైనను,

క. సిననాటనుండియును నొక్క నిమేషము పాయ కొక్క కాయంబై యుం
డిన మిత్రుఁ బాత్రునిలుచే, సిన దుర్మార్గునికి నొక సిరి యెటు నిలువన్.
నట—గురువరా ! నాకుఁ దెలియమి నడుగుచున్నాడను. తమించి యీసందియముం
దీర్చుము.

మ. బకముం బోలే స్వకుక్షీరక్షణకునై ప్రాజ్యంబు రాజ్యంబుపూ
ను శోరాత్మకునిగ్ గృతఘ్ను జడునిన్ దుశ్శీలు దుశ్శీకుఁ జం
పక “పాణింబులతోడఁదె” మృదుమఁ బంపం బాడియే ? వీడు భూ
మికి భారం బగుఁగాదె ? యెందుకొఱకొ మారిట్లు భాషించుటల్.

దోణి—నాయనా ! ఇతఁ డిప్పు డెట్టివాడైనను గ్రామముగాఁ గష్టముఖము లొంటఁ
బట్టి ఉదవ లోకోపకారి కావచ్చును. కావున మన మితనిం జంపఁదగదు. “లేని
దాతకన్న నున్న లోభి మెఱుఁ” గని కదా ? పెద్దలు చెప్పుదురు.

అర్జు—గురువరా ! ఇతఁ నాలస్య మెందులకు ? పోవుదము పడుండు. (అందఱును బ
రిక్రమింతురు.)

భీము—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో కాంపిల్వనగరము. కొరవనైవ్యమెల్ల దుశ్శపదుని ధాటికి
నోడి యెట్లు వెనుకకు వచ్చుచున్నదో !

అర్జు—(దోణిధర్మజులకు నమస్కరించి) మీరు సమీపమున నే యుండి చూచుమం
డుండు. మేము నల్వరమును జని,

క. మత్తాత్ముడైన దుశ్శపదుని, నెత్తెఱుగుననేని బట్టి యిప్పుడె యిటకున్
దెత్తుము తెచ్చినపైమి, చిత్తం బెటునచ్చ నట్లు నేయఁగనచ్చున్.

(నల్వరు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ—మహాత్మా ! దుశ్శపదుం డయోనిజం డని తాము నుడివితిరిగదా, యెట్టిది యని?

దోణి—మున్నితనికండ్రోయగు పృథకుండు తపంబొనర్చుతటి నొక్కనాఁ డన్నికట
మృత మేనక యను నచ్చర కునుమాపచయంబు సలుపుచున్న నద్దానిం గాంచి
పరనకుం డగుటయు, నతనికి ధైర్యంబు నిలువదయ్యె. ఆమోఘవీర్యుఁ డగునతని
తేజం బిట్లు పరిణమించె.

ధర్మ—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో ! సమర మెట్లు ప్రవృత్తిలుచున్నదో చిత్తగింపుఁడు.

దోణి—(చూచి) ఐత్యా ! నేను దుశ్శపదునిం గూర్చి యేమిచెప్పితిని ?

చ. అతఁ డెటువంటివారలను నాహవమందున లెక్కనేయఁ డ

గృతిహతవికృతుండు మనపార్థుపము న్నిగిడించుచున్న యా

శిశువర్ష మే యతనిచేప వచించెను నైననీమిని
ద్వితు నొనరించి తెచ్చు మనకీడి యకుంతి విశ్రాంతి నన్.

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము.)

ధర్మ—(విని) గురువరా ! ఏమి యీ హాహారవి మింత వివరీతముగా వినవచ్చుచున్నది ?
దోబ్రు—హాహారమున కేమున్నది ? దుష్టమనియరదముపైకి సింగంబులె లంఘించి

మనయుద్ధముం దతని నొడిసి పట్టి తనయరదమునకుఁ గట్టుచున్నాఁడు.

ధర్మ—(చూచి) అతిశయిగమనమున నిచ్చటికే తీసికొనివచ్చుచున్నాఁడు.

[అంత దుష్టపదసహితముగా నర్థముఁడు ప్రవేశించును.]

అర్జు—(నమస్కరించి) గురువరా ! ఇదిగో దక్షిణ, పరిగ్రహించి యాశీర్వదింపుఁడు.

దోబ్రు—(దుష్టపదముగాంచి ఎకసక్తముగా)

అ. వ. పేదపాముఁ డెవఁడో పెద్దరాజ్యముతో, యిప్పుడైన నీకు నెఱుకపడెనె ?

రాజ్య మేలు టుడిగి రాజ్యము ? రిక్తుల, మైనముక్కుఁ జూడ నోనరేంద్రగి.

దుష్ట—(కలగించుకొని యూరకుండును)

దోబ్రు—అర్జున ! ఇతని కీబంధములు విప్పుము.

అర్జు—చిత్తము. (అట్లానరించును)

దోబ్రు—ఓయి ! పాంచాలభూపాల !

కం. నినుఁ జంటిపిల్లనికీ గో, వ్ర నొసంగెద నందుఁ జూడఁబూనితి నీదా

ధనగర్వము నా కియ్యడ, నొనరించె నఖండ మైనయోగము కంటే.

సమస్త ధర్మవేదియు నఖండ ప్రజ్ఞాధురంధరుండును రాజకులైకభూషణుండును నగు భీ

ష్ముండున్నచో దని యెఱింగియు నిన్నుం జూడ నచ్చట నాతప్పిదమే కాని

నీతప్పిద మిందు లేకమును లేదు. ఇంక నియిచ్చుం జనుము.

దుష్ట—(తనలో) అన్నా ! బ్రాహ్మణప్రభావ మెంతదుర్బలమైనది. వీరల కిట్టికత్తి

తపంబువలనం గదా ! కలిగె. నేనుకు నట్టితపం బొనరించి యెట్లులేని నితని

జయించి యామునమానముం బాపుకొందుఁగాక. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—గురువరా !

లే. గీ. కట్టకుడి కట్టి తెప్పించి కడకునింక, బైక మే యాతనిని విడువంగవలెనె

వృద్ధరాజులకేని జూపించువలెనె ? యంతమెత్తని హృదయ మే నెందుఁ జూడ,

దోబ్రు—కంటే ధర్మవందన !

కం. అవసీసురులకుఁ గోపము, దవులంగాఁ జనదొకఁటఁ దవలిన నొకజా

మఁధిగఁ బోలె నటుగా, క పితకపుఁగోప మొందు నతఁ డంత్యజాఁడౌ.

అర్థ—అరుగో, అన్నయును, గలలును మన సైన్యములును నిటునచ్చుచున్నవి.

ఇంక ఎవరూ గూడ వారి గలసికొని పురమున కరుగుదులు. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇవఁగి...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రసీతం

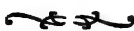
నగు పాండువప్రవాసమునఁ

బ్రధమాంకము.



పాండవప్రవాసము.

ద్వితీయాంశము.



[అంత నిత్యురభావోన్మోహదంపతులు ప్రసేకింతురు]

భార్య—నాథా! నేనుండఁగా మీ రాయనయని కావరం బగుట న్యాయము కాదు. అందులకై నే నరిగెద. వామనవి విని నన్ననుగ్రహింపుఁడు.

భర్త—(విచారముతో)

తే. గీ. అగ్ని పాక్షిగఁ బెండిలి యైనయట్టి, పరమసాధ్వినీ సంతానవతిని నిన్ను
ననుకావరముగఁ బంపి యవుల నరక, మనుభవించుటకన్న నియ్యదియేమేలు.
భార్య—నాథా! మీ రట్లు సంతయింపవలదు. భార్య సంతాపార్థముగా నేర్పడినది.
అట్టిఫలము నానలన నిదివలకే కలిగినది. నన్ను వానికై యర్పించి కొమరునిం
గొమార్తెను గడించుకొనుఁడు.

భర్త—అక్కటా! నే నీపలుకులు వినఁజాలను. ఓహో! దైవమా!

గీ. ఎరుల భక్షించునట్టి దుర్లయుపిడిబా, సమయఁగాఁజేసెనటకాకౌర్వధుర్యుఁ
దెవ్వఁ యొక్కరుఁడు లోకైక, యడత నివ్యానిజంప నీకనుపరాద?

భార్య—అహ! అనుమానభావుని గ కలి యెంతపుణ్యాత్మురాలొకదా! ఎల్లకాల
మును నాపె కడుపు చల్లనై బద్ధిల్లుఁగాక.

[భావోన్మోహప్రసేపముతోఁ గుంతి ప్రసేకించును]

కుంతి—అమ్మా! మీ రెండులతో యిట్లు విచారించుచున్నార. వినఁగా వినఁగా మీయా
పడతెలింగు నాకు స్పష్టపడినది. మీదంపతులుగాని మీకొమరుఁడుగాని కొను
రెతగాని యాముక్తిగఁగిడికొనుని కావరముగఁ బోకక్కరలేదు. నాయ్దేవు
రుకొమరులలో నొక్కరునిం బంపెడ. మీరు స్వగృహంబునందుఁడు.

భర్త—అక్కటా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చినది.

గీ. అన్నవస్త్రములకు లేక యాదాగును, నతిథులై మద్భుతముల నడఁగియున్న
మీకు నవకృతిఁ గల్పించి మేమ వెంచి, బ్రతుకుదునె యవశిష్టకు భాజనముగ.

కుంతి—నూకది యపకారంబుకాదు. ఉపకారమే, ఏమంటిరా? నాకొమరుండారక్క
నుం జరిపి యహంకారంబు బ్రతివ్వయుం బరమందుఁ బాజ్యమును నార్జించువాఁడే
కాని వానిచేఁ జిక్కువాఁడు కాఁడు.

భార్య—అమ్మ నీ :ట్లనడకమి ? ఈక నడకను సామన్య డనుకొంటివా ? కీని గొప్పరాణి లెవ్వరను ? యింతలేకయే కదా చక్రిదినము నొక్కమానిసిని రెం డెనుబోతులను, ఒక బండియెన్నమాను ? యిట్లముగా నిచ్చుట కేర్పాటుకొనిరి. మీని జంప నొడలకు వశముగాదు. ఎప్పుడో అక్షాటోత్కలజనకునివంటి మహా నుభావుడు పుణ్యము కట్టికొనవలెను.

కుంతి—అట్టివాడే నాకొమరుడును ననుకొనుడు, మీ కది యంతయు నెందులకు ? మీ రూరకొనుడు. నే నీవని నెఱవేర్చించెదను.

భార్య—అమ్మా ! నీకు నిజముగ నాపద రాక్షసమున వ్యక్తి మాన్నచో నట్లొనరింపుము లేనిచో మాకొలకు నీవు పుత్రశ్రోక వనుభవంకము.

కుంతి—నా ట్టియిక్కట్టు లేకము లేదు. తోనికిం జని యొడ లెఱుంగక దుఃఖించు మీసంతానము నోదార్చుడు లెందు. అది నాకొమరుడు భిక్షాశనము గొని వచ్చుచున్నాడు నే నతనితోఁ జెప్పి వానిం జంపించెద.

(ఇరువురకు నిష్క్రమింతురు)

[అంత భీముడు చంకతో నీతోఁ బ్రవేశించును]

భీము—(జోలివంకఁజూచుకొని తనలో)

. అడకట నాకుం గదు పెంతో కట నకనకలబడెడు నొకకబళంబే

నీ కాదు విశిష్టం గూ, నీ కాసంతయును, నెట్టు లీదిని మేగున్ !

ఏమో ? యీదిన మెక్కడికేగినను లే దనువారే కాని మాధుకరము వైదవారే అరుదు. లాక్షగృహంబు వెలుగడి వచ్చినయది మొదలు నాకుం గడుపునిండ నన్న మేలేదు. అక్కడికివి దల్లి మే మేగురమును దెచ్చినయన్నమును నేకరాశిఁ జేసి యందు సగపాలు నాకుం బ్రత్యేకము గడువఁ జెట్టుచుండును. ఛీ ! ఈ దిదిప్రవృత్తి కన్న సధమృత్తి జేటొండులేదు. (కోకముతోఁ బ్రకాశము) ఖౌరా ! యంధ రాజా ! కేలాంధుడవే కాక దుర్గణాంధుడవు గూడ నైతివిగా !

డి. మాకోరినమ్మనం గొడుకు గోరెడికోర్కెకు సమ్మతించి భూ

పాలుని ధర్మనందిను నుపాయముమైఁ బురి వెళ్ళ గొట్టియుం

జాలక లక్కయింట నిడి చంపఁగ నగ్గి దిగిల్పితే ? కటా !

జాలి యొకింత లేద ? నరజన్మము నెత్తె నె ? గొడ్డువాడవే.

కుంతి—(నవ్వివించి తనలో) ఏమో యీవేళ నితఁడు కడుఁగోచముగ నున్నవాడు.

ఓహో ! ఇదియూ హేతువు ? ఈవాడు జోలి బొత్తుగా నిండలేదు. అక్క

టా ! దైవమా ! రాజాధిరాజును పొందునృపాలునిపుత్రుల కెట్టియానంద కల్పించి
తిని ? (పరీకాశము) తండ్రీ ! ఎందుకోయి, అన్యధారాజు నట్లు నిందించుచుంటివి ?
ఇది యంతయు నాజన్మకూరుండగు నాదుగోస్థిధనుని దుర్మంత్రముకాని మఱి
యొకటికాదు. నీయన్నను యువరాజుగఁగఁ జేయుటకు నహింస, కొడుకు
సారెసారెకు దనయొద్ద కరుదెంచి విచారింపఁగఁగఁ దనయానందమునని జెప్పి చూ
చి తుదకు మనకు వారణాశతము నివాసముగా నేర్పించెను. అపై జరిగినలాక్ష
గృహగాళాభయము మఱియు లేకమును నెఱుంగఁడు. ఇది యంతయు నుయో
ధనునివన్నగద. ఇంతకు విదురుఁడనియొకమహాత్ముండుండుటంబట్టిగాని మన
మాపురంజనుని మాయలోఁ బడి మగ్నినవాగమే. పోనిమ్ము తండ్రీ ! ఇంక వార
లం దలఁచకుము. మనకు మంచిదినములు రానున్నవని వ్యాసులవారు చెప్పట
మిటిపి కదా ?

భీము—అమ్మా ! నాఁడు నేనొక్కఁడని చేయఁలసినది నుమీ !

మ. కలియన్ గట్టి నుయోధనాదిశతముం గాలంతకుండో యనం

బలిమి నైతిని బెట్టి తెచ్చి జతుసద్మంబందు మున్నగ్ని సం

ధిలఁగఁజేసి యొక్కొనిన్ గ్రామముగా దీపించునాహ్నికిం

బలిగా నిచ్చినచో ననున్ జగము నేనా సంచు క్లాపింపదే.

కుంతి—తండ్రీ ! కాంతిపుము. ఎన్నటికేని యానుయోధనునికి మంచిబుద్ధి కలుగకపో

వునా ? కలిగినచో మీరును మీరు నేకముగా నుండకపోదురా ?

భీము—తల్లీ ! ఎంత వెఱ్ఱిదానవు ?

ఉ. పుట్టినబుద్ధి వాని కింక బుల్లలతోడనె కాని పోదు నీ

దెట్టి యమాయాకర్మ మొకొ ? యిండుకయేని యెఱుంగ నక్కటా !

పెట్టఁగఁజేయఁడే విషమ, పెద్దనదిం బడఁదోయిఁ జేయఁడే

దెట్టిదుండె విషాహులను బెట్టి ననుం గఱపింపఁ జేయఁడే.

కుంతి—తండ్రీ ! కడ్డవారెప్పుడును జెడ్డవారలకారు. సారెసారెకు నదియే తలపోయ

కము. ఈమాట వినుము. మనవలెన మనయింటి గృహస్థుని కొకయవకారము

కానలసియున్నదఁటోయి.

భీము—(అడఁగఁతుతో) అది యెట్టిది యైనను దప్పక చేయఁలసినదే.

కలి. మనకుఁ దమయల్లు వాన, మృత కిడి బందుగులకన్న మోహులమునం

జన నొనఁగినట్టి యిప్పు, నననిముగము దీర్చుకంటె భాగ్యముకలదే.

అదియేదో చెప్పము.

కుంతి—నీవు కడు నాకొని యున్నవాడవు లోనికోమ్ము. భోజన మైనపిమ్మటఁ దె
లైదను.

భీము—తల్లీ! యేమట్లంటివి? బ్రాహ్మణకార్యముకన్న నాకు భోజన మెక్కుడా?
(స్పృతినభినయించి) ఈపట్టణములోని జనులనందఱిని బకానుకుం డను నొక్క
ముక్కడిక్కనుండు బాధించుచున్నవాడని వింటిని. వానిబాధ వీరి కేమైనఁ
దటసింప లేదు కద! అట్లే యైనచో (కోపముతో)

మ. ఇప్పుడే పోయి మదాంధు నచ్చెనటి నాహీనుం గుర్రాచారు న
చ్చవలుం గూర నరాశిఁ బట్టి తుడితొ సంగ్రామరంగంబున
న్యిపులం గూర్చి “మహానభావుఁ డెవఁ డీవిపార్శ్వకుం” డంచు నా
యవకాగమ్మును బారు లెన్నుకొనఁగా నుత్సాహి నై ఁచ్చెదన్.

కుంతి—తండ్రీ! వానికే నీవు నధింప కలసినది. వానినిమిత్రము పండివంబులు మొదలై
నవి లోన వండుచున్నారు. తృప్తిగా నవి భుజించి మఱియుం బొమ్ము.

భీము—అట్లనే యునర్చదను (కోపముతో) ఓరీ! ఏకచక్రిపుగనారోహి క్రూర బకబక!

ఉ. దేవుఁ డొసంగునంగములఁ దల్విమెయిం బని చేసి ఎక్కిఁగా

జీవనమున్ బొంగుక కుచేష్టుడవై మదమెక్కి యూరికే

జీవుల బాధపెట్టెదవె? ఛీ! చెడుపోసురిపోత? నీ కిజ్జ

చావు తటస్థ మయ్యె నిక సాగవు నాయెడ నీకృత పముల్.

(అని తల్లితో నిష్క్రమించును) (బకుండు పరీవేశించును)

బకుండు—(వదికించి) ఓహో! ఏమి యీనాఁ డింతప్రాధ్దయినను నాకాహోము నచ్చి
నదికాదు? (కోపముతో) ఔరా? పౌరుల కింత యేమిటుపాటా? సరే వీరల
నెల్ల నొక్కదినమే భక్షింతుఁ గాక!

తే. గీ. ఒక్కమానిసియును దన్న లొక్కరెండు, బండెడన్నము నాకొక్క పంటికింగి
కైన నచ్చునె? పోనిమ్మటంచునొప్పు, కోన్న నదిగూడఁ గ్రమముగానున్నయ్యయ్యె.
ఓరీ! ఏకచక్రిపుగవానులారా!

కా. చేత న్నాకయె యింతస్వల్పమున కాసింపె న్నకం డంచు మీ
చేతమ్మల్ దిలపోయఁ బోలు నవురా? జీమూతసంఘాత ని
ర్వాతవ్రాతకతోరు నన్నెలుగరే? కాలంబు దాపయ్యెనే?
గోతం గూలితి రేదురాత్ముఁ డిటు మీకు న్నేనె దుర్బధముల్?

జోరా ? విరుద్ధము, ఏమీ పొగరు ? భుక్తికుటిలితైశ్చమాత్రవిత్త్రస్తీకృతక్రియలబంధం దగు
బంధుండే మీయకుమరికి భావశుభ్రయ్యేగా ! (యోజించి) ఈతప్పు వాకియగది
కాని మీదికొడు.

ఉ. ఏడుచుచున్నవార లిటు లేకముఖంబుగ ఇచ్చియంచు మో
మోడి యనుగ్రహించుటయిం దొసంగయ్యెనె ? నేను వాఁడొ
స్వాదుచునుండ మీగల సమగ్రముగా భుజియించినచ్చి న
స్వాదంగ వేడుకయ్యెనె ? నృనూదనుఁ డీబకుఁ డం చెఱుంగరే.

ఇంతకు మీరేమిచేసెదరు ! కలియగం బాసన్నుచువుటచే మీకిట్టి గుర్బుద్ధులు పుట్టుచు
న్నవి. కానినో,

ఉ. ఎప్పటినుండి నాకు బలి యిట్టిదుమండిరి నేఁడె పుట్టెనే ?
తప్పునె యింతమాత్రమున, దానవజాతి యటన్న నింతగా
నెప్పుడు నెల్లదం బగుట నిప్పటి కేవలలేదు నేఁటికి
మృప్యాడఁగూడి కొల్లెలగు మున్నరికంబులు మీకుఁ జొప్పడెన్.

(చెబియ్యగి) ఏగో ధ్వని వినవచ్చుచున్నది (చూచి) బండిలెం బాడకట్టుచున్నది. (కొం
చెము నడచి) అవును కానిమిత్తమై వచ్చెడి యన్నపుబండియే, కానిమ్ము నేఁడిం
తడితో కాంతించను. ఈయాలస్యమానకుం దగిన పోయళ్ళిత్తము చేసితిరెదను.
(దృష్టినిగిడ్చి) ఏమిరా ! బండి నక్కడనే నిల్చి యూరకున్నావు ? ఈయాలస్య
మునకుఁ గారణము నీవా ? పురజనులా ? (తనలో) ఏఁడెవఁడో బెల్లము గొట్టి
నంఝువలె నెండులకును సమాధానము చెప్పఁడు (కొండొక నడచి చూచి)
కడుఁ బొగరుఁబోకుగాఁ దోచుచున్నాఁడు ! బండిలోఁ గూర్చుండి యందుఁ
గల భక్ష్యములన్నియుఁ దినుచున్నాఁడు. ఏమోకాని యాదినమంతయు మార్పు
గానే కన్నట్టుచున్నది. (ప్ర)కాళము) ఓరీ! తిండిపోతా ! నన్నెఱుంగదుపురా ?
నాకై తెచ్చిన పదార్థము లుచ్చిష్టములు చేయుచుంటివా ? ఇదిగోఁ జచ్చితివి.

(తెరలో)

ఈపదార్థములు నేను దినుటనిలని నీకొకనష్టములేదు. ఏమంటివా ? నేనుఁగూడ నీకా
హారమునువాడనే కదా ?

బతు—(తనలో) ఓహో! ఏఁడెవఁడో పురజనుల పేరణచే నాతోఁ బోరవచ్చినవాఁడు
కాని నా కాహారార్థమై వచ్చినవాఁడు కాఁడు, అట్టివాఁడేకాకున్న నీధైర్యమె

క్కడిది? ఏమి? ఈకంఠధ్వని! కడు గంభీరముగా నున్నదే? కానీ వీనిం జంపలేకపోతున్నా? (ప్రకాశము) ఓరీ! కపటాత్మా! నీచందంబు నేను గుర్తించితిని. నీవు నన్ను జయింపవచ్చితివిగా? అట్లయిన బండిదిగి యిటురమ్ము.

క. జీవన్ముత్యము యనువురికిం, బోవెడలం గొట్టి దేహమును రక్తముతోఁ
చేవులతో నిమిషములూ, నావంశయు మిగులకుండ నాచోరింతు.

భీము—(ప్రవేశించి)

తే. గీ. కొంగవలె దొంగిలించిని గోరనేల? తులువ? జీవింపరాద? యేవలననైన
బుద్ధిగలిగెద వేనియుఁ బొమ్ము విడుతుఁ, గానినో నేడు బంపింతుఁ గాలుపురికి.
బమ—ఓరీ! ఎదుఁబోతా! ఈ గుడ్డుపచ్చి పిల్లను చెక్కిరించిన'' దన్నట్లు నాకు నీవు
ధర్మపన్నములు గూడఁ జెప్పఁబూనితివిగా? అవును చెప్పకేమి?

ఉ. మాచినతోడనే కదిసి నున్నముగా నలుగంగఁగొట్టి లో
వైదులు మానినందు కిటువచ్చుచునున్నది చిల్కపల్కు లో
రీ! చిరకాలభుక్తమగు నీబలి మాన్వఁగ నీవకాదు కా
నీ పురురాననపరీక్షాభులేనియుఁ జాలుదురా? దురాత్మకా.

దీనికేమిగాని నిన్నుం జూచిన నాకుఁ బరమానందం బగుచున్నది. ఏమంటివా? నేను
బుట్టి బుద్ధియొటిఁగినది మొదల లిప్పటి కీమాతృము హైర్యముగా నానో మాటలా
డినవానిఁ జూడలేదు. ఇతఁడులకే నిన్నింతవఱకు పేక్షించితిని. ఇక నుపేక్షింపను.
భీము—ఓరీ! మూర్ఖాగ్రేపరుఁడా! ఈప్రభువు" కేమిగాని నే నొక్కటి చెప్పెద
నారింపుము.

ఉ. నీకలనే పొగర్చిగిలి నిక్కి నమఁ జెనకంగ నచ్చె నాఁ
దానిలో హిడింబుఁ డనునామిషభాది, తుర్రీటిన్ వధించి దు
ర్భావుని వాని నయ్యమపురంబున కంపితి వానికన్నముఁ
జేవగలాడవే? యితనిచెల్లెలి నేనియుఁ బోలనేర్తువే.

(అంత హిడింబ ప్రవేశించును)

హిడింబ—(నమస్కరించి) అర్జునుతా! జయము, జయము. ఇకఁడు మీ రంత చలువ
నగాఁ జూడఁదగినవాఁడు కాఁడు. మాయవ్యయు, నితఁడును, వీనికమ్ముండు గి
మ్మిరుండును, జరాసంధుండును, గీచకుండును, దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును,
నిందుమిందుగ సమానులు, కాని యిందుల నొక్కఁడెవ్వరిచే మృతినొందునో

తక్కినవారందఱును నాయనచేతనే చతురని వినియుంటిని. కావున మీ కితఁడు సుకరముగనే జయింపఁబడినవాఁడు కానమ్మను.

బకు — ఓసీ ! పరమగుర్మార్గరాలా ! కామమోహితఁడై యన్నం జంపించి యీ నరధముం గట్టికొని యంతం బోక వీనికి సంతతిం గూడఁ గని రాక్షసకులమున కపకీర్తి తెచ్చితివే ? ఛీ ! నీమొగము మాడఁగూడదు దుఃఖముగాఁబొమ్ము. నీవు చూచుచుండఁగనే నీమగనిం జంపుము. చూచుము. (భీమునిఁకఁగిరిగి) ఓసీ ! నరపకునా ! హిడింబుం జంపితిని గర్వించుచుంటివిరా ? అది నీ పయోజకత్వముగాదు పినుము.

తే. గీ. తనదు చెల్లెలు నిన్నుఁ గోరినకతముఁ, దానిమేల్మిక్కిలిగ నెడఁదలఁచు కతన నిన్నుఁ జంపఁగ లేఁదాయె నీచ ? శేక, యున్న నీచేడ ? మా హిడింబన్నయేడ ? భీము — (తనలో) ఓహో ! సయమునునకు నాప్రియురాలు కూడ నాకు సహాయురాలుగ వచ్చినదే ! (స్మృతినభినయించి) అవును నాఁడు “ఎన్నెప్పుడు మీకు దలఁచిన నప్పుడే ఎత్తు” ననికదా ? చెప్పినది. ఈమె యిట్టిదిరఱకనేకపర్యాయములువచ్చి యుపకారము చేసెను. (ప్రకాశముగా) దేవీ ! నీవు కడు సత్యసంధురాలవు. నీహాసించిన యుపకారమును మూతల్లి తఱచుగఁ దలంచుచునే యుండును. నేనిద్దురాత్ము పధియించుదనుక నీవిక్కడనే యుండి చూచుచుండుము.

బకు — (నవ్వి) ఓసీ ! మానవాధమా ! ఎట్టి చూచుటయే కాదురా ! నీవంటియనమధుఁడగు నరాధముఁడను గాకపోఁ బట్టిగాని లేనిచో నియ్యది పధియించనే గలదురా

తే. ఎందఱిఁ జంపె నీయతివ, యెందఱిక్తము గోరె మున్ను, దా

సెందఱిక్కొవ్వు మింగె మఱి యెందఱిహంసము లాహరించె నే

డందఱు మాద్యకుల్ శిరము లక్కట ! యొక్కట ఎంచుకొఁగ ని

న్నుం దగు లొంది యన్వయమునున్ జెడఁగొట్టెను దానునున్ జెడెన్.

(హిడింబుదిశ్చై) ఓసీ ! తెలివితక్కువదానా ! జరిగినదేమో జరిగినది యిప్పుడేని నామాటని బుద్ధితెచ్చుకొని వీనింజంపి నీయన్నకు వచ్చిన యవప్రతిష్ఠను బోఁగొట్టుకొనుము. నీకు వచ్చినభయము లేదు. నేను బైనుండి చూచుచుండెదను.

కా. వీనిం జంపిన “ధర్మయోగ” డనుమన్ వీక్షింపఁగాఁ బోకు మీ

వీ నీమఱ వరియించుటే మొదటిత ప్పీఠాటికేనిక మృతుం

గా నుంకింపమి గొప్పత ప్పిటు మొదల్ గావింపు మాపైని నే

నే నిన్నున్ వరియింతు దానవకులం లేలింతు నీచేతనే.

భీము—(తోపముతో నొకచేత దవ్వుడలును నొకచేతఁ గంతమును నొక్కి) ఓరీ! వాచా
టా? ఏమిచేర్చితివి? ఇదుగోఁ జచ్చితివిరా. (గెంటుకొనిపోవును)

(తెరలో)

బకు—ఓరీ! సరాధమా! ఈగుర్నిదు కాచుకొనుము.

హిడిం—అక్కటా! నాధుని కంతగుర్నిదు తగిలివది! (చూచి) అయ్యో! మూర్ఖులైన
ట్లున్నదే! (పరికించి) లేసు లేచి యేమో అనుచున్నాడు. (తనలో)

లే. గీ. నీకును హిడింబునకుఁ గలనేర్పుతార, శస్యముకొఁ జూడఁగామదిదలఁచియొక్క
గుర్నిదు నవకాశమిచ్చితిఁ గూర్చి? నీచ? యింకఁజూచుము నీబ్రదుకేమియగునో?

హిడిం—మరల బకుఁ డేమో యనుచున్నాడు. (తెరలో)

ఓరీ! వాచాటా! పృథ్వాగర్వతోపా! క్రిందఁబడ్డను మీఁదివాడనే యనుచుంటివిగా?
ఇదిగో, ఈసారి యీకాలితాఁకుతోఁ గూరెదవులే.

హిడిం—(సంతోషముతో) బలే! నాథా! ముంచిపని చేయుచున్నావు. అట్లనే రెండు
కాళ్ళును బట్టుకొని త్రిప్పుచుఁ దీసికొని పోయి మూసాలస్పృశ స్పృంధమునఁ బె
ట్టి తల వగులం గొట్టుదువుగాక. (తెరలో)

ఉ. కెవ్వన నేకచక్రపురి కేరి ముచంబుధి మున్నఁగాక బా
దవ్వుల నున్న నీభటులు దైవ్యము గొందురు గాక మీఁది నిం
కెవ్వఁడు నీలెం జగము నేర్చక పోయెడుఁగాక యెద్దెఱక
దెల్పిన తాటిపండువలె నీతల తెల్లైడుఁ గాక దుర్బలక.

హిడిం—(సంతోషముతో) బా! గుఱాత్మా! నన్ననరారిమాట లనినందులకుం దగిన
ఫలము నందితివి. ఇది నెంతనేపు భూమిపరుం బడి గింజుకొనెదవు. ఈపాటి
కిఁ జావుము. (తనలో) జయలక్ష్మీపరివృథుఁ డగునాథుని నికటమ్మునకుఁ జని
స్వయంగ్రహాలింగనమ్మున సమ్మానించెదంగాక. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇదికీర్తి...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రసీదం

బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ

ద్వి తీ యాంక ము.



పాండవప్రవాసము.

తృతీయాంకము.

(అంత భటుడు ప్రవేశించును.)

భటు—(తనలో) నాకు బ్రాహ్మణుగా రాజ్యమిచ్చినచోక్షున నాసవములన్నియుఁ దారతమ్య విపత్తుగా నలవరించితిని. మత్స్యయంత్రముననుకూలముగా సుసంధిమై యునకీది. రాజకుమారు లందఱును వచ్చెడివేళ కావచ్చినది. కావున ద్వరగాఁ బోయి యాయాదంతమును మహారాజుగారికి మనవిచేసిన వారే వచ్చి వీరల గౌరవింతురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇది ప్రవేశకము)

(అంత గుర్రదండంపురుషునితోఁ బ్రవేశించును.)

దుర్యోధనుడు—గురువరా! ధృతిమూలక బాండ్లవులు కుశలముగా నున్నారనియే కదా? మీరు నెలవచ్చితిరి.

పురో—అ? ఇంకను సంతోషము గూడనా? నేను క్రోధముచేఁ జూచుటయేకాదుకీ పినుక గొందఱిలనఁ గూడ సీసంగతిని వింటిని.

దుర్యోధనుడు—ఏమని వింటిరి?

పురో—వినుటకేమున్నది? విడుదలఁడు దుర్యోధనుని దురభిప్రాయ మెఱిగి రహస్యముగా నొక ఖనికునిబంపి యాలాపనమునఁ బాండవులకుఁ దక్కి నితరులకెఱుంగరాకుండ నొక పెద్దబిలము త్రవ్వించఁజేసె ననియు భీముడు పురంజనుఁడింక నెచ్చడో నిప్పునంటించి ఎలెనని యాశుకొనుచుండ ముందుగానే వానికిఁ దెలియకుండఁ దా నగ్గిదిగిల్చి పోదరులను దల్లిని దీసికొని యా బిలముతోఁగను వెలుఁడియొననియుఁ బురంజనుఁడును మఱియొక నిషాదవనితయును దానికొమరు లేగురును నందుబడి చచ్చిననియు వింటిని.

దుర్యోధనుడు—కవటియగు పురంజనుని మాటకేమిగాని నిరపరాధులగు నిషాదులు చచ్చుట కడు శోచనీయము.

పురో—అదియును విచార్యముగాదు. అనిషాది పాండవుల గుట్టును పురంజనునికిఁ దెల్పుచుఁ బుష్పఫలాదు లర్పించు మిమఁచే గుంతిన హృదయే ద్రక్షు నచ్చుచుఁ బోవు

మండెడి దుశ్శార్థులఁ బాఠిరాతిరి మద్యపానవశమున నాయుఁటి పంచం
బడి సుతసహితముగా నిద్రించుటం జేసి న్యతినందె.

ద్రుప—అట్లయిన నిదియును నిట్లు కాఁదగినదే ! మహాత్మా ! ఇంతవిస్ఫుట్టముగాఁ మిఁకీ
యందంత మెట్లు తెలిసినది ?

పురో—అదియు తిక్తవైన ఖనికునిభాగ్య పుట్టినిల్లును నాపెద్దకుమారుని యత్తవారియూ
రును నొకటే చోటగుటచేఁ గ్రహముగ శ్రీలవల నయ్యది తెలిసినది. దానికి.
దధ్యముగాఁ బ్రశ్నకాస్త్రముగూడ వాఁడెఱు నుఖులైయున్నట్లు నూచించినది
ద్రుప—పాపము ! ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరలకుఁ గ్రహముగాఁ బాగలొకకీ, యేలు గూడ
నెఱవేర్చినాడట మఱి.

పురో—అవునట అయినకేమి తెలియును ? విదురుఁ డెఱింగియును జెప్పటకు నలనుప
డమి నూరకొనియుండును. (యోచించి) పోనిండు దీనివలనఁ బాండవులకుఁ గీ
దాపరిహారము కావచ్చును.

ద్రుప—ఇంతకును నాదిత్యధనుని యయోగ్యత కారణము. ఇప్పటికి వృద్ధరాజమాతృ
ము తమ్ముని కొమరులయందుఁ దన కొమరులకన్నను నెక్కువయ గలిగి యు
న్నాడనియే చెప్పికొందురు.

పురో—అయినను మనము నమ్మఁగినది కాదు. (విని) ఆదుగో రాజకుమారాగమన
నూచకమగు మంగళార్థములు వినవచ్చుచున్నవి. మనము వారల నెదుర్కొనవల
యును.

(పరిశ్రమింతురు.)

(అంత నుగోఢన దుశ్శాసనకర్తలును గృష్ణబలరాములును బ్రవేశింతురు.)

పురో—అయ్యో ! దయచేసి యా యాసనముల నధిష్ఠింపుడు.

(అందఱును యథోచితంబుగాఁ గూర్చుందురు)

ద్రుప—(దృష్టినిగిట్టి) నరకరథా ? అయ్యో ! మఱికొందఱు రాజపుత్రులు వచ్చుచు
న్నార. వారలనందఱిని యథోచితపీఠముల నలంకరింపఁజేయుఁడు.

పురో—అట్లనే యువర్చిండు. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప—(మఱియొక దిక్కు చూచి) ఎవరురా ? అక్కడ.

భటు—(ద్రవేశించి) జయము జయము. అజ్ఞాపింపుఁడు.

ద్రుప—బ్రాహ్మణవంశకులకేమి కీయుత్సవముఁ జూడ నేతెంచుచున్నాను. వారలనం
దఱి నుచితరీతి గౌరవించుటకు నే మన ధృష్టద్యుమ్నునితో నాయాజ్ఞఁ దెల్పుము.

భటు—చిత్తము (నిక్రమిండును.) (భృష్టమృత్యుండు పోవేళిండును.)

దృష్టి—కండ్రీ! ఎల్లరును యశోచితసాహాయ్యం గూడుచుండిరి, పునాహితులన్నిని వేల్పుమిన్నారు. దోషినియును, సఖినమేతయై యులకచ్చియున్నయన. ఇతఁ గర్తవ్యము వీగలతో నివేదించెదను.

ద్రుప.—అలస్యమెందులకు ? నివేదింపుము.

దృష్టి—ఓధానుష్క శేఖరులారా!

ఉ. ఆమె మదీయసోదరి సమగ్రగుణాకర సద్గుణతన

క్రమశాసిత యాధనువు చేశాని యెడై మత్స్యయంత్రీమిం

దీమహితుండు రా నలుకు నేమశగమ్ముల నాతని స్థన

సేమముననన్వరించి, నివరించితి నున్నయథార్థమంతయున్.

నే.గీ. కన్యకాలాభ మొక్కండె కాదునుండు, ఎక్కడు యశంగుగల్గు మీకిందుకలన
నాధనువు నాకు నొక్కమహాత్ముకతిన, దొగకె నని యొక్కచెట్టుచే దుర్లభంబు.

దుశ్యో—(అపవారించి కర్ణునితో) సఖా దానిని నీవెక్కచెట్టి యానుందరాంగిని వి
రింపుము.

కర్ణ—(అనాకర్ణితముగా) చెలికాఁడా! అటు చూచితివా?

క. కని కొందఱు దరిదరిగాఁ, జనికొందఱు ముట్టికొని వెన న్నిందఱునుక

గొనములిగలాగి కొందఱు, వెనుకకు జనుచున్నవారు పృథ్వీమణుక.

దుశ్యో—మిత్రీహ! వీరలాలన నేమగును?

క. అలలన యాతలొదని, యాలలితవిలాస నూమహాభాగ్యత

లీలావతార చెలి నీ, పాలగు విక్రముగ నెఱుంగఁబడియెన్నాకున్

దుశ్యో—అన్నా! నీవనినట్లే కాని యాశికుపాలుని సంకంధము చూడుము.

బల—(కోపముతో తనలో)

క. ఒకొరిమ్మా! నీదో, బ్బాగము నీవెఱుంగలేక చాపమ్మున గేర

పూరించితి నేమాయె, న్నారెద్దగిలింపలేమి నాకెఱుక నుమి?

కృష్ణ—అన్నా! మినివగింజంత మిగిలి పోయెను గాని లేనినో నితఁడు కృతకృత్యుడే
యగును జామీ!

బల—తమ్ముడా! ఒకనేళ వీ. దెక్కుచెట్టునే యనుకొందము ; అంతతో నేమగును?

కం. అంబరమునందు గలను, క్ష్యంబున్ దెగనఱుక వలయు నయ్యది సామా

న్యంబే? యిల్లలికినమా, శ్రం బండువయగునె? యనియుఁ దగమే? తనకుక

కృష్ణ—! ఆడుగో జరాసంధుడు తనయావస్థకైయు వినియోగించు చున్నాడు
(పెదవివీటిది) పాపము! ఇతనికిని యుమాత్రము కడమ యైనది.

దుర్యో—సఖా! ఎందులకీయాలస్యము? నీకుఁదక్కనొండొరుల కయ్యది సాధ్యముకాదు.
కర్ణ—ఆడుగో శల్యుడు రంగస్థలమున కవతరించుచున్నాడు

దుర్యో—ఎవ రవతరించినను నొకజే మన మెఱుంగనిశిల్పుఁడా? యేమి.

కర్ణ—ఓహో! ఇతఁడును దుద కొకపెసరగింజంతలోఁ దేలిపోయినాడు (తనలో) నా
కును నియ్యది పరాభవస్థానమే యగునా? కాదు (పరికించి) యాదపులెవ్వరును నా
వంకకే రాక యున్నార కారణమేమి? కృష్ణబలరాములే మిన్నకున్నప్పుడు మనకు
సాధ్యమగునా? యని సంశయించిరి కాబోలును, ఇంతియకాదు కృష్ణుడు వారల
కెందులకో? యిందుకసంజ్ఞకూడ చేసినట్లున్నది, (యోచించి) కృష్ణఁహారకొనుటకు
పేతువేమా? (బింకముగా) ఇది కృష్ణునకును గిష్ణునకును సాధ్యమయ్యెడిది కాదు
(నడుముగట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

దుర్యో—(సంతోషముతో) సఖా! ఇంక) నిలప్రమాణము మాత్రమే కొదన, పట్టునద
లకుము.

ధృష్టి—(ఆశ్రిముగో) జౌరా! తుద కీ మాతమతనికి నాచెల్లెలి నీవలసి రాదు గదా!
(సంగోపముతో) ఆ! ఇక్కడికియిక్కట్టు దప్పినది, వీఁడును విరుఖుడైనాడు.
బల—తమ్ముఁడా! నీవూరకొంటివేమి?

తే.గీ. మత్స్యయంత్రముఁ దెగగొట్టి మర్రిరాజ, కన్యకను లక్షణను లోకమాన్యచరితఁ
గైకొనినయట్టి నీకులక్ష్యంబే? యిదియు, నెందులకుమిన్నకుంటివో యెఱుంగజెప్పుమ?
కృష్ణ—(రహస్యముగా)

కం. కనుఁగొంటివే? యావిఘ్నాల, ననఘుల నవ్వారియంద యైదుగురును బాం
దవృపాత్మజు లున్నార్ధముఁ డీయంత్రము నేయు నుదతి వరించుకా.

(ఆంతబ్రాహ్మణవేషముతో నర్జునుఁడు ప్రవేశించును!)

(ఆందఱులు నొకరిమొగము లొకరు చూచుకొందురు.)

బల—(సంతోషముతో) పాండవు లింకను గుశలముగా నున్నారా? (చూచివిచార
ముతో)

కం. ధృతరాష్ట్రనికొడుకులు దుష్మతులు పృయోగించినట్టి మాయలకుకాద

ప్పితిరే? యక్కట! యీక్రియ, క్షీతిమగవేషములు విధి లిఖించెనె? మూకా.

అరు—(తనలో) పూజ్యులగు కృష్ణబలరాములెట్లు చూచుచున్నారో? వీరుగుర్తించినట్లు

న్నది, (నల దెసలగనుగొని) ఇళిక నెవ్వరును నన్ను గుర్తించినట్లులేదు (ధనువున్నచోటి కీర జనును)

ద్రుప—(పరికించి)

చ. వెడలదు యుగమ్ము, మూపులన వీనుల కంటుచునున్న నెద్దిరే ?

పడికెడు కాను. నేత్రములు పెద్దవి, తక్కినలక్షణంబులు

గడరముణీయముల్ ద్విజాడనం దరమే? యితనింజగమ్ములొ

క్కడయియు యేలగాఁ దగఁడె? కట్టిడి నాఁ జనదే? విధాత్మనిక

కాన యితని నేనెప్పుడో యొకపరి చూచినట్లున్నాడను.

ధృప్—(ఆశ్చర్యముతో)

తే.గీ. పేదపాటుం డితం డేడఁ బెద్దపెద్ద, చతురులఁ బరాభవించునీచాప మేడ

నంచునుకొంటి నితఁడదియశ్శ్రమమున, నెక్కువెట్టెనునికయంత్ర మేయకున్న

దుగ్ధ్య—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ యీబ్రాహ్మణులను చాతుర్యము

కం. చిరపరిచిత మగుచాపము, కరణిక్ శ్రమమింతలేక కైకొని గొనముక

సరిచేసి కూర్చి యంత్రము, నలుకుచునున్నాడు వాఁడీ నారాచములక.

దుశ్శా—(ఆశ్చర్యముతో) అన్నా!

తే.గీ. సూతపుశ్శ్రుతియంతటిసూగవరుని, కలవిగానట్టి యీకృత్య మలఁతిగా స

మర్ధనమొనర్చినీవిప్రఁడహహ! యెనఁడో, యెనరిశిష్యుడో? తలిదండ్రులెవ్వరొక్కొ

దుగ్ధ్య— దీని కింతవిచారి మేల? బ్రాహ్మణులలో మాత్రము శూరాగ్రీసరులు లేరా?

తే.గీ. పరశురాముని లోకైకగురుని వినమే? యతనిశిష్యుండెకద ! తాత యఖిలజేత

ఇంతయెందుకు ? మనగురువెవ్వ రమ్మ, హాత్ముకొమరుండశ్వత్థామకన్య వీడె!

ద్రుప—(చూచి) యంత్రము నఱికి యీవిప్రార్థకుండు చాపధారియై యిక్కడికేవచ్చు

చున్నాడు. (అర్జునుడు ప్రవేశించును)

ద్రౌప—(ప్రవేశించి సిగ్గుతోఁ బుష్పచూల యతని కంఠమున వైచిచనును.)

ద్రుప—(విచారముతో)

క. పాండవమగ్యమునకు నా, ఖండలతనుజాతునకును గన్నియనిడఁగా,

గొండాడితుడుకఁ గార్ముక, పండితునకు నీయలనె బ్రాహ్మణున కయో!

అయినను నీవిషయ వింకను బరిశీలింపనలసియున్నది, కాని పరిశీలించి చేయవలసినదిలేక మును గానరాదు.

దుశ్శా—(జనాంతికముగా) అన్నా ! చూచితివా? యీరాజు మనకందఱికిని నెట్టియ సమాన మునర్చెనో? కావున నితని కిప్పట్లునఁ దగినకాస్తీ యొనరింప నలెను.

దుశ్శా—అవును; అట్లనశ్యమును జరుగఁదగినదే? (ప్రకాశముగా) ఓయీ! పాంచాల భూపాల?

ఉ. ఇచ్చితి కూడు, యెఱ్ఱమును నేనె ” నటంచొక పాటువానికం

గాచ్చెముచేసి, కూరులగు భూవరు లూరక పోవనేర్తురే ?

ఇచ్చినతోవలెబడిసి, వహ్వరే ! శ్రావ్యునఁ దమ్మకొంటి వీ

ముచ్చట, నీకు నిక్కిరిన ముచ్చు ఘటంపకమాన దెమ్మెయిన్.

కర్ణ—(ప్రవేశించి)

కం. అవిప్రవటునిలోపం. బా వంతయు లేగు మాకు సమానంబు

న్నవొనరించితి, విందుల, కేసగ నుత్తగము చెప్పె దేర్పడఁవలయున్.

భృష్ట—ఓయి: నూతిపుత్రా! నేనొక్కటి చెప్పెద వినుము.

ఉ. కట్టినమత్స్వయంత్రమును గాఁడఁగ నేనినవానికే కరా?

పట్టినొసంగు నీసృపుఁడు, పార్థివు లేమిటి కల్లఁగానలెక?

దిట్టతనంబు గల్గుటకుఁ దల్వయుఁ దేటయుఁ గల్గియుక్తికిం

బట్టగు పట్టునన్వలయుఁ బట్టును బంతిము కూరభానమున్.

తే. గీ. ఈగకేగుద్దు లాడుట యుక్తిగాదు, పార్థివులకిచ్చెద మటంచుఁ బక్కి నామె

ఇంతి యెందుకు? యర్థి మీ వేసిలేని, నీక యాయమె రాజవా? నీవుచెపుము?

కర్ణ—(తనలో) అక్కటా ! వీఁడు సన్నమటియు సనమానించినాడే.

కృష్ణ—చిన్నవాడైనను మంచి యుక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు

ఉ. పిద్దియ చూచి యివ్వనితి పెండిలి యాడెడఁగాని యెవ్వయం

‘పద్ద’ మటన్నయంశ మిట నేర్పడ లే దొకయిందుకైన, లేం

డద్దముగట్టినట్లు కననావిపయంబున లేనిపోనియా

సుద్దులు పెద్దలొసృపులు చూచిన నవ్వుదు రింతియేటికిన్.

దుశ్శా—(గర్వముతో) వాసుదేవా? యేమిసీవిట్లు చెప్పుచున్నావు?

తే. గీ. కార్ముకపుఁగృత్వ మియ్యెడఁ గలదుగాన, నదియు రాజాలకే విధియగును గాన

రాజలే యర్థుల నెడి యర్థమువచ్చు, యోగ్యులను బాడికుండుట యుక్తమగునె?

దుశ్శా— సంకయమేమి?

ఉ. పాటుడు యంత్రమేనె నని పట్టి నొసంగుట ధన్యమానె? సెం
పారెడి యగ్నిపారములూ ? యంతకునున్ బయి పెద్దపుభూములూ?
చిరలూ మాడలూ ? ధనమొ ? నేలువులూ? యొసగంగరాజు యే
ధారుణిఁ గల్గు? నిట్టిపని, శిష్యులను లృపియింపు టొప్పునే?

బల—(కొంచెము కోపముతో) గుక్కాసనా! నీవు చిన్నవాడవు, ఇందు వివాద్యాంశము
లేకమును లేదు. ఉదాహరణము.

క. ఎందఱురాజులు విప్రుల, కెందఱిఁ గన్మిత్రులనీయ? రిదియొకతప్పా ?
తందగపడు టుచితంబే, గందర్వశంబు మానికదలుఁడు నృపకుల.

కర్ణ—(తనలో) ఈద్రువుడుని నిప్పట్టున నెట్లైన యవమానించి తీగనలయును. ఇందుల
కుపాయ మేమో ? (యోచించి) ఇట్లుగాక (పరకాశము) బ్రాహ్మణులకుఁ జాతు
ర్వర్ణ్యవివాహ ముండుటచే నితఁ డీయనుచును నరండు పరిగ్రహింపను వచ్చును,
గాని యింకొక విశేషము మార్చినున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు కర్మముగా నాలుగుజా
తుల కన్మిత్రులను జెండ్లి యాడంగునుగాని మొట్టమొదటనే త్రిత్వియాకన్యకం గొన
దగదు, అట్టివాని కీతఁడు వర్ణాశ్రయ ధర్మములను జక్కఁగాఁ బాలింపఁదగురాజు
య్యను నెట్లువిచ్చుచున్నాడు? కావున నశ్వత్థును నితఁడు దండ్యుఁడై యగుటంజేసి
మేమితినిని విడువను.

భీము—(బ్రాహ్మణవేషముతోఁ బ్రవేశించి కోపముతో) విడువరేమి? విడువక చేసెడి
దేమో? చేయుఁడు— (తెరవా)

శూరాశ్రేయములగు నోబ్రాహ్మణులటువులారా మీరు వెనుదీయవలదు మీతోపాటు మే
ము సంసిద్ధులమైయున్నాఁగము. మీకునచ్చిన భయములేదు.

క. శిష్యులకుము మంత్రములు, జపయింపుము వలననేని జంపన్ జానన్
గృహులము కాము నిక్కము. దపమంతయు ధారిపోయఁదలచితి మిందున్.

ఓసీ! శేరికాశ్రీ! నీవు పోయి పరకురామునిం బిలుకొనిరా. ఔరా? పాపానధానీ! నీవ
రిగి మనద్రోణాచార్యులను గృపాచార్యులను అశ్వత్థామను దీసికొనిరమ్ము. ఈరాజు
శ్రమించెనదలో చూడవలెను.

అర్జు—(చేయి) ఓతపోధనులగుబ్రాహ్మణాశ్రేయలారా ? మీరేమియుఁ జేయన
క్కఱ లేదు. మిన్నక చూచుచుండుఁడు.

దుర్యో—(నవ్వుచు) తమ్ముఁడా? యీవిప్రు లెల్లనంగవస్త్రములు జారీకొమ్ముల కెట్లు
ముడివైచి నిలుచు న్నురో? చూడుము.

కర్ణ—కార్యకవిద్యానిపుణుండ నగునో విప్రగండనా? నేనొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. పుట్టిననాట నుండియును భూసురకోటికిఁ గలు మోడ్తునె

పట్టున వారితోడను వివాద మొనర్చుట కిచ్చగింప నీ

కెట్టులనేని జేపడియె నీసృపుకన్నియ. దానికేమి? మా

పట్టినపట్టు మిమ్ములను బట్టదు పార్షదు రూపుమాపెడున్.

కం. శూరు లగురాజవరులకుఁ బాటులతోఁ కలహ మన్నఁ బక పక నగలే?

ధారుణిప్రజ లెల్లరుమి, రీ రమణిం దీసికొందు నేగఁగ మున్న.

ద్రుప—(తనలో) ఓహో! యీసూతాధముఁడుపృథాగాఁ గలపాముం బెంచుచున్నాఁడు.

నీనిబట్టి దుర్యోధనాదులును వారింబట్టి తక్కిన రాజమండలమును దిగకమానరు.

ధృష్ట—(ఎకసక్కెముగా) ఓయి? సూతపుత్రా? ఉత్తమక్షత్రియునకుఁ బ్రావృణుల

తో యుద్ధము తగకుండు నేమో? కాని సామాన్య నృపతులకును నీవంటిసూతపంశ

జులకును నిట్టి విచార ముండదు. కదా!

ఉ. నుంచియుఁ జెడ్డయున్ దెలియుమానిసి, కియ్యది యుక్తమిద్దిగా”

దంచు విచారణంబు, దురహంకృతికాలికి మంచిచెడ్డ లం

చెంచఁగనున్న వే? యెటుల నేని వృథాకలహమ్ము పెంచి తా

వంచననేయబూని యట వంచన గాంచుటయే స్వభావ మా.

భీము—(ఎకసక్కెముగా) ఓయీసూతాధమా !

తే॥ గీ॥ పూని నీచేత సజ్యంబుగానిధికుపు, లీలఁ గొనియంత్రమేసె నిర్బాతకుండు

“ ఇతనితోబోరలే ” నని యెవ్వ రెఱుఁగ. లేగు మూరక నవ్వెద రెల్లవారు.

అర్జు—నీవు బ్రాహ్మణులతో బోరవేమాకాని మేము క్షత్రియులతోఁగాని తదస్యల

తోఁ గాని పోరుట కభ్యంతరములేదు.

ఉ. ఎంతటిజ్ఞానశూన్యుడవో యిట్టి కుయుక్తులు పన్నుచుంటివా

యింతినిఁ గొన్నవానిపయి నెవ్వనికేనియుఁ గోపముండు నా

యింతిని గన్నవానిపయి నేటికి? గోప మొకింత చెవ్వమీ

పంతముగల్గెనేని ననుఁ బట్టుము కొట్టుము నెట్టుమీసతిన్.

ఆ. ఐ. ఇంత తెలివితక్కు వెందు నేఁ గనలేదు, ద్రుపదుఁ డెవరు? నాకు నృపునినొకని

నింతమందిమిగ లేక మై నధియుంప, నూరకేను జూచుచుండవలెనె ?

ద్రుప—(తనలో) ఇతని ధైర్యవైర్యాదికము చూచిన బొత్తిగా బ్రాహ్మణుఁడని లేక

మును గానరాకున్నది. (యోచించి) ఏమో! అట్లుకొనుటయు వలనుపడదు; పరకు

రముండు లేదా ? దోషిణులు లేరా ?

కర్ణ—(ఎకసక్కెముగా) నాతెలివితక్కువను జూతువు గాని రంగమునకవతరింపుము.

ముందు నీశుశ్లడంగించియే పిదప జామాశ్యబాహుబలాంబవనోన్ముత గర్వాస్పదుండగు నీద్రువనునియు భగినీపతి పృవశ్శతపరాశ్రమజుతదుగ్ధగ్వనియుండగు ధృష్టద్యుమునియుఁ బుశ్లగించెద. (కర్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

భీము—(దుర్యోధనుని నిక్రై మొక్క సక్కెముగా) అదిగో పాపము! మీతమ్ములందఱును మాబ్రాహ్మణుని ధాటికి నోడి పాటుచున్నారు. మీరు చూచి యూరకొనుచున్నారేమి ?

దుర్యోధ, దుశ్శా—(తమలో) ఏమి యీపాటుని పొగరు? (చూచి) ఇదిగో మేము వచ్చుచున్నాము. నిలువుడు. నిలువుడు. (నిష్క్రమింతురు)

భీము—(చూచి తనలో) తమ్ముఁడును గర్జుఁడును దుల్యముగాఁబోరాడుచున్నారు. కృపాశ్వత్థామలూరక చూచుచున్నారు. కర్గుండుకొంచెము తీసిపోవుచున్నాఁడు, పోకేమి ? మనమెఱుంగని కర్ణుఁడా? (ఆశ్చర్యముతో) బేరా! వీరియవివేకము, ఇప్పటికేని తమ్మునింగుఱితింప లేరు. (కోపముతో) లక్కయింటఁ జచ్చితిమనియేకాబోలును వీరలదృఢనిశ్చయము. అదిగో దుర్యోధనాదులు గూడఁ గర్ణునికి బాసటయై తమ్మునిపైకి బుసుకుచున్నారు కాని యీ వీరలపొగరు నే నణించులెను (నిష్క్రమించును)

ద్రుప—కుమారా! చూచితివా? రణ మెట్లుప్రసరిల్లు చున్నదో. వీరరెవఁగో బ్రాహ్మణ వేషము ధరించిన హరిహరులాలె నున్నారు. (మఱియొక దిక్కుచూచి) అదిగో బ్రాహ్మణులందఱును నొక పెట్టునఁగురుబలముపైకి నులుకుచున్నారు. మనమువీరికిఁ దోడుగానుండి కాపాడుదము వద. (కుమారునితో నిష్క్రమించును.)

బల—తమ్ముడా! యుద్ధమెంతభరముగా నున్నదోచూచితివా? భీమార్జునులే కనుపట్టుచున్నవారు. కాని ధర్మరాజును గవలకు నాకాబ్రాహ్మణ సంఘములో నానవాలుగాఁ దెలియకున్నారు.

కృష్ణ—ఓ. తాళముఁటివి ల్గానినధన్యుఁడు కీడి యనోకహంబుదాఁ

గేల ధరించి మార్తరను గీబడఁగించెడువాఁడు భీముడి

య్యాలము రాకమున్న శమనాత్మజాఁడున్ గనలున్ సమేతులై

యేలొకొ యేగి రక్కతన నియ్యెడ వాగలు లేరు సోదరా !

బల—(చూచి) కురుబలమెల్లఁ బటాపంచలై యెట్లుపరుగిడు చున్నదో ! (కోపముతో)

ఓరీ ! మూర్ఖుడా ; దుర్యోధనా !

చ. గద భుజమందు వైచిత్ర్యాని కయ్యమునుండి తొలంగి పాణి యో
యెడదె? మదీయశిష్యుని ను నెల్లరు న్యంగ నాకు దుష్కళం
దెదిగి శిరంబు నెత్తుకొన నిచ్చునె? శేటికి నిన్నుఁ జేరి యా
గదమును నాగురుత్వమును గంగితు నర్పిమయ్యె శేషిరా?

కృష్ణ—అడుగో నర్థమందు జహలత్మలాశీషుడై పాంచాలిని వెంట బట్టుకొని బోవు
చున్నాడు,

బల—మన మిక్కడ నిక నెందులకు?

కృష్ణ—అడుగో ధృష్టద్యుమ్నుఁడే! వచ్చుచున్నాఁడు. అతనితోఁ జెప్ప యొకసారి కం
త్రీదేవిం బాడఁబోవుదము.

ధృష్టి—(ప్రవేశించి తనలా) తిండిగారు “మనకన్నియంగొన్న బ్రాహ్మణు లేతోనెంజ
నియెడకో పరిశీలింపు” మనియెను. అట్లొనర్పెద (పరికించి) అరుగో అవిధింబడి
చనుచున్నాడు.

కృష్ణ—పాంచాలకుమారా! మే మరుగుచున్నాము. (నిష్క్రమించును.)

ధృష్టి—(కొంతఁజూకు నడచి) అదిగో ఆకుంభకాగ గృహమునకుఁ బోవుచున్నాడు. ఆ
క్కడనే పొంచి వీరి లేచి మాట్లాడికొందుకో వినియెద (అట్లానరించి విని) ఈసంగ
తులన్నియుఁ బోయి తిండిగారికి విన్నవించెదను. (పరీక్షించి) అరుగో తిండిగా
రు పురోహితులతో నీవిషయమునే క్షాబోలును ముచ్చటించుచున్నాడు.

(దుర్జపడుడును బుగోహితుఁడును బ్రవేశింతురు.)

దుర్జప—గురువరా? మీరు స్వయంబగ మేర్పఱచినఁ దప్పకయర్జునుండు వచ్చునని నెలవి
చ్చితిరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో—ఇంకను సందియమేమి?

చ. వె. అర్జునునికిఁదక్క నామత్స్వయంత్రీయై, నితరుఁ డేయఁజాలు శేటిమాటః
కర్ణసంతవాఁడు గజగజలాదెన, విష్ణుంట గుణము గూర్చు వెగవులేక.

ఇది యిట్లుండును.

చ. ఎగిరివారినిల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మృదవఁగొందుఁ బోవుటకు మాదృకవిపులకానః లేకమున్
మదిఁ గడియింపఁబోకు మనుమానముఁ బ్రాహ్మణులేడ? పౌరుష
స్పృగులగు శేడ యింతవని సల్పుకఁ పార్థుఁడు గాకయుండినన్.

ధృష్ట—తండ్రి! నీయాజ్ఞచొప్పున నలనైనంతవఱకుఁ దెలిసికొని వచ్చితిని వారుమన యాజ్ఞ సేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్మున కరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణ బలరా ములుగూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నెక కోకమువ్వురు పురుషులును నొకముసలియాపె యును గలరు.

పురో—రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి వారు మువ్వురును ధర్మజనకులసహదేవులు; భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమికదా.

ద్రుప—కుమారా! యింతకరకేనా? నీయెఱిగినది.

ధృష్ట—ఇంతేకాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనినరీతిం బట్టి చూడఁద ప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

ద్రుప—అట్లయిన నీవు వోయి యాయుదంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

పురో—యిక్కడికి నీసందియము తీవినదా?

ద్రుప—తీజకేమి? తీవినది. అయినను మీరేగి వారియాధార్థ్య మింకను దఱచి తెలిసి కొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో—(పోయి పాండవులతోడను గుంతీద్రాపదులతోడను బ్రేక్షించి.)

వీరు కుంతీమహాదేవులు, వారు పాండవులు.

ద్రుప—(విషయముతో) అక్కా; భోజపుత్రి!

ఉ. పాశన మయ్యె నాకులము ఘల్లునుడల్లుండు కావుటన్, మహీ

దేవులుకారు మీరనుచుఁ దెల్ల మెఱింగితి నింతచేసిరే ?

కావలులైన కారవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేటికిన్

దేవుననుగ్రహమ్మున నుద్దీర్ణత గాంచితి రెల్లభంగున్.

ఇక నాలస్యమెందులకు ? విజయనిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతం త్రము నడపుకొందము.

కుంతి—అన్నా! పాంచాలభూపాల! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగా) గొండికి య గు ఘల్లునునికిఁ బెండ్లియెట్లు? అదిగాక నాపచనంబుకలమున నిక్కన్నియకు వీరేవురు నుబతులు గాని|యొక్కరుండు గాకుండు.

ద్రుప—(తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నియ కైదుగురు పతులెట్లు? (ప్రకాశముగా) ధర్మనందనా!

కం. కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నా జీతేలు నిల్లాలు బుజా
స్వాంత యిటులానతిచ్చునె ? యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునె?
నీవు కొండికవయ్యను బాధిం గడుఁబెద్దవు నీవాక్యంబొందును వేదమొందును గాదు నీ
యభిప్రాయ మెట్టిది?

ధర్మ—క. ఇదితోకవిరుద్ధం బని, పదిఁబని చెప్పంగవలె నెపార్థి? యైనన్
తుద కిది యిటు జరుగుటయే, నునిమాళ్లలకు హితముమాతాజ్ఞప్తిన్,
అదియునుగాక.

క. నామనమెన్నఁడు ధర్మపు, నేమణుట యెఱుంగ నిట్టి యానాడెందిం
బేముకో? యిప్పట్టునఁ దా, నామోదము చెందిట్టు లెతీరవలెన్.

దుగ్గిని—(తనలో) ధర్మపరావతాయం దినదగునియ్యనఘుం జొచ్చెం బుచ్చరించుటకల్ల
ఇందులకేదో యనివార్తం బగుకారణంబుండక తప్పదు. (ప్రకాశముగా) వివచాస
వృత్తిమేతాని మనకు మనమై యిందులకు స్వతంత్రిండుటకన్న దురూహమగునీయంశ
మృను గృష్ణ ద్వైపాయనునికిం దెల్పి తత్సవృత్తినిం గొని యాచరించుట కేయిస్కరం
బు. కావున నెల్లినేట నట్లొనరింపుదము. నేటికిఁగొలుపు చాలింతము.

(నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇదిశ్రీ— పిరి పతివేంకి శ్రీకృష్ణ విరచితం
ఒగు పాండవప్రవాసమృతండుఁ
దృతీ యాంకము



శ్రీమత్సాక్షాత్పాదమహా

పాండవప్రవాసము.

చతుర్థాంకము.



(పదునెనిమిది ప్రవేశములు.)

విదు — (తనలో) అప్పుడే యిచ్చిప్రసన్నుడవ్వవచ్చును. (కోపముతో) ఓరీ! దు
గ్యోధన! పాండవు లనిన నీకింతయనూయ యెందులనురా? నీతండ్రివారికండ్రిభాగమ
గు నర్ధరాజ్యము వారల కిచ్చెను గాని నీది లేశమును నీయలేదే? వారుదిగ్విజయమొ
నర్చి రాజనాయకులు చేసినయే కదా! నీకీమఃఖము. (యోజించి) కలహపీయూడగు
నారదునివలన నీముప్పు మూడినది. పాపము! అతడేమిచేయును? స్వర్గస్థుడగు పాండు
డుకొమరునిచే “రాజనాయకులు చేయింపు” మని యమ్మునివరుం గోరెనట, ఇతరు
లయెడ నెట్లయినను నాదుడు వీరియెడల నుపకారియే గాని నుపకారి కాదు. కా
నినో బాంచాలిక్త వీరు పరస్పరముఁ గలహింపకుండ నుండోపనుండ చరిత్రము
నుపన్యసించి చక్కనికట్టుబాటు చేయునా; బ్రాహ్మణకార్యార్థమై ఆ కట్టిందుప
దాటుటచేత నే కదా యర్హుడుఁడుతీర్థయాత్రకరుగవలసెను. అదియును వారలకు
కారకమే యయినది.

ఉ. అందునులూపి యన్వరిత నంది నువోదయ మందె మీదఁ బాం
డ్యేందుకుమారిమందుఁ గనియెన్ మఱియొక్క నుపుట్రుని న్నగ్ధ
ద్రం దుపకు న్వరించి నుతోత్తముఁ గాంచెనొకంటఁ గాదు నా
రెందుల కేగినన్ జయమయ్యెర్పడుఁ బాదు లజ్జయు లేరికిన్.

యాగముమాటట్లుండ మయుఁ జొరవైన యాలోక పాలసభం జూచినది. మొగలు వీనికి
మఱింత యనూయ పెచ్చుపెరిగినది. వీనికి దోడాశకుని యొకఁడు తమ్ముడు చెప్ప
నేయక్కఱలేదు. కర్ణుడొకఁడుండినను వాఁడుపరాక్రమముచే జయింపవలయు నియె
బోధించును. గాని శకునివలె నైదుగులలోఁ గలహము కల్పితమనియు ద్రోపించి వా
రలను నెడఁబాపుదమనియు లేనిపోని కుట్రలు పన్నుటకొప్పుకొనఁడు ఏమైనను నీగు
ప్త చతుష్టయము కురుక్షేత్ర మున్నూలించుట కుదయించినది, పోనీ! కొడుకు గుఱ్ఱుడై

నను తండ్రి బుద్ధిగలిపి మరల్పవలె నెగాని దుర్మూత వినోదమునకై తగదునని నన్నుఁ బాండవులఁ దెమ్మని యనువుట యెంతబాగుగనో యున్నది.

క. పండుగయో పబ్బంబో, పెండిలియో రాజకార్య విషయమొ యకటా !

పాండవుల నేమొగమ్మున, దుండగపుండ్రాదుమునకుఁ దోడ్కొనివత్తుకొ.

నాకృత్యము నే నెఱవేర్చుకొనక తీరదు. (పరికిమించి) అరుగో, పాండవులు, తమలోఁ గా మేమో చెప్పికొనుచుఁ గూర్చున్నారు. పోయి ప్రకృతమును దెలిపెద.

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ—(చూచి) తమ్ముడా ! పరమపూజ్యుడగు విదురుఁడు కాఁబోలును వచ్చుచున్నాఁడు ఎదురుగాఁబోయి లోడ్కొనిరమ్ము.

భీము—(అట్లానరించును)

ధర్మ—(ఆదరముతో)

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుకొ గడుముదంబున నుండిరె ? ధార్తరాష్ట్రులం

దెల్లెడ నేమ మే కద ? యహినుఁడు లక్ష్మణుఁడొప్పమీలు నే ?

సల్లలితుండు దోడ్కొనినకు సంతసమే ? గుణగాళి తాతకుకొ

మొల్లమె ? మొల్ల వారికిని మోదమె ? నీకు నుఖమ్ము గల్గునే ?

విదు—అందఱును గుళలముగా నున్నారు.

తే. గీ. మీకామాయుండె ? మీపుత్రులేపురు, ద్రౌపదేయులకు ముదందె ? కొరి

మేనయల్లుఁ డొప్పమీలు నే ? పాంచాలి, పరమసాధ్వీ కుళలవతియె ? తండ్రి ?

మిమ్ముల నందఱి నొక్కపటిఁ దోడ్కొనిరమ్ముని నుయోధనాను మతంబున వృద్ధరాజు న

న్నుం బనిచిన వచ్చితిఁ గావునమీరు నావంట హస్తీపురమ్మున కరుదేవలయు

భీము—(తనలో)

తే. గీ. అంపినను దండిరి యీతని సంపుఁగాక, సల్లభంబనియితఁడిట వచ్చుఁగాక

ఎపుడు మనమున మనమున్న నేనిగించు, కపటి దుర్యోధనుని! ప్రేరకత్వ మెట్లు ?

అర్జు—(తనలో)

ఉ. అన్నయొనర్చు జన్నమున కందఱువచ్చిరి చూచి రంతయు

నొత్తన్నటిముచ్చటేకద ? మముకొ మరలం బిలిపించు టేటికో

ఎన్నడుఁ తేనియిట్టి దయ యొక్కడిదో ? శృతరాప్తిసూతి, కీ

పన్నిక యెందుకో ? మనము పట్టి కదల్చినయట్లు లూఁగెడుకొ.

నకు—(తనలో)

క. కాగణము సెప్పకయె యిటు, లూరక రివ్వునుట శేషయో హేళువు ? ని
సాగ్రమగు విషయ మేనియు, గీరుడు విడుచుడు వచ్చి తెలుపునె యిటుకు.

సహ—(తనలో)

తే.గీ. అడగఁగాఁ జొచ్చెనెడమకన్నదియఁగాక, మనముచెయివెట్టికలఁచినమాడ్కినుండె
నితని యాగమనమ్మున నేదియేని, దొంగుపాసఁగంగ నలెనని నోచునాకు.

ధగ్మ—(సంశయముతో) ఆ గ్య ? ఎందులకైయుండునో ?

విదు—(తనలో)

తే.గీ. ఉన్నదున్నట్లు చెప్పిన నన్నయాజ్ఞ, కన్యభాసించిరించినయట్లు లగును
అట్లు చెప్పనిచో సత్యమడగిపోవు, టట్లుబుండంగ జగమున నప్పితిష్ట.

కావున సాధ్యమైనంతవట్టు, రాజద్రోహము లేకుండ నేమైనను యధార్థమే వచింపవల
యును. (ప్ర)కాశము) నిమిత్తమున కేమున్నది ? రాజులు ద్యూతసిగ్గులు గదా! అ
ది గాక యపూర్వమైన సభయొకటి నిర్మింప జేసి నాను. అదిమీరు చూడవలయునట

భీము—(తనలో) మయోధనుడంతి ద్యూతసిగ్గులు గాడె ?

అర్జు—(తనలో) ఇక్కడికిఁ దేలింది. ఇది శకునియొక్క పేర్లయ్యెయుండును.

నకు—(తనలో) ఇంతటిపని కింతపరిశుత్తు మెందులకో ?

సహ—(తనలో) ఈద్యూతము తేనెపూసిన కత్తిగాఁ బరిణమింప వచ్చును.

ధగ్మ—(తనలో) నాకిది పరమపీయమే (యోజించి) ఐనను నియ్యది సద్వర్తనులందరిం
పఁచగినది కాదుగదా ? (ప్ర)కాశము) అర్జు ? సమస్తధర్మవేది ఎగు నీకు మాదృశులు
బోధింపవలయువా ?

ఉ. కుక్కుటపు నృమికములు గొట్టెపాటేళ్ళ దుగంబులు నృశం
బక్కజలేచి రాజులకునై యుదియించిన వంతకన్నను
స్వైక్రస మాదుగోదగము స్పృధనృపుం డెటుసమ్మతించెనో ?
యొక్కట ! యింకమామఁ దనయం దెటులృథయభక్తులుండెడిన్.

తే.గీ. చెడ్డపను లాచరించెడి చిన్నవారిఁగని కననిరీతి నుండుట చనునొకింత
అంతియేకాని తామయెయోచరింపఁ, జేయుదురె ? కూడఁదనఁడై గాంగేయుండేని

విదు—(తనలో) అడిగిన యంశమున కుత్తరమిక తప్పదుగదా ? ఇందు రాజద్రోహమే
ముండెను ? (యోజించి) ఇట్టి దుష్టరాజునకు ద్రోహమైనను దోషములేదు (ప్ర)కాశ
ము) కుమారా !

ఉ. తాత యొకండె కా షభిలతత్వ విదుండగు దోగిఁజేసి ॥ బ్ర
భ్యాతిపథంబె ? యియ్యది మున్నర్థ మమాన్యము నిమ్నంబిట్టి పృ
జ్ఞాతికయుల్ దలంపఁ దగినట్టిది కా” ఏని యెంత చెప్పినక
ద్యుతిము మానిపించెడి కుకూపాల మిందుకలేదు తేనికిన్.

భీము—(సంశయముతో) వినోదార్థమై యేర్పడినపని కింతిచార మెందుకు ? ఇది గాక
యియ్యది యెట్టిదైనను ఆనాదిగా రఁజాలదలను మన్నించుచు నేయున్నారకగా!
అర్జు—వినోదమున కైనను దుష్కృత్యము సమంజసము కాదు. శిష్టాచార మైనను నీతికి
బాహ్యమైనచో నది మాన్యముకా నేరదు.

నకు—ఇంతకు నీజాదమువలన నుయోధుని కుపయోగమేమో ?

పహ—అదియే తేలవలసియున్నది.

భగ్మ—ఏదో యొకవిధముగా మనల ననమానించుటయే యతనిమాఖ్యోద్దేశము.

భీము—అతనికి నెఱవేఱనిదియును ననియే.

అర్జు—ఇతని కీయోద్దేశ మింతలో నెందుకుఁగలంగవలెనో

ఉ. యాగము చూడ వచ్చి యట నయ్యయి కృత్యములంగఁ గాన యు
గోగ్య మొనర్చి యొక్కడు కుకూపాలమున్ గనఁజేసె నింతలో
నీగతి దుర్మృదుండగుట శేమినిత మొ ? శేకయింతకున్
యాగమే కారణంబో ? తెలియన్వలె దీనియథార్థ మియ్యెడన్.

విదు—ఇంద్రీందనా ? యథార్థము నీవుకనిపెట్టనే కనిపెట్టితివి. నాచేగూడ నెందుకు
తెప్పించెదవు ?

నకు—ఇది నాచే నింతకు మున్నేకనిపెట్టఁ బడినది.

తే. గీ. యజ్ఞమున శేసుడంచె నటన్నమాటె, కాని యాతని మొగమిందుకయును గళల
నొప్పు, దప్పుడె యాతని కుద్భవించె, బాయని యసూయ, యదియిట్లు పరిమించె.

విదు—

ఉ. వాడినవెఱముతోఁ గళకుఁ బాసిన చూపులతో విచారముం
గూడినబుద్ధితో మిగులఁ గ్రుంగినదేహముతోడ నొక్కడం
బోడిమి దక్కియున్న కురుముఖ్యుని మాకులుఁ దాదరించి యా
బాడయెఱింగి జూదపు మిష న్లగించెను మిమ్మునొంగవన్.

ఇద్దఱి వారింప మామడిన పాలులు భగవంతుని కెఱుక, ఇప్పటికిని భీష్మద్రోహరీనిషయ

మై సంతతమును వృద్ధం జానకుఁ జెప్పమనే యుండును. కానిండు దాని శేమి భవితవ్య మెట్లయినను మనమయ్యెడకరుగుట తప్పనివని, వారు మనరాక వేచియుండురు.

ధర్మ—తే.గీ. తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయెఁ చంద్రియైన, దైవమైనను, నింక శాతండ్ గాఁడె
కొమరుఁ డెట్లైన నయ్యనఘుండుమాకు, నెన్నఁడపకారము నొసర్పఁ దింతనఱుకు.

కావున నవశ్యమును దండ్రియూజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తమ్ములవంకఁదిరిగి)

చ. తిలఘుమనీషులార ? మనకందఱు కాశఁడె నేత యాటఁ బో
నలయునె కాని జూదమును వ్యాజమున నిర్మిరసింప రాదు ని
గ్మలమతులైనవారు విడుగ ప్రియముల్ పలుమంది కల్గువోఁ
గలఁత ఘటిల్లునే ? యొకటఁ గల్గిననుం దుదిదాఁక నిల్పునే ?

పోదము పడుండు. ప్రియూఁసన్నాహ మొనరింపుఁడు. (నిస్క్రమింతురు.)

(అంత ధృతరాష్ట్రుండు భిష్మద్రోణులతోఁ బ్రవేశిండును)

భిష్మ—కుమారా ! అంభికేయ ! ఒకలు విన్నను వినున్నను ధర్మజ్ఞులకు ధర్మము చెప్పక తప్పదు. కావున,

ఉ. జూద ను దేరికేరియు నమాయ జనింపఁగఁ జేయు దానిచే వా
దనివార్య మానదియు నఁశములన్ గడకొత్తు నూరికే పో
దవమావపుం బని స్వప్రుల్ తలపెట్టఁగ రాదు నీవు గు
ర్యోధనుచందమాన్ దలియవో ? పరికింపవా ? వానిమిత్రులన్.
తాయప్రితిష్ఠ నీయది, శాయది, వ్రోణునిది వినుము వామాట, జగ
ద్దేయ మగువనికి విఘ్నము, నేయుట తగి నిట్టిపనికిఁ జేయఁగఁదగదే.

వ్రోణు—ఉ. ఎంతయో కాలమాయె నిటకే నరదెంచి తదాదిగా ఋజు
స్వాంతుని నిష్పృఱుంగుడును నక్కలు ! యేనుననేర్తు ? నేపపుం
జంతఘటిల్లె నియ్యదియు శిష్టులకున్ హిత మానె ? వీనిచే
నంతము నందరెఁదఱు ? నలాదల ఎంత లెఱుంగఁమే ? నృపా.

అ. ఐ. అతఁడు బుష్కరుండు నన్నదిమ్ముల నుతుల్, గారె ! జూదమునెడికారణమునఁ
గాదె ! శత్రుల్లెరి కావున జూదంబు, నలని తగులు మనకు నెదు, పలదు.

ధృత—(తనలా)

చ. కొమరుని దుష్టచేష్టితము గూడ దటండునొ ! వాఁడు నేఁడె పా
ణము లెడఁబాయు, వీరలనిం గడు మానగ్గులు తండ్రియన్ గుగుం

డనులిన చిత్తులియ్యరకు నాత్తులు నిక్కమ పల్కమండిరి

సుమము నాకు నెంతయును సంకటమై కనుపట్టు వక్కటా !

(ప్రకాశము)

క. మీరిట్లవురు విదురుండును, కారద్యతుడున్ మహాశస్థులందుడన్

బో రొడలగుడునె ? ద్యూత, ప్రారంభమువలన నింత భయమేమిటిఁక.

(తెగతో)

ఓహో ! ద్యూతప్రియులగు గసికులారా ! పాండవులను గౌరవులను ద్యూతారంభము

నకై సభకరుగుదున్నవారు. చూడ నానక్తి యున్నవారలందఱుఁ ద్వరగా గండు.

(అంత విదురుండుఁ పాండవులను దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణకర్ణులను బ్రేక్షిం గురు.)

ధర్మ—(ధృతరాష్ట్రునకు సమస్కరించి)

క. ద్యూతమ్మునకై యేనా, హూతుండనై వచ్చితిని మహాన్నతగుణుండో

తానయు గురుండును నీవును, నీతెజగున కొప్పకొంటిరే ! దయకలిమిక.

దుర్యో—(వారికడ్డమై) ధర్మనందినా !

క. ద్యూతమ్మునందు నీకతి, చాతుర్యము గలుగుటయును సతతమ్మును సం

ప్రీతిగలుగుటయు నీయా, హూతికిఁ గారణము లింతయుప్పడ ! మనకుక.

ఇంద్రునితోడను విచారింపనక్కఱలేదు. ఇది మహద్ద్యూతము గాని వేటోండు

కాదు. నీకు నభిప్రేతమైనయెడలనే యామకొందము లేదని బహుత్కారము లేదు.

విదు—చుయోధనా ! ఎందులకేని వృథానుమతముగాఁ బ్రసరికొంచుట మంచిపనికదా !

అదికాక,

క. ద్యూతము వేటయుఁ బాసము, నాతిమొదిల్ వ్యసనముల భుజమగులు ప్రాజ్ఞుల్

నీతివరులు నగు నృపతులు, ప్రీతివిశేషించి తగుల వెలతురు కాదే !

కర్ణ—(తనలో) ఇశని కక్కలలేనిదె కనుపట్టదు. (ప్రకాశము) విశేషించి తగులదగ

దు. కాని యొకించుక తగులవచ్చును గదా !

భీష్మ—(కోపముతో) ఓయీ ! అంగరాజా ! ధర్మకాస్త్ర ప్రశంసకుఁగూడనీవేయు త

రము చెప్పవలయునా ? చక్కఁగా యోచించినచో నీవ్యసనములతో నొకట రం

బు దక్కబొత్తిగాఁ దగులనే తగదు.

దుర్యో—(ప్రీతితో) గఖా ! మనకీ ప్రసంగ మెందుకు ? నీపూరకొనుము. ఏమో రా

జాలకుఁ జరకాలమునుండి విసేదముగా నెర్పడిన విషయము గనుక మనమిందు దిగితిమి

అందులకు ధగ్గునందనుం డంగీకరించెనా ! మంచిదే, లేనిచో సంతకన్న మంచిది.
ధగ్గు—(అతేశముతో తనలో)

ఉ. రమ్మని పిల్వఁగాఁ బడి భరమ్మగు పూనిక నేగుదెంచి ధ
ర్మమ్మని యెల్ల రాజులు చిరమ్మ బహూకృతి చూపినట్టి ద్యూ
తమ్మనయఁదుఁ దద్దయు పాతమ్మగలాడఁని నేరుగాంచి నే
నిమ్మెయి వెన్నఁదీయ నగరే ? పగరేగునె ? యింత మాత్రలో.

(ప్రకాశము) అంగీకరించుటం జేసియే యిటుకు వచ్చితిని. పృథ్వానుమతమ్మున నిరపా
యంబగు మార్గమ్మున నిందుఁ బ్రవర్తింతుము.

శశు—ద్యూతమున నింతవ్యసనిని నేనింతవఱకుఁ జూడను. కావుననే యితఁడు మనవన్ని
న యురిలోనికి వచ్చియున్నాఁడు.

ఉ. నాదగు నేర్పకల్మి యమనందను రాజ్యము నెల్ల గెల్చి యా
మోదముదక్కియున్న కురుముఖ్యునికిచ్చి యతండ నేనుగా
నేదెన నన్నె భూమిప్రజ లెల్లరు మెచ్చుకొనంగ మేటిమ
ర్యాదకు నాస్పదుండనయి యందెద నందఁగఁరాని సౌఖ్యముల్.

(ప్రకాశముగా)

క. జూదమ్ముకన్న ధనసం, పాదక మగువిద్య గాని పరమానందం
వీఁదగుపిద్దియ కానీ, లేదని నీవెఱుంగవే ? యశికమే? నృపతి ?

కావున నొండు విచారంబు దక్కి సిరచిత్తుండవై యిందుఁ బ్రవర్తింపుము.

ధర్మ—(తనలో) ఈకాలపువాఁలలో నితఁడు ద్యూతమునఁ గడుఁ బండితుఁడు. (ప్రకా
శము) గాంధారరాజా ! నీవు మధ్యస్థుండవై యిందలి మంచిచెడ్డలను వివరించు
చుండుము.

దుర్యో—(బహూకృతితో) అన్నా ! ద్యూతమున నీకును నాకును మాస్తిమళ కాంతర
మని యే నెఱిగి నాకై ప్రతినధిగా నీతని నేర్పఱచుకొంటిని. మాధ్యస్థమునకేమి?
శ్మాంతనవాదులు పెక్కుండుగలరు.

ధర్మ—(తనలో) శకుని యన మాయాద్యూత కుశలుండు. నే నితనితో నాడితి నేని
యోడుటయే ధృవము. ఇందుపాయ మేమి ? ఇట్లుగఁగాక (ప్రకాశము)

గీ. ద్యూతమన్నను ధుమిచ్చు ఖ్యాతిఁబెచ్చు, రెండునుంగూడఁ బోఁగొట్టుచుండునొకటఁ
దనకుఁదానయిప్పని నేయఁదగునుగాని, యొకరికై యొండొరులు నేయుటచితమగునె

దోరి—(తనలో) మొట్టమొదట జూదమే గర్వమునైన భగవంధనుడు తుదకుఁదన్న
యూఁడైనట్టులున్నాఁడు. అక్కటా ! యిది యెంతదుర్వ్యసము ? (కోపముతో
ఛీ ! భగ్నకాస్త్రములు తగులఁజెట్టినా ? ఇట్టిజూదముగూడఁ బుణ్యప్రదములు. ఇట్టి
వ్యాఁతలు వ్యాయాసాది సేమనవచ్చును ?

ల. వ. ద్యుతమాడువాఁడు దొంగయుఁ గావచ్చు. దొంగ చేయలేని దోపమేది ?
దీనిఁదగులావాఁడు దెల్లంబు తక్కిన, వ్యసనములకుఁబోవువాఁడు కాఁడు.

దుగ్ధో—అన్నా ! నీకీసందియ మెందుకు ?

క. నా మేనమామ యోడిన, గామములున్ నేతములును గనకంబును నిం
కేమైన నేనె యనుకొని, యామోదము మీఁ నీకు నర్పణనేతున్.

శకు—కాంతేయాగ్రిహ ! అతఁ డెందుకు ? నేను మాత్రము దరిగొండ ననుకొంటివా?
తే. గీ. నాకురాజ్యంబులేదో? ధనంబులేదో ?, కామములులేయశ్వముల్ కరులులేవా
ఓడుటయె నిక్క మేని నేనొసఁగ లేనె ? యాడగలిగిన నాడుమిట్లదగలేల.

భీష్మ—ఓహో ! ఈదుర్మార్గుఁడు క్రిమముగాఁ బురికొల్పవచ్చున్నాఁడే !

కర్ణ— యమనందనా ! గాంధారరాజు దుగ్ధోధనునికై ద్యుతమాడును, అందునోడిన
యభిలమును నాటఁడే భరించును. అట్లుకానిచోనితడేఁపించును. అందులకు నీతిఁ
డు వెనుదీసెనేని,

క. నారాజ్యమిత్తు నగతకు, దీనినిఋణ ముండెనేనిఁ నేజమ్మున నీ
ధారుణీ నభిలము గెల్పి య, వారిణిగిరి నీకు నొసఁగువాఁడ నితనికై.

విదు—నూతపుత్రా ? యుత్తమతఃస్త్రియల కేగ్నడిన విషయమ్మున మనబోటులు భ)
మొసంగుట యెట్లు ? ఒసంగినను వారు గ్రహించుట యెట్లు ? అదిగాక,

తే. గీ. తనకు నెవరైన భృతరాష్ట్రుతనయుకన్న నితనిమామ గాంధార స్థపేందుకన్న
మిన్ననిభగ్నరాజు నిన్ మేటిజేసి, యాడునే ? మృత మింతయనామ్ముదగునె
ఇది యిట్లుంచును.

ఉ. ధారుణీ గల్లునంటివి వృథా యచియింపనివాక్కు లేల యీ
ధారుణపుంబ్రతిష్ఠ యలభగ్నతనూజాని తమ్ములన్నచో
నేరు నచింప నేర్తురె ? జయింపరె వారలు, రాజనూయమున్
శూరతమై నొనర్తురె ? యనూయ భవత్ప్రియుఖుల్ నహించరె ?

భీష్మ—కుమారా ? పాంచాలీ పరిణయమునాఁటి పరాధనము నేని జ్ఞప్తికిఁ బెచ్చుకొ
నేరని యితనిమాటలకు నీకింత కోపమోదుకు

కర్ణ—(కోపముతో) ఏమీ ? నీవు కూడా పరిసంగము దంభధర్మములు చెప్పటవంటి నేనని యూహించుచుంటినా ? (ఏమోయనబోవును)

దుశ్యో—(వారింది కోపముతో విగురుచిక్కె)

క. ఈనుగలవాడని నిన్నో సరిలన్ జీయ నెదియును దండీకినై
నేనైచి యూగకొంగును, దాసీపువ్వుండె ? యితఁడు తగఁడె ? జయింపన్.

ధృత—(శత్రుపాటుతో) కుమారా ? ఎందుల కీసభ ? ఏమి జరుగుచున్నది ? అంత
తో విగమింపుము విమరుఁడు సర్వవిధముల బెద్దవాఁడు. వాక్సన్నను నీకుఁ బరమ
పూజ్యుఁడు. అధిక పరిసంగము కట్టిపెట్టుము. పరీక్షితము చూచుకొనుము (విగురులి
చిక్కె) తమ్ముడా ? అతఁడు బాబుఁడు, నేనొకటి యునీనొకటియుఁగారు. వాని
చూపుటకు నాలోపాలు నీవును సహింపుము.

విగు—సహింపకేమి ? సహించితిరి. కాక సహింపక చేసెడిదేమి ? (జనాంతికముగా
నీహితమే కాక లోకహితముం గోరి నీకొకటి చెప్పమన్నాడను. దానియంద
యాధార్థ్యమును గ్రహించి సిద్ధప నీచిత్తముఁ చిహ్నింపరింపుము.

చ. కొమరుఁ డటంచుఁ నాడకుము కూర్చుండు వీఁడు, నిజంబు రాజవం
శము లడఁగింపఁ బుట్టె మనసంశయమున్ నగఁ గోసి ప్రితియూ
లము దిగదావి వీనిని బలాత్కృతిమై వధియింపు మంతితో
నమలినమా జగంబు, యశమబ్బు నివాంబుఁ బగంబు నీకగున్.

వీఁడు కోయినకు నీకుఁ దొంబుతోమ్మందుని కొమరులు గలరు. నేనెందులకో చెప్పితిని
ని యోజించి యుపేక్షించితివేరి,

ఉ. ఎల్లకుమారులన్ బడుదు రెల్లకులమ్ములు నాశమా జగం
బెల్లఁజెడున్ సమస్త మన కీచెడుగే యగుమాగుండు, నేఁ
గల్లు నచింతునే ? తుదకుఁ గాలముచివ్వునయప్పుడఁపఁగాఁ
జెల్లునె ? యిప్పుడిట్టిపని నేయుము కోయుము వీనికుత్తుకన్.

కర్ణ—(జనాంతికముగా) సఖా ! చూచితివా ? మితఁడిని యాదాసీపువ్వుని దురుప
దేశమెట్లు చెవియొగ్గి వినుచున్నాడో ! ఆలోధిచెడిబోధన యెట్టిదియో ;

దుశ్యో—(జనాంతికము) ఎట్టిదో మన మెఱుంగమా ? మనయుద్ధమమ్మున కల్గేనిభంగ
ము కలిగింపు మని, లేదా ? నిన్నును నన్నును జంపించి పాండవులకు రాజ్యమి
గ్మనియైనను జెప్పఁగలఁడు ఇం దకలిత ప్పేమి ?

క. ఎంగిళులు మెసపుబానిస, నంగడ మని యెఱిగి నీని బరమాత్తునిఁగాఁ

జెంగటికిఁ జేర్చుజనకుని, సంగతికొక వగవలయు సంగడికాదా ?

ఇప్పుడు మనమెవరితోడను గలహింపఁగూడదు. “కార్యారోగిని కుతోగర్వః” అనుట

నీ వెఱుంగనిది కాదు. ఎవరేమన్న నాకై సయిరింపుము. (ప్రకాశము) ధన్యనంద

నా ! మధ్యమధ్య లేనిపోని ప్రసంగములచే గాలము వృధయగుచున్నది. నానిమిత్త మై గాంధారరాజు ద్యూతమాడుటకు నీవంగీకరించితివేని ద్యూతము ప్రారంభముగను; లేదా ? నీవతనికి నోడితివని యనుకొందుము.

ధర్మ—(అవేశముతో)

అ. బ. శకుని శాంతయెంత సామర్థ్యమున్నను, నాకు నందొకింత లేకయున్న నాడఁబూనివచ్చి యపల కూరకపోవు, నంతనీచుఁ దొక్కొ ! యమసుతుండు

భీష్మ—(తనలో) ఔరా ! యెంతటినీతిమంతున కెట్టియావేశము గలుగుచున్నది?

ద్రోణ—(తనలో) ఇప్పుడితఁడు తన్నే తాను నుజులించునట్లు తోచెను.

క. పానాసత్తులు నబలా, ధీనులు మృగయులును కొంత యేగినపిదపకా

మే నెఱుంగుట కల దకటా ! మానరు జూదరులు దానిమరణము దనుకన్.

శకు—(తనలో) ఇతఁడెవరులెన్ని యంతరాయ ప్రయత్నము లొనర్చినను 'దుదకుమనకే

యనుకూలుఁ డైనాఁడు. ఇంక నాలస్యము చేయరాదు. “అలస్యాదమృతంవిపం”

(ప్రకాశము) రాజా ! నీవు నాకన్నను సుమరుడవే. సంతయ మేమి ? ఇదిగోఁబా చికలు, ముందు నీవే మొదలిడుము,

ధర్మ—(పాచికలు పుచ్చుకొనుచు)

దుర్యో—(సంతోషముతో) ఇదిగో బందెము. (రత్నఖచితములగు మురుగులు తీసి య క్కడ నుంచును.)

ధర్మ—(పాచికలు వైచును.)

దుశ్శా—(తొందరగాఁజూచి) గెలుపు ముంది. (విచారముతో) కొదు కాదు.

ధర్మ—(సంతోషముతో) మరల నొడ్డుఁడు.

శకు—(జనాంతికము) కుమారా ! సంశయింపకుము. మొట్టమొదట నశనికొ గెల్పగలి

గించుట యెందుల కనుకొంటివి ? మఱింతయాదరము హెచ్చించుటకుఁ జూమా ! ఇ

దిద్యూతజ్ఞుల రహస్యము.

దుర్యో—నారాజ్యమును దప్పఁ దక్కిన యాత్తు ధనమును నొడ్డితిని.

ధర్మ—నుంచిది. (పందెమువేయును.)

శకు—గెలుపు మాది. పాచిక లిటులెమ్ము, ఒడ్డుము.

ధర్మ—(ఆవేశముతో) నామానదాజ్యమును నొడ్డితిని.

శకు—సమ్మతించితిని (పందెమునేయును)

విను—(ధర్మకామ్యునితో) అన్నా ! చూచితివా ? నుహ్మన్యూత మెంతవఱకు వచ్చినదో ?

ధర్మ—(విననియట్లు నటించును.)

దుశ్శా—(సంతోషముతో) మామా ! పందెము మనమే గెల్చితిమి.

శకు—(తనలో) ఇక్కడికి నామేనల్లునిచింత తీరినది. (ప్రకాశము.) ధర్మనందనా !

క. ఓడితివి సర్వరాజ్యము. నేడికి నొడ్డంగ నేది నీకున్నది ? యింకాడుట చాలించెదనో ? యాడెదనో ? యేదియే నుపాయము కలిమిన్.

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

మ. బహుదర్శోద్ధతుఁ డైననీలు ననిలో భజించి యున్ జంభకు
న్నిహతుం డేసి యు శూరనేననృపతి న్నిర్జించి పాండుర్ జయ
వహు నొడించి యనేకులక బ్రబలులక వారించి నాచేత నే
సహదేవుం డొసరింపజేసె, మఖి, మాసత్వాధ్యు నిం దొడ్డితిన్.

శకు—అట్లయినచో నిదిగఁ బందెము వైచుచున్నాను. (పాచికలుచూచి) మేమే గెల్చితిమి. ఇక నేమి యుద్ధేదవు.

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

ఉ. పాకటకౌగ్యదర్ప లగుబర్హునూళవదేశ వాసులక
వీక నదల్చి పుష్కరవనీగతదుగ్ధులక జయించి దు
ర్భీకుల దత్త కాదుల హరించిననుక మఖిఁ గా నొనర్చు ను
ల్లోకు ద్విషద్విషాహినకులు న్నకులుం బణ మింపు వైచితిక.

శకు—(పందెమువైచిచూచి) మేమే గెల్చితిమి. (ఎకసక్కముగా) రాజా ! సవతిత్లలికొమరు లనియా యేమి ? మాదోయుల నొడ్డితివి.

ధర్మ—గాంధారరాజా ! నీభేదకలా చాతుర్యము నే నెఱుగఁనిదికాదు. అంతతోఁ గట్టిపెట్టుము? (ఆవేశముతో)

మ. భగదత్తుక నగభేదిమిత్తు నని సంభావించి కాత్మిరుఁ బాం
ధుఁ గుఱాతాధిపు విప్రుగమ్యుని నుదన్యు బోరి నిర్జించి శ్వే

తగిరీకుం బొగ రేదఁ జేసి మిగుల దర్పించి నాచే మఖం

బొగిఁ జేయించిన పార్థుడిందుఁ బణమై యున్నాఁడు నాయాసతీన్.

శకు — (మరలఁబందెమువైచి) రాజా ! మేమే గెల్పితిమి మాచితివా !

ధర్మ — (అవేశముతో)

మ. శకుపాలుం బకుపాలునిం బలె జిగిషించెం జరాసంధునిం

గృతునిం జేసి వధింకె నియ్యనఘుచేఁ గీడ్పడ్డయుక్కిలవా

వశమే ? పేర్కొన, రాజసూయమున కెవ్వఁ డయ్యెఁ బ్రేరేపకుం

డశనిప్రాఁముఁడు భీమసేతుఁ డిటఁ దా నాఁగాక పందెబొగిన్.

శకు — (పందెమువైచి) ధర్మనందనా ! నూడేగెల్పు.

ధర్మ — (అవేశముతో)

చ. తెలిసినమూర్ఖుడందు జగతీతల మెల్లను గేలిసేయ న

ప్పలుకుబునైచి ద్యూతపు నెపమ్మున సర్వము గోలుపోవు కా

నలుఁడు యహతృజుం డిచటఁ బందెముగా నియమింపఁ గలుఁడెన్

దలఁగనిదుప్పదైవము కతమ్మున నెమ్మనమాఁప నేరమిన్.

శకు — (పందెమువైచి) ఇదియును నుమ్మే గెలిపించిన (ఎకసక్కముగా) ధర్మనందనా

అ వ. మీకు నేగురకును మిక్కిలి ప్రియురాలు, యాజ్ఞ నేని నొడ్డికట ! నీన

నిన్ను నొడ్డుకొంటి నన్నలినాక్షిరి, డేని యొడ్డు గెలుతువేము మగల.

అట్లాడ్డివేని మేమింతకు మున్ను గెల్పిన నీయావత్తుసాత్తును బాముగా వైచెదము.

ధర్మ — (యోజించి తనలో) కానిమ్ము చెడ్డకాపురమునకు ముప్పేమిటి ? (నృకాళము)

చ. మరనుపతివ్రతామణి నపారగుణాకగఁ బాండుపుత్రసం

సరణుహాద్దినాక నభిజాత నయోధున స్మహాయశ

స్కర ననవద్యలక్షణఁ బ్రసక్తృత్పదంతర న్మోదిన్ దుహో

దరమున నేడు పందెముగ ధర్మతనూధవుఁ డొడ్డినాఁ డహో !

శకు — (పందెమువైచి) ఇదియును మేమే గెల్పితిమి. (అంఘ్రునివ్వెఁగనుపడిమాఁతురు)

(దుప్టచతుష్టయము సంతోషము నూచించును.)

దుహ్య — (విదురునిదిక్కి) విదురా ! నీవుపోయి మాకు దాసియైన పాంచాలిఁ దోడ్కొ

నిరమ్ము. ఇకఁ ముందు తానొనరించుపనుల నేర్పఱించి మీయందఱ సమ్ముఖమ్మునన వి

నిసింపవలయును.

భీము — (రోషము నూచించును.)

విదు—(మండిపడి) ఓయీ ! కురుకంశోద్ధాగక !

క. చెడిపోయెదునుమ్మి దుం, దుడికింతగఁ దగదు సాధ్యి దోనిది తా నె
క్కడ ? నీ వెక్కడ ? నే నెక్కడ ? తరతమభావ మింతగా నెఱుంగుదువే ?
నీ వేమనినను నాకుఁ గోపము లేదు గాని యటుఁజూడుము (భీము నిర్దేశించి)

చ. అతని నెఱుంగుదే ? జగమునంతయు నొక్కట మింగఁజాలు ను

న్నతుండకటా ! కడుం బనితనంబు నిను న్బలవంత పెట్టి యి

ట్టితులుపవృత్తుల న్గఱపెడి న్నెడిపోతివి పార్థ లేడ ? నీ

మతమున దాస్యము న్బలుపుమా టది యేడ ? దురుద్ధరం బవళా !

గృత—(ఎఱుంగనట్లుగా) తమ్ముడా ! ఏమి జరిగెను ? ఎవరెన రేమేమి యొడ్డిరి ?

విదు—(అనాకర్షితముగా)

క. మిత్రద్యూతంబని నుచ, రితులఁ బార్థులను బిల్చి ప్రేరేపి తుదన్

శత్రుత్వము సాధించు న, పాతుని నిను దైవమెట్లు పరిపాలించున్ ?

బుర్యో—(తనలో) ఇతఁడెప్పుడును శత్రుపక్షములోని వాడే; మనమితనితోఁ జెప్పనే
కూడదు (ప్రకాశము) ఎవఁడురా ? అక్కడ.

ప్రాతిగామి—(ప్రవేశించి) జయము జయము. ఏమియాజ్ఞ ?

దుర్యో—(ప్రకృతమ్ము తెలిపి ద్రోపది నియ్యెడకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి—(నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) అయ్యా మీయాజ్ఞఁ దెల్పఁగా నామె
యిట్లనియె.

దుశ్శా—ఏమనియెను ?

ప్రాతి— భార్యను జూదమం దోడిన మహానుభావుఁ డిప్పటి కెన్నఁడును వినబడఁ
దు. అయినను దన్నోడి నన్నోడెనో ? నన్నోడి తన్నోడెనో ? కనుఁగొని మరల
రమ్ము. అప్పుడెసర మైనచో నేను వచ్చెదను ” అనియెను.

ధర్మ—(తలవంచుకొనును)

దుర్యో—సరే, ఈధర్మసందేహము తానిక్కడికేవచ్చి చెప్పుకొనినచో సభ్యులు తీర్చి
దరు రమ్మని చెప్పుము పొమ్ము.

ప్రాతి—(పోయి మరలవచ్చి) అదిగో నాయమ చనుదెంచి యాకురువృద్ధుల వెనుక
నున్నయది.

దుర్యో—అక్కడ నెందుకు నిల్వవలెను ? ఇక్కడికే రమ్మనుము పొమ్ము.

ప్రాతి—(నిష్క్రమించును.)

దుర్యో—(చూచి జనాంతికము) తమ్ముడా వాడు భీమసేనునికి వెలుదునుగావున
క. నీవరిగి తోడితెమ్మడి, శేలముం గలటయోటం గిల్చిపమునిశం

కావిలుడవు కాకు ఎహో !, యేవురు పతులుండి సాధ్వి యెట్లుగునొక్కో ?

దుశ్శా—(జనాంతికము) అన్నా ! ఈపన్నగడ కుంతి యెందులకు బన్నినదనుకొంటివి?
తన్నుగోడ లెప్పుడేని యాత్మేసింప కుండుటకుఁ జామీ ! (ప్రకాశము) ఇరిగో
తోడితెత్తును. (కొంతవరకు జని తనలో) ఓహో ! నన్నుజూచి యొక్కడికో పో
వుచున్నదే !

ఈ. ఎక్కడికేగె ? దింక మగలేవురు నామఁ గలారటంచుబల్

నిక్కెదు విట్టవేగెదవు నేడు మదర్గమవైతి వోసి ! నీ
కక్కసమెల్లఁ బోనడమకాలము వచ్చెనులే యింకేటి ? కి
తక్కులు దాసివైతివిగదా ? పనిచేయుము చెప్పివట్లుగన్.

లేదేని నీమానప్రాణంబులు దక్కవు. దుశ్శాసనుండు చండకాసనుండని యెఱిఁగి మస
లు కొనుము, (నిష్క్రమించును.) (తెరలో)

నేనేకవస్త్రము రజస్వలను దూరముగాఁదొలఁగుము ఇట్టియెడఁ నేను గురుజనస్థానం బ
గు నాస్థానంబున కెట్లు రానయ్యెడిని ?

కర్ణ—(దుర్యోధనునితో జనాంతికము) సఖా ! చూచితివా ? ఎంతలో నెట్లు బొం
కు చున్నదో !

దుర్యో—అట్టిబొంకులకు మనదుశ్శాసనుండు పాటించువాడు కాదు గదా ? వినుము
తగిన యుత్తరమునే చెప్పుచున్నాడు ! (తెరలో)

ఆ. వె. ఏకవస్త్రవేమి ? యేకవస్త్రవ యాదు, కాక విగతవస్త్రగావుగాద ?

దాసి కిన్నివగలు తగవు నీటక్కరి, తనము మానిరమ్ము తడయకపుడు.

(శిరోజములు వట్టుకొని యొడ్చికొనిపచ్చును.)

(భీష్మదులు తలలు వంచికొని విచారించుదురు.)

జాగ్రత్త—(శిరోజముతో) ఓహో ! కురుస్పృధులారా ! ధర్మనందనుండు దైవవశమ్మున న
న్నోడినను నోడుంగాక. మీయట్టి వివేకులఁ గలపథలో నన్ను వీడిట్లు పరాధ
వింపఁజూచి యూరకొనుట తగవేకదా ?

భీము—(విచారముతో) అన్నా ! ధర్మనందన !

క. ఓడితివి మమ్ము నలువురఁ, బాడియె వీరేమి మనల బాధించుదు ? పూఁ

బోడిల ద్రోవదిఁ బణ మిడి, యాడుదురే ? యెందుగలదె ? యివేక మిటుల్.

(కోకముతో) ఇయ్యెడల ని న్నేమిచేసినను దోషము లేదు. నీబాహువులు తగులబెట్టి నఁగాని నాకీకోపము తీరదు.

అర్జు—(వారిచి) అన్నా ! శాంతింపుము.

క. అడెడిది జూద మఁదుఁ, బాడియెటుల్ తోఁచు ? ధన్యవర్తనుఁ డితడే
జాడ జనునదియ ధన్యము; తూడ దనం బాలునంత కోవిదుల మెఱో ?

విక—ఓహో ! సభాస్థారులారా !

ఉ. అందఱు నాఁడువాండు ? గలయట్టిరె యిట్టిసభ న్సతీమణి
న్నిందితఁ జేయఁగానగునె ? నీమలమే ? తినమొక్కొ ? యన్నముం,
బండలకేని యిట్టికృతి పాడియె ? లోకము మెచ్చనే ? యశం
బొందెడి వారికిం జనునొకో ? యిటు లారక చూచుచుండుటల్.

కర్ణ—కుమారా ! యనేకులు పెద్దలున్నయెడ నీకీయధిక ప్రియంబు మెందుకు ? ఇంతకును
నియ్యది పతివ్రతయైనచో నీవన్నట్టు లిప్పుని యధర్మమే కావచ్చును. కులటలయెడ
నిట్టి నీతులతో నవసరముండదు. మిన్నక కూర్చుండుము.

విక—తండ్రీ ! యిప్పట్ల గురువుల కెదరాడక తప్పక వచ్చుచున్నది.

తే. గీ. ధన్యసూత్రముల్ లెఱిగెడి ధన్యులన్న, దొరకరక్కడనోకాని. దుర్బుడపపుత్రీ
కులటయే యనుకొంద ముక్కులటకేని, మానసంతులొప్పరుకదా ! మానసాని.

కర్ణ—(కొంచెము కోపముతో) అంతతోఁ జాలింపుము. పుంశ్చలికి మానసాని యొకరు
చేయుటయెందుకు ? తనఁతనే సిద్ధించుచున్నది. తెలిసియుఁ దెలియని ప్రిచారము
లు గట్టిపెట్టుము.

దుర్యో—తమ్ముఁడా ? పాండవులయు దోషదియొక్కయుఁబుట్టమ్ములొలుపుము.

(పాండవులు తమవైష్ణవములుదీసి యొక్కడ నుంతురు.)

దుశ్శా—(దోషది వైటకొంగు పట్టుకోబోగాఁ నామె తొలఁగించి చనఁగా నతఁడు
వెంటనంటి చీరలాగును)

దోష—మ. కరుణాదూరత నూరకుండి రయయో గాంగేయమఖ్యుల్ మహా

పరిభాషమ్మున కోర్వరామిఁ దలలన్ పక్షమ్ములొఁ గుక్కిడు

గృర దీనసితి నున్నవారలు పశుల్ రావే ననుబోవవే !

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁగృష్టా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా—(తనలో) క్రింద శాకచీరయున్నదే ! (మరల చీరలాగును)

ద్రౌపది—మ. తరుణీరత్నముగాదా ? యాసిరి ప్రమాదంబెప్పుడుకా జెందదో ?

త్వర నీకుం దగఁజెప్పింప దదియేబాగంచు లోనెంచెనో ?

సరి యామాటలకేమి ? చెల్లెలని యిచ్చన్గొంత చింతింపుమా ?

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా—(యథాప్రకారముగా నుండుటఁజూచి మరలఁ జీరఁగును.)

ద్రౌపది—మ. గిరికేలం ధరియించి గోపకుల రక్షింపంగలేదే ? ఎడె

గరిఁగాపాడఁగలేదె ? చక్రమున నక్రిమున్ విదారించి, ని

ష్కరుజాదృష్టిని నన్నుఁ జూడఁ దగవా ? కాపాడవా ? సోదరా !

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా—(కర్ణవతో) సఖా ! మాచితివా ? ఈబంధకి చాతుర్యము. ఎన్నిఁద్రుమ్మలి మిడ్చి కట్టికొన్నదో !

కర్ణ—ఇది కడువిచిత్రముగా నున్నది. (యోజించి) ఇన్నిఁద్రుమ్మలిమిడ్చి కట్టికొన్న దనుటకును దోచకున్నది.

దుశ్శా—ఓహీ ! పంచభర్తృకా !

గీ. ఎపుడుగాని యసత్యమ్మ నెఱుంగఁడనుచు, నీదుభర్తను వరింతుగారె ? జనులు అట్టివానికి భాగ్యవై యెట్లులంటి ? వేకఁద్రు నటం, చిన్ని కోకలుండ.

భీష్మ—(తనలో) ఓహో ! ఆపదబృంధపుండగు శ్రీకృష్ణునిదియ దోషిని గాపాడినది (ప్రకాశము)

ఉ. ఎందుకు నేను గల్గి ? మఱియెందుకు గోణిబుడు గల్గి ? యక్కటా !

పంద విచిత్రవీర్యజుఁడు పాపి తనూజులఁ గా దనండు వీ

నిం దునుమన్ నలెక విదురుని న్నను దోణినిగాదటంచు నీ

నిందితమైనజూద మెనీతుఁడు తా నిటు సమ్మతించు నే ?

(కత్తి దూసి గృథరావునిపై కరుగఁబోవ విదురుఁడు వారించును)

గృథ—తమ్ముడా ! యేమిజరుగుచున్నది ? ఎందులకాకలకలము ?

భీష్మ—(కోపముతో) ఓయీ ! నీకుఁ గన్నులు గానరావు గాని చెవులు వినరావా ?

పాంచాలి పెట్టుకొన్న మొట్టవనియును; విసవియట్లు నటించుచున్నావుగా ?

కానిమ్ము.

కా. పిన్నలో పెద్ద లనేకు లున్నసభలోఁ బెంజేది గుర్మార్గుడై

పన్నెక వానియు నుంత చూడ కకటా ! పాంచాలి నీరీతిగా

బన్నం బందగజేము నీఖలుని నిప్పంధించి వత్ససలం

యి నేన్నై పగించి కోణిశము నామాదంబుమై దాగివడక.

ఈనుక్కాసను నిట్లు చేయనైతినేని ?

క. అధముండ జడుడఁ బూర్వపుఁ, బృథివీకులగతికిఁ దప్పవెకలిని గుప్త

ప్రభమావతాగమూర్తిని, పృథానిహంతకుడఁ నింక వెచ్చేమిటికిన్.

దుశ్యో—(తనలో) అధముండవే కాకున్నచో భార్యకట్టి యెవరము జనుగుండ నెందుల కూరకొందువు ? నీమాటట్లుండ నీభార్య యనేకవిధములచే నధమురాలైనదిలే? విను—అన్నా ! యెందుల కిట్లు తెలుగనట్లు నటించెదవు ?

తే. గీ. చెప్పలేద ? వికర్షుండు చెవులు లేవె, అనిపాటియోగ్యుండు ధీముకుండు జ్ఞాని యీసభనొకండుగలఁడె ? నీయుష్టమింక, కురుకులపడంగె నొదంబు జరుపువాడె. నీకొనుండు నుక్కాసనుండు గోగ్రింది బలాత్కరించి చీన లొబ్బుచున్నాఁడు అంగులకు సుయోధనాదులు సంతసించుచున్నారు.

దుక్కా—(తనలో) అక్కటా ! విప్పి విప్పి విసువెత్తివని. చీగలరానులు పవ్వక గాగ్రి యములుగా నైనవి ! ఇక నేమిచేయుదును ?

ద్రౌప—(నుఖముతో) అక్కటా ! ధృష్ణామరా ! అట్టిదుగ్ధపద మహారాజానకుఁ బట్టి నై పరాక్రమైకధనులగు సోదరులకుఁ గోడఁబుట్టువునై, విపక్షగజహగ్యతులగు పాండవులకు ధగ్ధపత్నినై యేనిట్లుపరిభవం బంగుమండం జూచి మీగందఱును మిన్న కుండెదరు గా ! ఇది యేమి న్యాయము ? పోనిండు నేను వీరికి దాని నేమొ తెల్పొందు ? దానినే యనుకొందు. అయినచో నిట్టి పరాధన మొందఁదగిన కార్యమేమి యొనర్చితిని ?

భీష్మ—(విచారముతో) అన్యూ ! దుగ్ధపద రాజనందని !

ఉ. చచ్చినవానిపోల్కెఁ బెలుచక మతిపోయిన వానిమాడ్కి నే నిచ్చటనుంటి నీళ్ళకురుఁ డేమనుకొంటివా ? నాలిమ్మగ్నిద్రు బల్ కుచ్చికుఁ, డెందుకీవు మముఁ గోరెను ? ధగ్ధము చెప్పుమంచు ను ద్యచ్చరితుండు ధర్మజుఁడు దానిది నెవ్వనలెక సతీమణి.

నీ కేమియుం గొదన రానేరదు. ఇక్కడపంశ నాశనమృతకైయీదుశోదరంబేగ్నడినది.

కర్ణ—(ఎకసత్కముగా)

తే. గీ. తరుణి ? యుష్మడిగొడ్డు పందముననిడుచు, గొందలనెను బరులిందఱుంబడే నీ ఏమి సార్థక్య మిందఱుపీనులుండి, తగినకూడునొందొక్కరుఁ చగురుకొనుచు

దుర్యో—(విలాసముగాఁ జూచి తనతోడఁ జూపించును.)

భీము—ఉ. తోడఁజూపించెదురా దురాత్మ ! తులువా ! దోహి ! కులఘ్న ! జడా !
వెడఁగుం బోక లడంపఁజాలడోక ? యీభీముండు, కామానలం
బుడిపింతు న్విను మెరిపాపి ! గదచే నూరుద్యయంబుం బొడిం
బొడిగా జేసినయప్పు డేడ్చెదవులే పోల్చేది బల్ పేదవై.

(మండినడి మీఁదికుఱుకఁబోవును.)

భీష్మ—కుమారా ! యిది సమయము గాదు శాంతింపుము.

అర్జు—అన్నయ్యా ! శాంతింపుము.

ద్రోణ—కుమారా ! పనమాననందన

క. కురుకులము నశించుటకై, దురూహలు జనించె నిట్లు నోగ్ధులమునకుం
దఱికాదు ధర్మనందను, మరియూద న్నిలుపు మయ్య మముఁ గనియైనఁ.

ధృత—(తనలో) అక్కటా ! నాకొమరు లెంత దుర్మతులైరి ? సుహృద్వ్యాత మెంతవ
ఱకు వచ్చినది ? ఇంక నేనెట్లు లీ కుుపద్యము నారించును ? (యోజించి) ఇట్లగుఁ
గాక. (ప్ర)కాశము) నానునా సుయోధనా! ఏమియీ యాగడము.

ఉ. ఏడులు హేమవనక్కిలది నేనపురుధులు నీకు హేచ్చెనా
నాడె నశింపఁజేసెదవె ? నాకులశీలములెల్ల, సుంతమో
మోడకదోనిది నృతి నయోనిజ నింత యనాదరింతె ? యీ
కూడని చెయ్యు లెట్లులాడఁ గూడెనురా ? చనురా దురంతసుల్

క. కడు యోగ్యు లైన పాండవు, లిడుమలపాలైరి నీవు హేతువుగ, నికే
నుడుగుము దుండగపున్నడ. వడి పచ్చనికొంప మాపఁ బాడియె పుత్రా!
(పాంచాలిదిక్కి) ఆత్మా ! ద్రిపద రాజనందని !

క ఎఱిగి యు నెఱుంగని తులువల, దురాత్ములను గుండగులను దోహులముమ్ముఁ
భరియింపుమమ్మ నానుతు, తిరస్కృతిఁ మఱివుమమ్మ తేకువకలిమిఁ.

ఈశప్రసక్త నీత మ్యుని యిష్టంబ మ్యునియ నుడువుము ? చేయుటకు నిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁ
డనై యున్నాడను.

ద్రౌప—అట్లు వరమొసంగెదవేని ధర్మపుత్తుని దాస్యమువలన విముక్తం జేయుము.
దానిచే నయ్యనఘుకొనుటం డగుప్రతివింద్యుని గురుకుమారులు దాసపుత్తుండని
యాత్రేపింపకుండురు.

ధృత—ఇచ్చితిని. మఱి ముందు గోరికొనుము ?

ద్రౌప—ధృతనందకుతమ్ములు తమతమ శస్త్రాని సాధనమ్ములతో గాఢ్యమువలన విముక్తులగునట్లునరింపుము.

ధృత—ఇచ్చితిని, మఱియొండు గోరుము.

ద్రౌప—ఇంతకన్న తుత్రియసతికి నధికారము లేకుగదా!

ధృత—అమ్మా! నీయోరిమికి సంతసించితిని. నీవుకోరకున్నను నేనే యిచ్చుచున్నాను. కైకొనుము!

తే. గీ. ద్యూతమున నేడు ధృతజాండోటు. దీన, మెల్లరాజ్యమునొక్కింతయేని మిగులకుండ నీకిచ్చితిని మోచ మొందుచున్ను, దుస్సులమొకండు నీవొండె? దుశ్రిపదమ్రతి!

శకు—(జనాంతికము) కుసూరా!

తే. గీ. ఎంతకప్పింది తెచ్చిన నేమిఫలము? ఐమ్ముచేసె మనపరిశ్రమమ్ము రాజా

కోరకుండంగ నేయిచ్చెనూరకీతఁ, హొకడుగఁజియింప గుఱియించు నొక్కఁడకట!

దుశ్యో—(జనాంతికము) అవును; కృష్ణధులమూలముననున పయత్నములన్నియు నిట్లనే యగుచున్నవి. (యోజించి) ఎవ రొప్పుకొన్నను నిందులకు దురభిమాన గర్హింతుండగుభీమనేకుండు మాత్ర మొప్పకొనఁడు.

దుశ్య—అవును నీవనిశ్లేకాని యొక వేళ నాతఁడును నొప్పుకొన్నచో నుపాయమేమి?

శకు—ఉపాయమున కేమున్నది? తిరిగియు జూదయని పిలిచిన రధ్యజాఁడు వెనుతీయు వాఁడుకాఁడు. ఆయ్యెడ నింకొకయుక్తి పన్నుదము.

ఉ. ఓడినవారు కానలన యుండనలె న్పదిరెగు నేడు, లోకేడతిగూఢవర్తనమెయిం జరియింపఁగ నొప్పు నయ్యెడన్ జూడయెఱుంగ వచ్చినఁ బునర్వనవాసము గూఢవాసమున్ బాడికిఁ దప్పకుండ సలుపన్వలె నియ్యది పంచె మియ్యెడన్.

అని యేర్పించి యోటుపఱచి యడవులకుఁ బంపుదము.

కర్ణ—ఇది కడుఁజక్కని ముపాయమే కాని నన్నడిగితిరా—

ఉ. పోరిజయించి రాజ్యమును గొందుచు మయ్యది కీతికనిచ్చు తెంపారును దానఁ దేజము, సమస్త జగత్తును మెచ్చు నెవ్వరు, న్నోరు మెదల్పలేరు శమనం డెదురైన నదల్తు గెల్తు నివ్వా, రొక లెక్కయొక్కొ? విలునట్లుట కేమిఫలమ్ము? భూంరా?

శకు—నీవు చెప్పినది తుట్టకుదకాచరింపఁ దగినయది కానిఁ ప్రప్రభుమమున కేతగినదికాదు, మనమిప్పు డియ్యెడకుండి యాసంగతుని విడిటిమేలి స్వార్థరాజకృత్యమ్ములకు

సమ్మతించినవారగుదుము. కావునఁ బోవునము, పనుండు. (దుష్టనకుష్టమును వికల్పమును నిష్కరింపును.)

ధృతి—తండ్రీ ! ధన్యనందన !

క. నీవు కడు మంచివాడవు, కానలులై నాకొమరులు కావించుచు

భావము నైపుము రాజ్యము, శోభి కిచ్చిన గమ్యు నోన్ గొనుమి.

క. మోక్షమలతప్పు లన్నియు, ధీరులు సయిరింపలయుఁ దెలియను తన,

కెవ్వారలు నెప్పిన విసఁడు కు, మామఁడు నాకెల్లగతుల మారకుఁ డయ్యెన్.

ఏమి నేయునుకు ? నీవు నామింతుఁ గనుభక్తుండవు నీ కెగ్గరిగెఁ గదా! యని విచా

రించుచుంటి నన్నుఁ బాది నాకొమరులయొడఁ గ నిగఁదావి యాహూత్యముగ

నిందప్రసక్తమునకుం జని రాజ్యంబేలుకొనుము.

ధృతి—జనకునాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁను.

భీము—(శోపముగో)

మ. కొలవించి గాల్చుచు నీగమన్ జిలుకునీకూర్చి తు న్నాక్షిఘటిన్

బరిభాంబు దలంపకే నీరము నూఁపం జెల్లునే ? దీనసం

బరముంగల్గెనె ? యింతదీఁదళయే ? భాగ్యాకృపాసంభృత

సిద్ధి నేలించునె ? భీమనేనుఁ డకటా! సిగ్గదీ ధర్మాశ్రమజన్.

ఉ. ఉత్తమమధ్యమాధమము లొక్కటికొక్కటి తీసిపోవు నీ

విత్తములందొకండు తనవృత్తికిఁ గైకొనఁ జెల్లుగాక స్త్రీ

విత్తము. త్తముండును వివేకియు నాయమనందనుడు దా

నత్తికి నత్తుంక యధమాధముండే ? మృగులైరె ? సోదరుల్.

అర్జు—అన్నా! ప్రకృత మిహూదన యొందుకు! భార్యకృపచేత ననియేలయనుకోవలెను!

అర్థకృపచేత నని యనుకొందము. భవిష్య మెట్లుజరుగునో అట్లే జరుగును. పోవు

దయచూచుండు (పాండవులుసతీసమేతముగా నిష్కరింపును.)

ద్రోణు.—రాజా ! తుదకు మంచివని చేసితివి. ఈకారమున నీపల్లగ గలుగుఁగాక.

(తెరలో) గుర్యోధనమహారాజ గారు తండ్రీగారికో నేదియోయోజించుటకువచ్చు

చున్నార గావున సభ్యులందఱును జక్షుఁడు.

(ద్రోణభీష్ములు నిష్కరింపును.)

గుర్యో—(ప్రవేశించి) తండ్రీ!

క. నీ కేమి వెట్ట యెత్తెనె ? యాకోడలియందుఁ బ్రేమ మంతగలమే ;

యేకారణమున రాజ్యం, బాకులటకు ధార వోసి తకటా ! చెపుమా.

ధృత—(తనలా) ఆప్పడే పోయి యె రో యీసంగతి వీనికిఁజెప్పినారే (ప్రకాశము)

నాయనా ! ఈయన్న నాభీముని ముందు మనకు బ్రతుక వశమటోయీ !

దుర్యో—మంచిది ; అభీమున కిప్పుడు మాత్రము మంచివారమైతిమా ? ఏకారణముననో

చిన్నప్పటినుండి మేము పరస్పరవైరులము; అదిగాక.

అ. వె. కొఱవి వెట్టి నెత్తి గోఁకొన్నవిధానఁ, బాము నిట నుంచువగదిఁ బాండు

పుశ్చికులను బరమశత్రుల రాజ్యము, నందయుంచు పెట్టు ? లర్హ మకట !

ధృత—(తనలా) వీఁడెట్లును వృద్ధిచొందువాఁడు కాఁడు. నే నేమి నేతును ? (ప్రకా

శము) ఆప్పటికి నాకుఁ దోచిఁచందమున వృద్ధసమ్మత మగుగతి నట్లుచేసితిని; ఈ

మాటకు నే నన్యథా సంచరింప వీలులేదు. పయిననీయిప్తము.

దుర్యో—అట్లయినచో వారల నింకొకపరి జూదంబాడుటకుఁగాఁబలిపంపుము.

ధృత—(తనలా) అక్కటా! యేమి చేయుదును ? (ప్రకాశము) తిరిగియుఁ బాంచాలిని

బరిభవింపనియు ననియేనా ?

ఉ. అన్నకు నోడి భీముఁడును నర్జునుఁడున్ గఁలుక్ సతీమణిన్

బన్నముసేయనల్ల వినుఁబందల నొప్పరికించి రింక వాం

డగ్గన్నను గిన్ననుం దలఁచ కాగ్రహస్థితి మెయిన్ గడంగి మీ

యున్నతి రూపుమాపుదు రహా ! యిపు డేటికి జూద ? మాతృజా.

దుర్యో—చేసినపనియే చేయుటకు నేనంత వెట్టివాఁడ ననుకొంటివా యేమి ?

క. ధనసంబంధమ్మనుస్త్రి, జనసంబంధమ్మ రాజ్యసంబంధము లే

కనివార్య మైనవేఱొక, పనిపణముగఁ జేసి యందుఁర్చింతు మొగిల్.

ధృత—అట్లయినచో మాతల్లితో యోజించి ఎలింతును. ఇప్పటి కీవిచారము కట్టి పి

ట్టము. (అందఱురు నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య .

ఇతి—తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్మ నందుఁ

జ తు ర్థాంక ము .



శ్రీమత్పర దేవతాయై నమః

పాండువప్రవాసము.

నంచమాంకము.

(అంత నొకదాసి ప్రవేశించును.)

దాసి—(తనలో) నాయొడయ్యెరాలగు నూర్వశి యర్జును విడిది కరిగి యతిఁ డేమి యొ సర్పదున్నాడో చూచిరమ్మనియెఁ గావున నరసిపోయెద. (పరిక్రమించి యాకాశ ముఁ జూచి) అప్పుడే భగవంతుడగు చంద్రుఁడుబయించినాఁడు. ఇంక నాలస్య మొనరింపఁబడును. (పరిక్రమించిచూచి) అదిగో నర్జునుని యనుచరు లటుపోవుదు న్నారు. వారలవలనఁ దెలియకున్న పిదప నాపెం దీసికొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును) (ప్రవేశము) (అంత నూర్వశి చెలికత్తెతోఁ బ్రవేశించును.)

ఉర్వశి—(తనలో) మనోరథము నెఱవేఱెడినా ? నెఱవేఱకేమి? ఇంద్రులకొక నూచన గన్పట్టుచున్నది. ఏమన, ఇంద్రుఁడు తనకుఁ దానయై .చెలీ నీవీ రాతిరి నాకొమరు కేళిగృహమున కరుగు ” మని యాజ్ఞాపించెఁగదా ? (సంతోషముతో) చిరకాలాను రక్తనగునాకిది యెంత యనుకూలమైనయాజ్ఞ ! (ప్రకాశము) చెలీ ! ఇంక నెంతదూ రము పోవలయును ?

చెలి—అదిగో నయ్యదియే మాడుగు.

ఉర్వశి—అట్లయిన నేనియ్యడ ద్వారమ్మననే యుండెదను గాని నీవరిగి నారాకం జెప్పుము.

చెలి—అట్లనే యొసరించుచున్నాను. (భవనములోఁ బ్రవేశించుట నభినయించి) అడు గో, ఆయెడ శయ్యానాత్రీ సహాయుండై యర్జునుఁ డున్నవాఁడు పోయి విన్నవించె ద. (అంతయధోక్తముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

అర్జు—(తనలో)

క. అన్నలు దమ్ములు సతియును, నున్నారు ఎనమ్మునందు నొకఁడనయై యే నిన్నాకమందు నుభి నై, యన్న ఫలంబేమి ? యెప్పుడో ? యేగుటికెక్క. రేపటఁ దండ్రితోఁ జెప్పి యొప్పించి యాజ్ఞఁగొని వేగము యన్నన్ జూడఁ బో వలయు.

చెలి—(సమీపించి) వహారా జా ! జయము, జయము. ఊర్వశి యింద్రీప్రేరితయై వచ్చి ద్వారంబున నిల్చియున్నయది.

అర్జు—(తనలో) ఏమి ? ఇట్టిసమయమృతన నెందుకు రావలయును ? అందులోఁ దండ్రీ ప్రేరణకూడ నెందు కుండవలెను ? (ప్రకాశము) ప్రవేశపెట్టుము.

చెలి—చిత్తము. (వరికొనించి యూర్వశితో) అమ్మా నెలవైనది.

ఊర్వ—నీవరిగి మరల వేకువజామునకు రమ్ము.

చెలి—(నిష్క్రమించును)

ఊర్వ—(ప్రవేశించుట నటించును) ఔరా ! ఇతని నింతకు మున్నింద్రసింహాసనంబునఁ జూచి నప్పటికన్న నిష్ఠు డెక్కడు సాబగు గన్నట్టుచున్నదే ? (యోజించి) కాదు, కాదు. ఇది రాత్రిసమయముగదా ! ఈప్రభావము కానిదియై యుండునా ? అదియును గాదు. స్వతోరమణీయములగు వస్తువులు కృమకృమముగా నానగొలుపుట సహజమై యున్నది.

అర్జు—(శయ్యడిగ్గి చేతులు జోడించి)

క. కొమరునిపై దియకలిమిని, నమరాధిపు డనుపఁ జూడ నరు దంచితె ? యోయము ? సంతోషవృత్తయ్యను, శృమయేమిటి ? కేన యటకు ? జనుదేరనొకో ?

ఊర్వ—(తనలో) అహా ! యేమి యావినయము ? కాని యిందీతఁ డేలాకో నాపై మాతృభక్తిం గనఁజేయుచున్నట్లున్నాఁడు. (యోజించి) కాదుకాదు. తనకులదేవతలయందుఁ గలగౌరవాతిశయముచే నిట్టులాడి యుండనోపును. (సంశయముతో) కొమరునిపైననుగ్రహ మనఁగా నేమో ? ఇట్లశ్లేషపాడకట్టుచున్నది యావనవంతుడనైన నాయందలి ప్రేమచే వచ్చితివా ? యని యతని యాశయమైయుండును. (తలవంకించి) అట్లేయయినచో 'ఓయము' యని యేలసంబోధించును ? (యోజించి) సంబోధించుటకేమి ? ఇదిగౌరవార్థము కావచ్చును, వినను వానివరుసలతో వేశ్యలకేమి యనసరము ? ఇతఁడు నన్నుఘృణముగాఁ గామించియేయున్నాఁడు లేనిచో నిట్టిసమయమున నొంటరిగానున్న తనయొద్దకు వచ్చుటలేల యంగీకరించును ? ఇదిగాక "నేనే నీగృహమ్మునకు రాదలంచి యున్నాఁడ" నని యెందుకుఁ జెప్పవలయును ? అయినను గొంచెము మాటలాడిన పిదపఁగాని నిశ్చయము తెలియదు. (ప్రకాశము) కుమారా ! (నాలుకకఱచుకొని తనలో) అక్కటా ! నేనుగూడ సంధిగార్థముగనే సంబోధించితినే ! (ఊర్వముతో) కాని

మృత్యు; అతడు మూర్ఖుడాయేమి? యీశబ్దము యావనమునకు న్యాయముగా బోధించునని తెలియకపోయి (వ్రాతాశము) కుమారా!

ఆ. గీ. వ్యాసుఁ డిచ్చిఁ మంత్రము పఠన చేసి, యమ్మహాదేవు నారాధన మొనర్చి
పాశుపతమును గైకొని స్వర్గలోకి, మరుగు దెంచుటచే నవ్యంబు నైతి.

అర్జు—(వినయముగా)

తే. గీ. జన్మములు చేసి తపములు సల్పిగాని, పాంపఁగారాని యీతాళమునకుఁ దుండీరి
యనుమతింజేసి పచ్చినినకయిట్లు, తాఱునూఱునబల్కు పెంతయును వింత.

ఉర్వ—రాజాగోపీ! నాయభిపాయ మిది.

క. స్మరనుండఁడవైని, ద్విగ్రహాధునికన్ మేటిశౌర్యమున కా
కరమగు నీపగిచయమున్, బొరసినశాకము స్వర్గమున కధికంబౌ.

ఉ. కాసులు లైనికొరవుల కాగణమై ననవాస మబ్బేమి
కేవలకున్ సతీమణికి, నియ్యది మీకతికష్ట మైననుకొ
భావుకమయ్యె మాకుఁ, గనుపండువుగా నినుఁ జూచుభాగ్యమా
యీకగఁ గాకకల్లునె? మహేంద్రునిఁడు మేమును నీకు లక్ష్యమే.

అర్జు—(తనలో) ఈపెవాగ్విధికిం జూడ కేదోవిధమున బొడకట్టుచున్నది. ఇంతకు
నియ్యెడకు రాగఁత మేమైయుండునో? (యోచించి) మాచుటకేయైన నిసివేళ
నేలరావలయును? ఇది తగదనిచ్చె యవ్వలకిం బంపునువా? (గంభీరమున) తగదనిచెప్పట కిప్పటి కేమి చేసినయకృత్య మేమాన్నది? ఇట్లుగఁగాక
(వ్రాతాశముగా)

తే. గీ. పొద్దు వోవుచు నున్నది పునఃపునః, వెంటలేకుండ పచ్చితివొంటి నింటి
కరుగఁగానలెఁ గాఁబోలెఁ దిరుణిగూడ, నింశేకమునరాదు నీవిపుడ చక్షుమా.
ఉర్వ (తనలో) ఇతనిగాంభీర్యము కడుకాఘనీయము. పలచిననో నట్టివానినే నలనకల
యును. (లేని కోపముతో)

ఉ. పచ్చికార్య మేమనవు భావ మొకింతయుఁ జేలనీవు నా
కచ్చెరు వయ్యెఁ బూరుషుల కిక్కట! యింతటి ధైర్యముండు నే?
మెచ్చగఁదప్ప నిన్ను, వినుమీ పచియించెద నాకునేనయై;
నచ్చిమనంబు నీకడకు నన్నిటఁదెచ్చె నింకేడ కేగదన్.

తే. గీ. నాదదానలఁలన నీనామయాప, మలనునికని దృశ్యమునకు రాగఁ
నెడనుజేచుచునుండ నదృష్టమిట్లు, తనకుఁ దానయి పండె నుదారచరిత.

అర్జు—(తనలో) ఓహో ! యీమి తుదకు దనభాయిని స్పష్టపరిచినది. కాదు కాదు. మొట్టమొదట నుంచు బ్రతిపదిమునఁ బ్రత్యక్షవితారచనం జూరెనేనో యొకవిధమునఁ బ్రకృతమును నూచించుచునే యున్నది. ఇందుననుంపుమకత్తెయగుటచే నీపె నాకుఁ బ్రామత్యవ్యాపారమును దల్లివంటిది యను గావున నిందుల కంగీకరించుట యిహపక్షాకదూష్యము. (ప్రకాశము)

చ. తెలిసె భవన్మనోరథము దేన విలాసిని ? నకు నేతయో
నలఘుఁడె నాకుఁ దిండియగునప్పుడు శల్లివినీవుకావె ? యి
వ్వలుకులు విన్న వైపునను బాపముటంచును గోయ రొక్కా. ? నీ
తలఁ పసమంజులం బగుఁగదా ? పగదానవె ? లేకయుండినదె.

ఇదిగాక మానంశజాండగు పురుషులను నీవు కొంతకాలము భాగ్యుని విందు. దానంజేసి నాకు బ్రామత్యవ్యాపారం గగు న్యప్రకదా ! కావున నాయెడ నాగ్రహింపక యీతలఁపుడిగి నన్నుగ్రహింపుము

ఉర్వ—(తనలో) ఓహో ! మొదలు నే యీతఁడెట్టి యభిహా)యమును నూచించినాఁడు. నేనే పొరఁబడితిని. కానియు ఈయంశమున కుత్తగమే చెప్పలేకపోదునా? (ప్రకాశము) ఏమి కదరా! ఈమాత్రమెఱుఁగక మే నేను రిన్నఁగామించితినుకొంటివా?

తే. గీ. భూమిలోకపు మాజాతి భూమినులకె, వావియసలనో ననావశ్యకంబు

స్వర్గముననున్న మాకిది చాగుటెట్లు? పల్లెనేలేని కట్టెట్లు ? పట్టణముల
ఇదియిట్లుంచుము రొనినాతులకు స్వర్గంబు నియకమని నీవెఱుఁగనిది కాదుగదా!

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజా లోకకన్యార్థులు భవత్తేజోనలంబందు నా
మాతి గాఁబోదురు నేలరేపట, సమాయోగంబు మానోడ నా
శతమున్ గాంచకయున్నె ? వారిశనుజాల్ సంబంధమా మీఁదిటన్
బ్రతిపేధింతురా? నేడె పుట్టినదా? : స్వర్గంబు రాజోత్తమా !

అర్జు—పితృ ప్రేమనీ ! నీవువచ్చించిన సమాధాన మిమ్మొడల సరిపడదు.
క. దేహంతరమృతందీ, యూహలు జనియింపకుండుటొప్పున నొకటొ
దేహమృత నీకృత్యం, బాహా ! యంగీకరించునా ? యెవఁడెనిన్.

ఉర్వ—(సంతోషముతో) తొందలలోనికి వచ్చితిని.

తే. గీ. అన్నదమ్ములగు మీకు నైదుగురికి, దొంగని యొకతెకాకది? భార్య. యీవివేక
మచట నేనాయె ? క్షేమమిల్లాల కాక, తిండి యెఁపుమకత్తెయే తల్లియగునా?
“ పితృసమా క్షేమ ” యనఁట గీమ నేమ జెప్పఁలయునా ?

అర్జు—(తనలో) ఈప్రశ్నమునకుఁబడిన సమాధానమేలేదు. అయిన నిట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) అయ్యది మాతృకాసనమృతమున గృహ్యద్వైపాయనుని యను మతమునను బూర్వజన్మసంస్కార విశేష ఇశమృతమున శిష్టసమృతంబయ్యెను. దాని నుదాహరణంబుగఁగైకొని మనమేకాదిక నెవ్వరును బ్రవర్తించరు. ప్రవర్తించను గూడదు.

ఉర్వ—(సంతోషముతో) మరలఁ ద్రోవలొనికే వచ్చితివి. ఇయ్యది పితృకాసనము నీ తండ్రియూజు లేనిచో నాకెంత యనురాగమున్నను నింత ధారాళముగ నేను రంగుగుదునా? ఇంక నీ కేమిసందియము ?

అర్జు—(తనలో) ఎక్కడికక్కడికి నేదో యొక దురుద్దరమగు యొక్కి చెప్పుచున్నది. వేశ్యలన జతురిమకుఁ బుట్టినొండుకదా !

క. పరదేశములరయ్యట ధీ, పరమైత్రియు రాజసభల వర్తిండుట కా
ప్రత్రసము లెఱుంగుట వేశ్యా, పరిచితియు నైగుగల్గనాఁడు చతురుఁడౌ.

అని చాతుర్య సంపాదన సామగ్రితో వీరల పరిచయమునుగూడఁ బెద్దలు బరిగణించి యున్నారు. అందులో దేవవేశ్య! ఈమె కౌరువైరము చెప్పఁగలదు ! ఎట్లేని యావిషయమునుండిమాత్రము తప్పిమకుంపలెను. (ప్రకాశము)

అ. వె. తండ్రి యూజుగనుక తప్పదు నీకంటి, విందుగైటియూజు యిడెనయనుచు
'అమరవరులదైన యాహారమునుబట్టి, యేను మానవుండ నెట్లు నడతు ?

ఉర్వ—ఇంద్రునందనా ! నీవు మానవుఁడవని నీలో నీవనుకొనవలసినదేకాని యెరులు విశ్వసింపరు. మానవమాత్మఁడవు కానుటకుఁ బ్రమాణం బింద్రునందనుఁడవుట యొక్కటియే కాదు.

సీ. అంగారపర్ణుని నవలీలమై జయింపఁగ నేర్చుటెట్టులో ? మనుజుఁడొకఁడు
అనురేందుగిరించి యగ్నిచే ఖండంబెప్పింప నేర్చునే? యితరుఁడేని
మాయాగిగాతు నుమానాధు నిర్జింపఁ దరమెట్టులగు ? నొక్క నరవరునకు
మేనితో స్వగంబు రానేర్చునే? యెట్టిభువనపశ్చాలియో మనుజుఁడేని
ఇంక నెన్నేనియును గలవీవు నరుఁడ, విందుకయఁ గాననుమఁదెల్పు హేతువులు న
రుండ నెడిపేరు నీకు నొక్కండు మాత్ర, మున్నదది నేతిబీజకాయన్న పగిది.

లేదా? అయ్యది నీవు పూర్వజన్మంబున నరనారాయణులతో నరుండవగుటఁజేసి కలిగిన పేరు కావచ్చును. ఆ నరనారాయణులు దేవతలకన్నఁగను నధికులు. నన్ను, ఆ నారాయణమునియేకదా తన యూరువుతుండి సఖిసమేతముగ నిచ్చామాత్రముగ

సృష్టించె. దానంతటియే యే నూర్వశినైతి. అయ్యాయీ హేతువుల నిర్వచనములలోని వాడవే యగుటచే స్వర్గలోకాచారములబట్టి చరించుటకే మధ్యంతరమునునుండదు. కావున నొందువిచారంబుదక్కి నన్ను మన్నింపుము. మదమందు కాలహరణమృతకు నోర్చువాడు కాడని పరేంగితజ్ఞులకు వేఱ చెప్పవలయునా ?

అర్జు—(తనలో) ఓహో ! తుదకు సుతిమిఁచుచున్నది (యోజించి) కాని యీమే యే. నాకొక యుక్తికిఁ దోసింజూపించి. దానిచే నిరుత్తరముఁ గాక (ప్రకాశము) జనకమనోహరిణీ !

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణోరూఢ్యున్
దరుణిన్నిన్నును గూఁతురం చెటిఁగియున్ ధగ్గుంబు వోనాడి ముం
దరయన్ జాలక కైకొనన్నగండె ? కంసారాతి నీతండ్రి, ము
ప్పయఁ డీతండ్రి నేలిసేతురె ? పృజల్, కామాంధశల్ కూడునే ?

ఉర్వ—(ఎవ్వరు) ఇందులకా నీవు జాతుమంటివి ? కృష్ణుఁడు తనచర్యలు నిర్దుష్టము లైనప్పుడుకదా నిన్ను నవ్వలయు. అతఁడు నాకుఁ దండ్రియే ? అయినను బ్రసం గవశముఁగ జెప్పవలసివచ్చినది.

తే. గీ. గొల్లయిల్లాండ్రి కెల్లను గుత్తకాడు, దేవకీకందనూడలగు వాచియగు
లిట్లుబెడకిన సరిపడుటెట్లు ? లింత, యేల ? రాధకు నతనికి నేమివావి ?

అది యట్లుండనిమ్ము. అనేకములుగా వాపులున్న డందులో బ్రకృతమనుకూలించువా విఁ జూచుకొనలేను. ఒక తల్లి నావిగాని చెల్లెలి నావిగాని నచ్చినచోఁబరిత్యజింతురు గాని మీమానవులైన నిట్టియెడ నిషేధింపరు. ప్రకృతము నీవు మాపిన కూఁతువావి బొత్తి గాఁ దప్పలేదు. “ కూఁతువావి కుష్మించు ” ననికదా ? పెద్దలందురు. ఇవి యన్నియు నిట్లుంచుము.

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణుండింపు సో
దగుఁడొటివు నెఱింగినట్టిదె మదిన్ దర్శింపు మేమాగు ? వీ
నరున, స్కందముఁబది వైతివినుమా ? వాపుల్ విచారింప కా
దరమున్ జూపుము కాఁగిలింపుము మరున్ దండింపు మొండేటికిన్.

(అని బలత్కారముఁ గా గొఁగిలింపఁబోవును)

అర్జు—(తొలఁగని కోపముతో)

అ. వ. ఈవు దేవదేవ్య వెంతయు బాణపు, నీకు నుత్తరంబు నేనుజెప్పఁ
జాలువాడనే ? విచారంబు దక్కుము, చనుము నిన్ను నేను సమ్మతింప.

ఉర్వ—(కోపముతోఁదనలో) అక్కటా! యితండు స్వభాగా నన్నవమానించినాడే!

ఉ. తా నయి కోరుటన్న కడు దప్పిదహాఁగద ! వాగ్కాంత, ఇం

దేనియు నద్ది యున్ గలిగె నేని “సెబా” పనిసించుకొన్న మే

లొ నది యట్లుగాక యిటులైనను వేటికక జెప్పనున్న దే!

లేనిది లేక యుండ సరిలేమలు నవ్వుటయున్ దటస్సమా.

ఇంతయనమానము నేనెట్లు సైరించును ? (ప్రకాశము, కోపముతో) ఏమి ? నన్నవమానిం

చెదవుగా ? ఇదిగో దీనికిం దగినశాప మనుభవింపుము.

తే. గీ. ఏనునిజముగ నినువరియిగతు నేని, ఇదియు శాస్త్రవిరుద్ధమై పొగలదేని

మరపతియునిట సమృత్తిమాపెనేని; శాపమిది గైకొనుము నపుంసకుండనగుము.

(దిగ్గున లేచిపోవుట)

అర్జు—(తనలో)

అ. వె. శాప మిచ్చుఁగాక ననుఁగాక యింగుని, కోడఁ జెప్పుగాక తోయజాతీ

యతండు నన్ను కిత్తుయైనఁ నేయుచుగాక, యిట్టికాని నెలపులెట్లు తగును ?

(అంత నింగుఁడు ప్రవేశింప)

ఇంద్రు—(కాగిలింపిగాని) తండ్రి ! నీయింద్రియజయమునకు మెచ్చితిని. ఉర్వకి

యొసగిన శాపంబు నీకుఁజ్ఞాతవాసమున నొకవర్షంబు కారమైపరిణమించుఁగాక.

అర్జు—(అశ్చర్యముతో) తండ్రి ! నీ కీపంగతి యప్పుడే యెట్లు తెలిసినది ?

ఇంద్రు—నే నియ్యెడనే గూఢముగానుండి మీయిరువుర సంభాషణములును వినుచు

న్నవాడ, నీయంతవానిని నేను మునులయందేని కాడలేను, నీయట్టి జితేంద్రియు

నకు సాధింపరాని పని యుండదు. కావున,

క. ఘోరల నివాత కపదుల, దారుణసంగ్రామమున విదారింపుము నీ

కారణమున దేవతలకు, భూరినుఖములు లభించు పుత్రక ? యింకన్.

అదే ప్రభాతంబగుచున్నది. పొగ్గిశాంగనాముఖ సరోజాగ్నికిని విశేషకంబుపగిది భా

స్కరుండుదయించుచున్నాడు. మనమియ్యెడ సురనడికిం జని యయ్యెడఁ గృతస్నా

నులను కావలయు. పదపడి నీకు మఱికొన్ని యస్త్రములుపదేకింప నవసరమై

యున్నది.

అర్జు—(విచయముగా)

తే. గీ. తండ్రి ! నీయాజ్ఞకన్యధాదలచునన్ను. నిండుక త్నమించి దయ నెలవిచ్చి పంపు

మన్న వాగాకగోరుచు ననుషదంబు, చింతగొనుచుండు నేనటఁ జేరివలయు.

ఇందు—(ధ్యానించుట నటించి) తండ్రి !

క. నీయన్నయు నీతమ్ములు, దోయజవత్తాక్షి ? దుగ్గిపదుదుహితయు మీకున్

శ్రేయస్కరండు ధామ్యుడు, నీయెల్లరు మళల లింత యెఱుంగఁగనయ్యెన్.

మఱియు నీదివ్యాప్త్రలాభంబు వ్యాసునివలన విని ధృతరాష్ట్రాదులు మిక్కిలిగ ననూ
యాగ్రస్తై వందురుచున్నవారు. నేటరేపట నీనేమంబు రోమశునిశంబున నీ
యన్నకడ కంపును, నమ్మహాముని ప్రేరణమ్మన నీయన్న శ్రేయస్కామియై తీర్థ
యాత్రం బొనరించి పదంపడి గంధమాదనంబున సతియును రానును డమ్ములును నీ
రాకకై రోమశు నా దేశమ్మున వేచియుండురు. అయ్యెడ నీవు వారలఁ గలసికొందు
వుగాక, ఇప్పటికీ యుద్ధమంబుడుగుము. నావెంటరమ్మ. (నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య .

ఇదిశ్రీ—తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ

పంచమాంకము.



శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులవారు

పాండవప్రవాసము.

పాండవము.

(అంతఃకథలు ప్రవేశింతురు)

భామ్య—(తనలో) వేటకుల బోవుమఁ బాండవులు నన్ను దుర్యోధనుని గాఢాదుట కై నియోగించిరి. అత్యవశ్యకముగటచే దేవార్చనకై కునుమంబులు తెచ్చుకొన నింతదవ్వు సచ్చితిని. వచ్చియప్పుడే చాలనేపైనది. ఇంక నిటఁదడయఁదగదు. తఱచుగా నువ్వులు సంచరించుచుండు నియ్యడవిలో స్త్రీలనొంటిగా డించుటభావ్యముగాదు. కావున నుటజమునకే పోవుదును. (పరిక్రమించి చూచి) అదిగో ! పాంచాలి లోన నెవరికో యాతిధ్య మొసఁగుదున్నది. ఇతఁడెవఁడో రాజన్యఁడు గాఁ దోచుచున్నాఁడు.

(అంత దౌఢియు సైంధవుఁడను యథోక్తముగాఁ బ్రవేశింతురు.)

దౌఢి—అన్నా ! అదిగో ! పాద్యము. కాళ్ళుగడిగొని యాకృష్ణాజినంబునఁ గూర్చుండుము.

సైంధ—(కూర్చుండి) అక్కటా ! యింత నుందరిని నేనెందును జూడలేదు.

క. కొమరులఁ గనినను నీవతి, కొమరిండుకయేనిఁ జనక కొండొక పాచ్యైక

నుమబాణబాణమా ? లే, కమరాధిపు నజ్ఞమా ? యహా ! మోహినియో ?

భామ్య—(పాఱఁజూచి) వీఁడా ? వీఁడు పరమగుర్తార్థుఁ డగుదుఁడోధనునిబావ దౌర్మధ్యమున వానికన్న నేఁడాకు లెక్కువ చదివినవాఁడు. వీఁడియ్యెడకు రాఁ గతమేమా ? వీనివలన నేదేని యుపక్రమము రాదు గదా ? అట్లయిన శుద్ధశాస్త్రియుండను; అసమర్థుడను నేనేమి చేయఁగలను ? కావునఁ ద్వరగాఁజని పాండవుల వెదకి తీసికొని వచ్చెదను. వారును నీవఱకు నమ్మిచునేయుండురు. (నమ్మించును.) (ఇదివిష్కంభము)

దౌఢి—అన్నా ! పూజ్యులగు గాంధారిదృశరాష్ట్రములకుఁ గుఱవనకద ? నీవెందుండి యెటకరుగుచుంటిని ?

సైంధ—(విలాసముతో) అఁ ! అందఱును సుఖముగా నున్నారు. నేను సాల్వకన్యక

బెండ్లి యాడుటకై పోవుచుంటిని గాని,

ఉ. నీరజపత్రసేత్ర ! విను నిజ గమంగొన్నది యాదిగా మనో

ధీగత బొత్తుగాఁ జెడియఁ దెచ్చుననే నిజ సాల్వకన్యక

యేరహిఁబోవనేర్తుఁ? జన నీయపు నీదగుతక్కు బెక్కు, లం

భోరుహముం ద్యజించి యెటుపోగలుగుకొ? భ్రమరంబు, కోమలీ.

నిన్ను దొడవ్వలన కాంచి నాపడినపాటు వినినచో నీవు కరుణింపక పోనని నా నమ్మకము.

చ. నినుఁ గనుగొంటి నెమ్మనము నీరయి పోయెను నానవాలు ప

ట్ట నెఱుంగనైతి వెంటనే తటాలున నాచెలిఁ గోటికాన్యనిజ

బనిచితిఁ జూచితేగద ? యబద్ధ ముకింతయులేదు నమ్మ మా

తనిలనజ్ సమస్తమును దన్వి ? యెఱింగితి దైర్య మందితిజ్.

తే. గీ. జూదమున నాలిఁ గోల్పోయిసాబగుదక్కి, యడవులందున్న నిర్భాగ్యులైనపాండ

వుల తిలోదరియే కదా ? వలచినేను. రమ్యనిరారాద ? యనునమ్మకమ్ముగలిగె.

అక్కటా ! నీవంటికులుకులాడికి భగంతుఁడ—కాదుకాదు, దుర్గయులగు పాండవు

లన్నిపాటు తెచ్చిపెట్టిరి ?

ఉ. నీపతికన్ననుజ్ గలఁడె ? నీచుఁడు, ప్రప్రథమంబు జూదమం

దాపదగాంచియుజ్ మగల నాడుట కేమనిసమ్మతించె ? నీ

కై పలుపాటులజ్ బడి నయమ్మున మామకుఁ జెప్పి నేన చు

మ్మా ? పరమార్థబుద్ధిమెయి నీయఁగఁజేసితి మున్న రాజ్యముజ్.

నీకై యప్పుడు నేను బడినపాటు లన్నియున్ జెప్పనేల ? ఎందులకేని నీసౌందర్యము

ముఖ్యకారణము

సీ. దుర్యోధనుని కేమి దుశ్శాసనుని కేమి ధార్తరాష్ట్రులకు నందఱుకు నేమి

కర్ణుని కేమి యాగాంధారపతికేమి నాకేమి నిక్కమ్ము నమ్ము మబల

లేదు కోపమ్ము నీమీఁద లేకమ్మును. నినుభార్యగాఁ గొనుమనమె కాని

కొప్పనట్టుకొని నిన్ గొలువునకీడ్చుట కోకలొల్చుట తొడఁగూరుచుండు

తే||గీ|| మనుట యన్యనిఁరియింపుమనుట మొదలు, సకలకృత్యమ్ములును సంజ్ఞలకటయెఱుంగ

వైతి వింతకు నరసికులల్లవానా, నేనొనర్చితి నే యిట్టిసిచకృతులు.

తటస్థించిన రహస్యమ్మున నామానంబు నీకుఁ దెల్పిన నీవు సమ్మతంపక మానవని వేచు

మండ నేటికి భగవంతుడు నున కనుకూలం డిర్యై నీకఁ దడియకుము. లేమ్మ. అదియే నాసేన, పోయి నీవు గిభమ్ము నెక్కుము. నేను నీవెనువెంట నమ్మి చున్నాడను.

(దొవ—(తనలో) అక్కటా ! దైనిమా ! యాయడపంబడి యాకలములు తిని జీవించుటకును నీవోర్వకపోవా ? ఈదుర్మార్గు నిక్కడి కెట్లు తెచ్చితివి ? (నలుచనలంపరికించి) ఒకరుగాకున్న నొకరేని సమయమునకు రాకున్నారు. అయ్యో ! ధామ్యులెక్కడికేగిరో యేమిగతి ? హా ! కృష్ణా ! ఆపద్యాంధవా ! నీవుమున్ను నాకొనర్చిన మేలు నేను మఱనలేను. మరల నీచెల్లెలిఁ గాపాడఁదగుసమయము, వచ్చినది. నీనిని విధియింపుము లేదా ! నుబాద్ధిసేనిఁ బ్రసాదింపుము. (యోజించి) విధిగా వీనికిపాటికి మంచిబాద్ధి కలుగవచ్చును భగవంతుడు తలఁచిన నో నొకటి దుర్లభమా ? (పెదవివీచి) తక్కిన వే వియును దిగ్విభములకావు కాని దుష్టతకు మాత్రము మంచిబాద్ధిని భగవంతుడును గలుగఁజేయలేడు. అయినను నిట్లు చెప్పి మాకును. (ప్రకాశముగా) అన్నా ! నీవు కాగఁభగిని యగుదుస్సలకు భర్తవుకాన నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచోఁ దిగవృక్షిడిచి నన్ను మోహించఁ దగునా ? నీవు సమస్తధర్మమ్ము లెఱింగినవాడవే. దైనిను బ్రమాదవశంబున నట్టివనికే బూనితిని. దానికేమి యెఱుంగక చేసిన దోషమును భగవంతుడును లెక్కింపఁడు. ఇక నేని నారొడ నొందుతలంపుడికి నేటబోయిన నీబాఁలు ఎచ్చనినుక నిర్మోదవ నుండి వారు తెచ్చిన వృద్ధుని ధని మంసమ్ముల నేనాసమేళిమ్ముగ విందుగడిచి వారువీడ్కోలుప నరుగుచువుగాక.

(నైంధ—(తనలో) ఈమె పయికిట్లు చెప్పవచ్చును నాయంఁడురాగము లేకపోలేదు. కాని నో ఫిందుగుడిచిపొమ్మని యెందుల కనవలెను. ఇట్టమే లేనిచో నన్ను బరుప భాషణమ్ముల నొందింపకుండునో ? ఇక నీమేకధిగాఁ దక్కినదియే కాని యెందుకో ? జాలమొనరించి చున్నది. ఇంతలో బాండవులు వత్తురేమా ? (ధైర్యముతో) వత్తురుగాక చిగికాలమునుండి యన్నఃస్త్రమ్ములు లేక యాకలముల దినుచున్నవారు నన్నేమి చేయఁగలరు, నేను సైన్యసమేతుండ, వారలేకాకులు. అయినను అంతిశఱకు రాకుండఁగ నే యామెందీసికొని పోవుట కడుమంచిది. (ప్రకాశము) మోహనాంగి ? విందుగడిచి పొమ్మ నెదన ? ఇప్పటికినేను ధన్యుండను. నాజన్మము సఫలము.

జి. పందిన నిష్ఠభోజనము వేయును నేటికే ? గాముకుండ నా

తెందుకు ? మాంసమహా ఫలము లెందుకు ? సన్యము లోమ్ముగాడి ! యో

నందనగంధి ! నీయభాసుంపర నానగ నిమ్మనే నుమీ ?

విందగు నీమనంబు నగవిందముభీ ! కనుగొంటిఁ జూచితే ?

తే. గీ. అడవులంబకు ననదల నాశ్రయించు, కళనీకిట్టి యిక్కట్టుగలిగవలల ?

అక్కటా ! చిక్కిపోయితి నశనమిన్న, యిప్పుడెనియు నీసంగవేరికన్బు ?

ఇంక మా గాడకుము. తెమ్ము రథమెక్కుము. (తే. పట్టుకొనఁబోవును)

ద్రౌప—(నోలగి తనలో) అక్కటా ! యింక నీనికి వివేకము గలుగదు. (దలలు పరిశీలించి) పార్థులు నిమ్మచున్నట్లులేను ఇంద్రుని ? కిక్కిరియించు నన్నుజూచి యై ననీగుగ్రుద్ధునికి ముగ్ధుని గలిగింపడమ్యు. (యోశించి) వీనికి వినాశకాలము దాపయి గుండఁ గృష్ణుఁడు ను చిగిది నిమ్మటయొట్టు ? నీనిలన నాకవమాన మెట్లునం దిప్పగు. కాశియ్య (ప్ర)కాశము కోపముతో ఓరీ ! గుప్తా ! అన్నా ! యని నిమ్మఁ బిల్చుచున్న నన్నిటి బెట్టిదగువుమున్నఁకపుఁ బుట్టలచే నోప్పింప నీనాలుక యొట్టులాడెం ! గుర్రాత్మా ! ఇంక నేనిగిది తెచ్చుకొనుము, పృథాగాఁ బొందవుల కోపానలయ్యనకు మిడుకవుకాకుము పొమ్ము.

దైత్య—(తనలో)ఓహో ! యింకను నీపె మనసు గగఁగింట్లు లేదే ! (యోశించి) అవును. స్త్రీలు కర్మభాంబులు గదా ! లోనొకటి యుందికొని దైత్యకీర్తిమాటలాడు గురు. (ప్ర)కాశము జగన్మోహినీ ! విందు నుడిచి పొమ్మని యిప్పుడొక పొమ్మనుట న్నామమా ? నీవన్నాయని పిల్చితివంటివిగదా ! ఆకల్మష కర్మము “ఓహూ !” యనుచును ! నీకుతన నీవునత్తుని యింతసేపూకొంటి, విశనియ్య బలాత్కరముగ నైనఁ గొంపోక మానను. కరుణా నీయుష్టము.

ద్రౌప—(నుండిపసి) కొంపోయెదవుగా ? గురువా ! బలాత్కృతిగా నమ్మును ధర్మజాదులతోఁ గొంపోయిన జలానురునిగలి వామునందనుచే నేమయ్యెనో ? అదియె నీకును మూఁడును. పృథాగా నెందుకు జచ్చెదవు ? నామాట వినుము. ఒకరు తూర్పు నొకరు పక్షిణము నొకరు పడమట నిరువు రుత్తరము నకును నేలఁబోయిరి. నీవు నన్నుదీసికొని యేదిక్కున కరిగివను నీకుఁజావు విశ్వయము. నామాట విని బుద్ధిఁ కలుగుము. ఓరీ ! నీకు దోడఁబుట్టువులు లేరా ?

దైత్య—(తనలో) నీతో వచ్చుట నాకిష్టమేకాని పరులవలన జంకెదనని నూచించుచున్నది. ఈథయము తీర్చుదంగాక. (ప్ర)కాశము)

అ! నీవతు లేరా ? నాకు గడునీచులు జూడవుఁ గొల్లునాఁడు నీ యాపదఁ జూచి యూరకొనినట్టిరెకా ? తరళాక్షి ? వారిని

జూపటిమంబు నే నెఱుంగనా ! యిటు లూరక మంటిఁ గాని యో

కోపన నీమనమ్ము నెఱుంగున్ నిజముం గ్రహియింప నేరనే ?

బాగుచేయుము. త్వరపడుము. అల్లద భద్రగజము, నాని నొండె లేకగఢమ్మునొండె నధిగోపింపుము.

ద్రౌపద—ఓరీ ! పాపాత్మా ! నీతనమును నెదిరితనమును నెఱుంగక పృథాగర్వాచాపము లేల యాడెదవు? మొన్న మొన్ననే కదా ! నిన్నును నీరాజును దమ్ములను గంధర్వులు కట్టి కొంపోవునుండె బాధలు విడిపించిరి. ఇంతలో బాండవులకన్న నీ కమ్ముడు బలమెక్కడనుండి వచ్చినదిరా ? దురాత్మా ! బుద్ధిగలిగి మసలుకొనుము.

సైంధ—(తనలో) ఇక నీ మతివ తనంతక దానై ఎచ్చునట్లు తోచును కావున బలాత్కారంబు యిటఁ గర్తవ్యము. (ప్రకాశము) ఇదిగో విన్న బలాత్కృతిగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. (పట్టికొని యెత్తుకొంటోవును.)

ద్రౌపద—(వానిని వెనుకకుఁబడునట్లుగాఁ ద్రొసివేసి) ఓరీ! దుర్గంధ సైంధవ ! నీకుఁ జేటుకాలము దాచైనది. అత్యమును బాండవుల చేతిలో మరణము వ్రాసియున్నది. నీత నవహరించిన రావణబుగతి యేమైనదిరా ? దురాత్మా ! (పలుదెసలు పరికించి తనలో) అక్కటా ! యిప్పటికేని యొక్కరును రాక ! పోనిమ్ము. ధామ్యులుగూడ సమయమునకు లేకపోయిరే ! (అంత ధామ్యులు ప్రవేశించును)

ధామ్యు—అక్కటా యెంత వెనకినను నేగురలో నొకరేని గవ్వట్టరైః. ఇక్కడపాంచాలిగతి యెట్టులున్నదో ! (పరికించును)

సైంధ—నన్ను వెనుకకుఁ బడవోనెదవుగా ! (నవ్వి) ఇందుఁ దప్పేమున్నది ? ప్రియురాంధ్రుని తమప్రియులయొడ నిట్లు జరుపుట కామశాస్త్ర ప్రసిద్ధమే కదా ! ఈసారి తప్పక నిన్ను రథమెక్కించెదను, మాడుము. బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవును.)

ద్రౌపద—ఓరీ ! దుష్టాత్మా ! దుర్మత్త ! (అని తిట్టును)

ధామ్యు—(అత్యముతో) ఓరీదురాత్మా ! నీకు వివాళకాలము తటస్థించినదిరా ? వివాళకాలే విపరీతబుద్ధి, అన్నట్లు నీకెట్టిగురూనా జనించినదిరా ? (ఎల్లెత్తి) ఓఱో ! ఖండితారాతి మండలరగు పాండవులారా !

క. సైంధవహరకుఁడు కడుగు, ర్థధుఁడు మనాంధుఁడగుచు ద్రౌపది నిదని ర్బంధించి బలాత్కృతిమై, బంధురగతిఁ బోయెడిన్ ద్రౌపదహితుండై.

నేను వెనువెంటఁ బోవుచున్నాడ. మీరు త్వరలో రంకు విడిపింపుఁడు. (మూఁడుసా

ర్లు తేకలువైచి నిష్క్రమించును.) (అంత బాండవులు పరివేశింతురు.)

ధర్మ—(తనలో) ఏమో? కారణము తెలియరాకున్నయది గాని యెడమ కన్నదరు మన్నది. (విని పరికాశము) తమ్ముడా! ఉబబిబ్బిన నేదియో గోధనధ్వని వినవచ్చు మన్నది.

భీము—అవును ధాతిగిక కంఠధ్వని లె నున్నయది.

(అంత యథోక్తముగా ధాతిగిక పరివేశించును.)

ధాతి—(గోదనముతో) ఏమి చెప్పెదను? సైంధవసాతకుడు దోచినిని బలాత్కరించి తన కథమ్మునఁ బెట్టుకొని యల్లద కొంపోవుచున్నాడు. భామ్యులు వెనువెంట వానిని శసించుమఁ బోవుచున్నారు.

భీము—(గోపముతో) ఏదనఁ బోవుచున్నాఁడు? ఏదీ! (ధర్మజాదిక్తై) అన్నా! చూచితివా? నీవలన నెందఱి కెన్నిపాట్లు మూడుచున్నవో.

సీ. ఘోషముతోను జచ్చు కుటిలాత్ములను నీవఁ దెడిపించితివి మమ్ము వెనుక కంపి జూదంబునాఁడె చచ్చుచు గాత్ములను నీవఁ బ్రదికించితివి మమ్ము మెదలనీక యుద్ధమా యని యేడ్చు నుచిహిత్రంబేని బాహుగంభాక్కింత నేరవైతి వేనాఁటికానాఁడె యారీతి దిగఁదీసి యనుజాలబలము నట్టడవిగల్పి;

తే.గీ తకట ? నిన్నేమనంగల దతింకెంత, యెగ్గుచేయుచిగో చూచితే? నుయోధ నాడు, లింకనైన నీయూపస్యాసములను; గట్టిపెట్టుము మము దయఁగావు మధిప!

అర్జు—అన్నా! ఇప్పు డీప్రసంగమున కవకాశములేదు. కావున శిఘ్రముగాఁ బోయి యసైంధవు నుక్కడంచి పాంచాలిని విడిపించి పదంపడి చూచుకొందము. (చూచి) అదిగో వానికథము పోయినవలకు. ఇటు పోవునము (పరికిమించి) అదిగోబ నిద్దలు సౌవీరకుమారులును దక్కటి సైన్యమునను వెంట రా సైంధవుండరుగు మన్నాడు. రయమ్మునఁబోయి కలసికొందము.

(పాండవులు నిష్క్రమించును.)

ధాతి—(చూచి సంతోషముతో) అమ్మమ్మా! యక్కడికి బ్రతికితిని. సౌవీరకుమారుల సైన్యమందెప్పుడు చంపెనో తత్క్షణమే సైంధవుఁడు రథమునుండి యుటికియిల్లై పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నాడు. దోచిని భామ్యులున్నయెడను నిచ్చి నిల్పినది (గోపముతో) ఓరీ! దురాత్మ! ఎక్కడికిఁ బోయెదవురా? చచ్చితివిలే (భయమునో) అయ్యో! నేను కెప్పితి నను గోపముచేఁ గాఁబోలును నానంకకే వచ్చుచున్నాడు. (చూచి) లేదు, అక్కడ నేదోయొక పొదరింట దాగుచున్నాడు

దురాత్మా ! వారి కానవాలు చూపి నిన్నుఁ జంపించెదకులే. (పరికించి) పాండువు
లెల్లరును వీనిని వెదకుమనిచటికి వచ్చుచున్నారు. (అంతి భీముఁడు దప్ప నందఱు
ను బ్రకేరింతురు.)

ధర్మ—(విగ్గరగా) తమ్ముడా ! పాటిపోవునైనవ్యక్తుల నెందుకుఁ దిటిమెదవు? సైంధవు
ని వెదకి పట్టుకొని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిగమ్ము.

ద్రౌపది—(కోపముతో) మరల నా సురాత్ము నిక్కడికెందుకుఁదీసికొని రావలయును. ఆ
క్కడనే చంపి రాఁగూడదా !

భీము—(కోపముతోఁ బ్రకేరించి)

ఉ. సోదరియంచుఁ జూడక పశునీతి నిట్లు బలాత్కృతినొదిగొ
కాదరణీయపుణ్యచరితాస్పద కెగ్గొనరించు దుష్టగున్
మోది -ధించి రమ్మునక ముందటి కేటికొ తెమ్ముటఁటి ? నా
పై దయనిచ్చిపంపెదవో ? బానకుఁ బూజ్యుఁడటంచుఁ గానుకల్.

అర్జు—అన్నా—

ఉ. పాటికనానిఁ జంపెదరే పాండుతనూభవు లెన్నఁడేని నీ
పూరక యంటికొని యిది యొప్పదమే? రణస్మరణానె? యా
కారణసోదరిన్ దలంచి కారుణికత్వము దాల్చుబోలు స
త్కారము లేక యెండొకవికారము చేయున మింత యేటికిక.

ద్రౌపది—(కోపముతో) ఇక్కడికెట్లయిన నేమి యొట్టకేలకు పవనాసము సమాప్తి కాని
చ్చినది. పదంపడి యజ్ఞాతవాసుముగూడ నిట్లు తుపి నెగ్గినప్పును. అప్పుడేని నా
రణ మికు రాజ్యము నీయరకుట గుఱుము. అయ్యెడ యుద్ధము తప్పదు గదా !
అప్పుడవ్వారిని నివ్వారిని దలంచినచో జయము కలుగుట యెట్లు ? రాజ్యము చేకూ
రుట యెట్లు ?

ధర్మ—ఇప్పుడ యనవసరప్రసంగ మెందులకు ? అదుర్మర్గుఁ డెక్కడికేని దొలగి చ
నుండఁ ద్వరతోఁ బోయి వెదకి పట్టి తీసికొనిగండు శిక్షించుము. దుస్సలయొక్క
యు గాంధారి ధృతరాష్ట్రముకొమ్మక్కయుఁ బ్రియమ్మునకై వానిని జంపుటవశాత్తము
నాయభిమతము కాదు.

భీమార్జునులు—(వెదకుటకై పోవుచుండఁగా)

ధాతీ—అర్యా ! అడుగో దట్టమ్ముగ నల్లికొన్న యా పొదరింట దాఁగినాఁడు. ఇం
దాఁకనేను జూచితిని (అంత యభోక్తముగా సైంధవుఁడు ప్రకేరించును.)

దొంగ—చూచితిరా ? ఈదురాత్ముడు మరల నేదేని యెడరు వేచి నన్ను గొనిపో ననెంచి మన యాశ్రమ సమీపమున కేవచ్చి దాగినాడు. తనచో బాటిపోవువాఁ డిక్కడికి యేల రావలెను.

భామ్య—(నవ్వి)

కం. ఒడ లెఱుంగనిభయమున నిటు, తడఁబడి యరుదేగఁబోలుఁ దరుణీ! యితఁ డిప్పుడు దినినెట్లులను మఱి, చెడినే? యింక నిట్టిపనికి జిత్తందిడునే ?

ధర్మ—గురువరా ? చక్కఁగా నెలవిచ్చితిరి.

భీమార్జునులు—(వెదికుట నభి-యంతురు.)

సైంధ—(తనలో) జేరా ? నేను వీరియాశ్రమమునకే వచ్చి నంటయింటి కుండల నైతినే! ఇంక నేమిగతి? అన్నా ! యీగర్భదాసి నాకొంప తీసినది. ఇప్పుడేని దీని కేదేనియిచ్చెదనని నైగచేయుదునా ? మఱియొక దిక్కునకుఁ గొనిపోవును. (తేలి మరుగును జూపును.)

దాత్రీ—(బిగ్గఱగా) అదుగో? అదుగో? అక్కడనే? అక్కడనే?

భీమార్జు—ఏడో? ఏడో? ఎక్కడ? ఎక్కడ? (పరికిరింతురు.)

సైంధ—అక్కటా ! యీతెలివితక్కువముండ చక్కఁగ గ్రహింపక నైపెచ్చు మఱిం త గుట్టువైటఁచెట్టినదే ? ఇంక నిక్కడనుండిన లాభములేదు. (తేలివరుగిడును)

భీమ—ఓరీ? పాటుబోతా ! నిలువుము. (పట్టుకొనియీడ్చి తన్నబోవుట నటించును)

సైంధ—(తిరుగఁ బడఁబోవును.)

భీమ—(ధర్మజానొద్ద కీడ్చుకొని వచ్చి మరలఁ దన్నబోవును)

ధర్మ—తత్ముఁడా! అంతలో జాలింపుము వీడు చచ్చిపోవుచున్నట్లున్నది. (సైంధపు దిక్కుయి) ఓరీ! మాతృదోహి.

తే.గీ. శకునిసోదరిఁ బెండ్లాడుటకాటి వట్టి, పెకలులఁ దనూజాలక గాండు టకాటికాక
కుఁతునీకిడులయుఁగూడఁగురున రేందు, నన్వయముమాపుట కేహేతునయ్యెనొక్క.

(భీమనిదిక్కుయి) తత్ముఁడా! యిద్దురాత్ముని కేమిశిక్ష విధింపు ముందువు.

భీమ—ఇయ్యది పాంచాలి చెప్పవలసినది గదా ?

అర్జు—అట చెప్పటయు నందుల కుత్తరము చెప్పటయు నిదివఱకే యైనది.

నకు—ఇప్పుట్లఁ బాంచాలి చెప్పిన చొప్పుంతురమణీయముగలేదు. ఏమంటిరా?

తే.గీ. యెరఱమెప్పుడో యొకమాటుపనుజకోటి, కల్లనున్నదియే గాన నిదియొక్కొక్క
శిక్షగాఁ జూడఁదగదిట్టిచెనటి కేది, యేనిమఱియొక్క శిక్షయూహింపవలయు.

సైంధ—(తనలో) ఇతఁ డిప్పట్ల నాకుఁ బరమోపకార మొనర్చినాఁడు. కానిమ్ము బ్రతికితినా ? పిమ్మట వీర లిప్పుడు నాకొనర్చెడి యువానమును దీర్చుకొనలేకపోవుదునా? ఘోరమృగుతప మొనర్చి పురహరు మెప్పించి యిద్దురాత్ముల నడచెదఁగాక.

సహ—అన్నలారా? నాకుఁ దోచినతెలింగు చెప్పుచున్నాఁడ.

చ. తెగి తెగనట్టి కత్తి నొకతీరుగ నెత్తినెక్కలూడున

ట్లుగ నొకకొంత చెక్కియఁగడుక బరిహాసము గాఁగ నైదుజా

ట్లొగి నొనరించి చెప్పఁదగు నొప్పుగుబుద్ధులు నెప్పి పొమ్మనం

దగుఁ, జెయిఁ జిక్కుశత్రుఁడు వధంబున కర్తుఁడు కాదు గావుతఁ.

ధర్మ—నీవు చిన్నవయ్యును నీయూహ కడు క్లాఘ్యముగా నున్నది.

భీము—ఇక నొకటిగూడ సిందుతో జేర్చవలెను. (సైంధవు నుద్దేశించి) ఓరీ ! కారవభావుక.

క. ఎవరేని నిన్నుఁగని “ నీఁ వెఁడవురా ” యనిన నారితేమందువు? “ పాం

డవదానుఁడ ” నని చెప్పుము. తవులకు మిఁక నెన్నఁడిట్టి తప్పుపనులకుఁ

ఏమిరా ! వెకలీ ! యిట్లు చెప్పుకొనెనవా ?

సైంధ—(తనలో) ఇప్పు డిందుల కొప్పనేని యీతఁడు నన్నుఁ జంపు. ఏమిగతి

(ప్ర)కాశము చెప్పుకొనెదను.

సహ—ఏమని ?

సైంధ—పాండువ దానుఁడ నని.

నకు—ముమ్మాటికి ?

సైంధ—పాండువ దానుఁడను (అని మూఁడు సార్లు చెప్పును.)

భీము—దుఃపదపుత్రీ ! ఇక వీనికిఁ బంచశిఖలుంచి క్రొత్తవడకపెండ్లికొడవం జేసి పొమ్మందునా ?

ద్రౌప—పాండువదానుఁడు గనుకఁ గంతతో విడువవచ్చును.

భీము—(తలచెక్కుట నటించి జాట్లు జయిదుముడులు వైచును.

ధర్మ—ఓయీ ! సింధురాజా !

చ. చపలులు లేరే? యెందుఁజెఱచానలే కానలేనే ? స్వకాంత లే

ల పనికిరారు? రా రనుము లంజలులేరే భవాన్యకుల్ నృపా

లపకువు లంగనాజనములకొ గిక్కిరింతు రటంచుఁగాదె ? కు

ద్ధకకు సమానజాతి నొకదానిని ధీరులొప్పి తోజడా !

ఇది యిట్లంచుము.

క. చాపల్యమెంతఁ గల్గినఁ, బాపమునకు వెఱవకున్నఁ బగభార్యయకా
దీపదంతి తోడఁబుట్టువు, ఛీ ! పాపీ ! తొలఁగిపోమ్ము చెడుగా! తులువా !

(నైంధవుఁడు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(ధామ్యునిదిక్కి) —

ఉ. పాపములున్న భీతి పడువారలు నాయనుజన్ములక్కటా !

యీపెను జెప్పనేల ? యిటులేటికి వీరికిఁ గష్టముల్ , మహా

పాపినుయోధనుం డతనిపక్షము సర్వము నట్టిదే నుఖా

కాపరిపూరిత వారల కెనంగుట శ్రమినిత్తమా ? కదా !

ధామ్యు—(అలోచించుట నటించును)

భీము—ఇందుల కుత్తరము విశేషించి యోజింప నక్కరలేను.

క. కడుదుర్మగులగు శత్రుల, యెడ దయఁ గల్గుటయు దాని కీమేమును దో
డ్పడుటయె పేతువు లానాఁడఁడగరె ? కాగవులు పడఁతి నటుచేయునెడన్.

దౌ—ఇప్పు డీనైంధవునెడ జరిపిన కాన్తియేని వారలకు నపుడు జరిగినవో మనకు ఏ
నవాస మెందుకు ? ఈపాటులెందుకు ?

అర్జు—అవును ప్రమాదమే జరిగినది. అప్పటి మనయోరిమియే మనకింత తెచ్చినది
(కోపముతో)

చ. పలువురు గల్లు నాసభ నపాత్రుఁడు రాధనుతుండు సాధ్వీఁ బుం

శ్రుతి యని ప్రేరినప్పుడె రసజ్ఞు ను నైంధవునెత్తి పోలికన్

జెలిపిం గౌరవుల్ జడిసి చేతులనెత్తి నమస్కరింపరే ?

కొలదికి దాఁచె గోటిపని గొడ్డలిదస్కనుపోయె నీయెడన్.

ధామ్యు—అర్జునా ! వానికిందగు ప్రాయశ్చిత్తము నీతండ్రి యమరేందుఁగిండు సహజ
కవచ కుండలమ్ముల నవహరించి యొనరించెనుగదా ! ఇంక వాని తుగ్ధుఁడనినది. కా
రణేందుఁగనకు వానిసహాయ మంతలాభకారి కానేరదు.

నకు—అన్నా ! మఁమిది యోరిమియనుకొనుచున్నారము గాని వారలట్లనుకొనరునుమీ ?

సహ—అసమర్థతగాఁ దలఁచుచున్నారు. అట్లనుకొనుట వారిది తప్పా !

క. కపటదూతమునందున్, స్మృతి నమాయకుని గెల్చె నేదుకృతి యా
చపలున్ శకునిన్ నాఁడె కె, డపినన్ మనశేల ? యాయడవులందుండన్.

ధర్మ—అన్నలారా ! ఎందుల కీగతజలసేతుబంధనము ? (ధామ్యునిదిక్కి) —

గురునరా ! మనననవాసపత్నరము లింక నెన్ని మిగిలియున్నవి ?

ధామ్య—(తెక్కించి) పండ్రెండవ నత్యనము జరగుచున్నది. ఇంక స్వల్పము మాత్రమే శేషమున్నది.

భీము—ఎంగుల కీలకక్కలు ? అగ్రానర్తనులయెడ ధర్మం బెందుల కుపచరింపవలెను. వనవాసమునకేమి ? ఎట్లో నెఱవేర్చితిమి. అజ్ఞాతవాసము నేయుట మనబోంట్లకు శక్యమా ?

ఉ. దాఁగెద వెట్లు ? వీవు నను దాఁచెద వెట్లు ? ధనంజయుండు దాదాఁగెడు నట్టివాఁడె ? యకటా ! కపలేక్రియ దాఁగువారలో ? యాజరాజయాన నెటు లెయ్యడ దాఁతుము చెప్పమా ? సృధాగాఁ గడపంగనేల ? చని కారవులకే విధియింతమగ్నిజా.

ధర్మ—తమ్ముఁడా ? ఆనాఁడు క్రీకృష్ణుండు సత్యాశ్రమేతుండైనచి మనకేమి చెప్పెను?

ద్రౌపద—ఏమిచెప్పెను ? యాదృష్టప్రే భోజాదిరాగాలెల్ల మీయంద పక్షముగల్గియున్నారు గావున మీరు యాధనన్నధులు కానద్యుని చెప్పెను.

ధర్మ—ఇంక నేమియుఁ జెప్పనేలేదా ?

అర్జు—చెప్పకేమి ? నీవుతలఁచినచో దుష్కుర మేమియును లేదనికూడ నొక్కి చెప్పెను.

ధర్మ—పిదప నేను “ అజ్ఞాతవాసానంతరమునం గాని యాధము సమంజసముగా ” దనిన నొప్పికొనియెనా ? లేదా ?

సహ—ఆసంగత మేము వివలేదు.

ధర్మ—పాంచాలీ ! కృష్ణుండు నీకొమరులందఱును విద్యాబుద్ధులు గలిగి నేమముగా నున్నారని చెప్పి పదంపడి యేమనియెను ?

ద్రౌపద—అనుటకేమున్నది? మీ కచిరమైన నెశుభ కాలమురా నైయున్నది.” అనియనెను.

ధర్మ—అతనికిఁగూడ నిదియే సమ్మతము. కానిచో రానైయున్నదని యెందుకనును ? “ అజ్ఞాతవాస మెట్లొనరింప నేర్తు ” మని మీరు వెఱవలగు. అందులకును ధర్మవర్తనమే సహాయము కాఁగలదు. (తెగలో)

చ. విరువురమ్ము మీకుఁ గడు వీలుగ నుండెడి గూఢవాసముకే
జరుపుట కారణంబెందును సజ్జనుఁ డయ్యెడ మిమ్ములకు రె
వ్వరుఁ బెరియంగ లేమిని ధృఃంబు వగంబుగ ధర్మఁడిమ్ముఁ ద
త్తరపడ నేల మీకు శుభదంబగు కాలము వచ్చెనమ్మగ్గ.

(అందఱును నాశ్చర్యముతో విందురు.)

ధన్వంతరీ—వింటిరా ? అంబరవాణి కూడ నెట్లు బోధించుచున్నదో ! (మరలఁ దెలఱి)
కా. మార్గంఁదేయుఁడు సచ్చమికడకు నమ్మంత్రస్థాపే మంగళో

దక్కఁజొ కథ లాలకించుచు నమందాసందులై ధన్వం

పక్కమ్ముక బెడఁబాసుకే ననునక బండ్రిండు నేఁడులో చనన్

గోకుల్ మీర విరాట గాఢ్నగరి కేగుం డిగురుక భార్యయున్.

ధన్వంతరీ—(విరి) అట్లు నే నీ యజ్ఞ చొప్పున వతింతుము. మీకందఱికిని నాయం దనుగ్రీ
హ మున్నప్పడు మాకెందును గొదన రానేరదు. మాకు నిత సర్వకుభమ్ములను గ
గతలామలకమ్ములు.

(అ దలలు నిష్క్రమింతురు.)

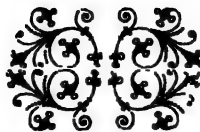
గద్య.

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండనప్రవాసమ్మునందు

ప ప్తాంకము.



శ్రీమత్సగదేశతాయైనము.

పాండువప్రవాసము.

సప్తమాంకము.

[అంత నొక గాయకుడు బ్రవేశించును.]

గాయ—(తనలో) ఇప్పటికాలపు రాజులలో నీతఁడు గానమునఁ గడు నాసత్తుడని వినియుంటిని. (స్మృతి నభివృద్ధిచేసి) ఒక్కగానముననే కాదు, సమస్త విద్యలందును నట్టి వాఁడే. మొన్న మొన్న నే యొక మల్లనితోఁ దనయొద్దనున్న నంటలవానిం బరీక్షార్థము పోట్లాడించెనని వినియుంటిని. కావున నితఁడు తా నేవిద్యయైనఁ బరీక్షించి యోగ్యతానుసారమున సమ్మానింపఁ గంకణము కట్టుకొన్నాడనుటకు సందియములేదు. సమ్మానించు రాజు లనేకులుండవచ్చును. విద్య నెఱిగి సమ్మానించువారరుదు. (సంతోషముతో) నా యదృష్టము మంచిదిగనుకయే యిచ్చటికి వచ్చితిని. (ఆకాశమువంకఁజూచి) రాజుగారు ప్రకృతమిచ్చట లేరనుచున్నారా? ఏమి? ఎక్కడికి వెళ్ళినారు? (వినుట నటించి) ఎవరో శత్రువులా తమ గోగణము నపహరించిరని విని వారిమీడికి యుద్ధమునకు జనినారనియూ? అట్లేని వారు వచ్చుదఱక నీ పట్టనముననే యుండెదను. (పరీక్షింపించి) ఇదిగో! నొక భవనము. (విని) గానము వినవచ్చుచున్నదే! నవ్వు! కడు మధురముగానున్నది. స్త్రీ కంఠములవలె వినవచ్చుచున్నది. లోనికిఁ బోదునా? (ప్రవేశము నటించి) ఏమి? యాయుపాధ్యాయుని సొగసు! (సంకయించి) ఆడుదినలఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇది వేళ్యాగృహము కాదుగదా! కానిమ్ము. ప్రకృత మేదేని తగు బస విచారించుకొని పదంపడి సావకాశముగ వీరలం గలసికొనియెద. (నిష్క్రమించును) (విష్కంభము)

[అంత నుత్తరయుఁ జెలికత్తెలును పేషియగు నర్జునుఁడును బ్రవేశించురు]

అర్జు—తే.గీ. బా! కంఠస్మృతే గీతఁబాడవలయు, జేతితో నర్థమును బ్రదర్శింపవలయు
జరణముల నాట్యపుఁబ్రశంస జరుపవలయు, నభినయంబున నిట్టిదియందు బుధులు.

ఉత్తర—చిత్తము (అభినయకాశలమును జూపును.)

నైరంధ్ర—(పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి) అమ్మా! ఉత్తిగా! నీవిద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలిగించునన్ను మన్నించి కొంచె మిటురాఁగలవా?

అర్జు — ఏదో యత్యవసామైన కాగ్యమున్నట్లులున్నది పోయిరమ్ము.

ఉత్తర—సైరఃస్థితోఁ గొంచెపాఁలకుఁ జని) నావలనఁ గార్యమేమున్నది ?

సైరః—ఎక్కుడుకార్యమే యున్నది. దక్షిణగోగ్రహాపగ్రంస యంతయు నీచెట్టిగి
నదియేకదా! ఇప్పుడుత్తరమునందలి గోవలకాగూడఁ గౌరవులు గొంపోవుమన్నా
రని గోపాలకులు చెప్పిరి. అందులకై నీయన్న యాధ్వనన్నద్ధుండయ్యను దగినసారి
గిక్త వెదకుచున్నవాఁడు—

ఉత్తర—ఇయ్యెడ నేను జేయఁజలినదేమి ?

సైరః— శేషము వినుము. మీయ సాధ్యాయు లున్నారా? ఆయనకు సారథ్యమునందుఁ
గడు సేర్పు గలదని నేను విని యున్నదానను. కావున నీవువారిం గోరెదవేని తప్ప
క నీయందలి గౌరవంబున వారింబుల కంగీకరింతు; నేను బోయి యాయుదంత
మును మీయన్నతో విన్నవించును (నిష్క్రమించును)

ఉత్తర — అట్లనె యొనరించెదను (సమీపించి) మీగొక్కసారి మాయన్నగారి యొద్దకు
దయచేయఁ జలయు; కార్య మాయనయే నిజేడిచును.

అర్జు—(తక్కినకన్నయల వంకఁజూచి) ఈనాటికిఁ బాతకాలకు సెలవు, మీరిండ్లకేగు
డు. నేను మునరాజదర్శనమునకుఁ బోవలసియున్నది. (చెలికత్తెలునిప్రమమింతురు)
[ఉత్తరుఁడు గోపాలసహితముగాఁ బ్రవేశించును.]

ఉత్తర—(సంరంభముతో)

కా. దోణుం దుగ్రించెద, భీష్మనొంచెదఁ గృపున్ దూరించెదన్ గౌరవ
శ్రేణిం దంచెద మించెదన్, గురుసుతున్ శిష్యంచెదన్ గర్జునికా
శ్రేణింతున్ గవలన్, బృథాతనయులన్ గీరింతు వాలమ్యులన్
స్థాణుకా గూర్చెద వేయు నేటికిఁ? దగుక సారథ్యమే యున్ననోకా.

గోపా—(తనతో) ఏమి ? మనరాకొమరుని శూరత్వము ! (ప్రకాశము) రాజేంద్రా
పాండవులం దున్నట్లు నేడు

ఉత్తర—(గాంధీర్యముగా) ఉండనిమ్ము. ఎందుకుండక పోవలెను ? నాకుఁ దగిరసారథి
గూండవలెఁగాని యెవరున్న నేమిభయము ? (స్మృతిసభినయించి) అవును పాప
ము? పాండవులను దుశ్యోధనుఁడు ద్యూతమునం దొడిచి యడవులపాలానరించె
గదా ! (కోపముతో) కానిమ్ము నేడండులకుఁ నిరతిక్రియ జరుగునులే. “ ఏకక్రి
యా ద్యుర్రకరీ బధూవ ” అని లోకు లాడుకొందురుగాక!

ఉ. శూరుల మంచుఁ బేరుకొని చోరులు నాఁ జనుదెంచి మించి యా
భీరకుమారులన్ గెడపి పేరును బెప్పును గోలుపోయి నూ
కారవులచరించిన యకార్యముమాచి సహింప నేర్తునే ?
వారలఁగుంచి రాజ్యమును బార్థులకిచ్చి యశమ్ముఁగాంచెదన్.

(సంరంధముతోఁ బరికిమించి) అవురా ! సమయమున కెట్టియిక్కట్టు వచ్చినది. ఇది
యంతయును గంతుధట్టు చేసిన తెలివితక్కువ. పోనీ తండ్రియాలొ చనము మాత్ర
మేమి బాగుగనున్నది ?

ఉ. నంటలవానికిఁ బనులవాండుగ్రునున్ రథమేల ? వీరలా ?
గంటెడివారు శత్రువులఁ, గేలవైరికు మంత్రించేతురే ?
బంటులు రాజులన్ గుఱుతు నల్పదె ? యే దెబ్బలైనఁ గాని నా
వంటి నృపాలు సారథిని వారికినిత్తురే ? గాని తెత్తురే ?

సైరం—(ప్రవేశించి) రామమారా ? నీకిప్పటియందమును మన బృహన్నల దీర్ఘగలఁ
డట. మీ చెల్లెలాయన నిటుకఁ నోడ్కొని వచ్చుచున్నది.

ఉత్తర—(తిరస్కారముగా)

మ. నృపలోకోత్తగు శత్రుఁడె దలియవో ? నిష్పృహుఁడె బేడి నే
నెపుడున్ జూడఁగ నేవగింతు నకటా ! యీనాకు సారథ్యమా ?
చపటం దాతఁడు నేయుటా ? విన నీచందంబు నిందింపరే ?
రిపులొకం, బిటు గేలిసేసెవచే ? తీరే ? యిట్టిసంభాషణల్.

సైరం—(తనలో) ఇతఁడు విపరీతముగా భావించినాఁడే ? (ప్రకాశము) కుమారా !
బృహన్నల కొక్కనాట్యవిద్యయందే పాండిత్య మనుకొంటివా ? యేమి ? మున్నర్థ
నుండు ఖాండవనమ్ము దహించునప్పడితఁడేమి ! సారథ్య మొనర్చినవాఁడు.

అర్జు—(సహించును)

ఉత్తర—(తనలో) సైరంధ్రి యఁగ గమనా క్యరాలు. ఈమె యశత్య ముచ్చరింపదు.
(అర్జునుదిక్కు ప్రకాశము)

ఉ. గౌరవనీయతోఁ గలిగఁ గయ్యమునేటికి నాకు, దానికిన్
సారథి లేమి నట్టునిటు సందియమున్ గనుచుండనంద నీ
పేరు వనించె నీయతివ, పేడితనంబున నింత నేర్చితే ?
వారక వారధంబు కడవన్ బని పూనెదనే ? బృహన్నలా !

ఆ. వె. గాయకుండ నంచు గారవెంటుమె కాని, నీవు యాధ్యమునకు నేర్పరిని

యెఱుంగ మింక నేమి ? యిప్పు డెఱింగితి, ముగింబు గలిగె నదియుఁజూడ.

అర్జు—(తనిలో) పగలు నిర్జిందులకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. అందులకయ్యది నాని
గాఁ బరిణమించుఁగాక. (ప్రకాశము) కుమారా ! నా కంచును విశేషించి ప్రవేశము
లేదు. మీయొద్ద నునికింజేసి యవసర మైనతఱ వెనుదీయుట పాడిగాదని యిందులకు
సమ్మతించుచు టి.

ఉ. చిన్నతనమ్మునందుఁ గృషి చేసితి నించుక గానవిద్య యం

దు న్నటనంబునందును, ననుంగులు కొందఱుగూడి తేరినే

ర్పు న్నేటి నేర్చుచుండఁగ నృపులొ కడు మన్ననఁ జేతు ” రంచు నా

చిన్నయుఁ గొంతసేట్టి విశేషములంతగ నేర నెయ్యెడక.

ఉత్తర—(చనవుగా) అన్నా ! ఇమ్మహాత్ముఁడు గానమునంగుఁ దనకెంత పృజ్ఞయున్న
దో సూతకృత్యమునందును నంత పృజ్ఞయున్నదని నూచించుచున్నాఁడు కావున
నఖండపంజ్ఞ యున్న దనియే మనముకొనవచ్చును.

ఉత్త—(గౌరవముగా) నీవినయమునకు మేము సంతసించితిమి. నీవు సన్నద్ధుండవై
తేరి నాయత్త పఱచి యిటు లోడితెమ్ము.

అర్జు—మంచిది. (నిష్క్రమించి తేరిలోఁ బ్రవేశించి) కుమారా ! ఇందధిరోహింపుము.

ఉత్త—(ఎక్కుటనటించి)

చ. దురముగఁ దోలుమీ ? రథము, దోహతులుకొరవు లేగకుండఁగజ్జ

దరిమి ఐదిపఁగావలెఁ బదంపడి గోవులఁ గ్రమ్మఱించి స

త్వరమున వచ్చి కండ్రియుఁ బ్రధానులు మెచ్చుకొనంగఁ బోలి న

చ్చేరువున ముంపఁగావలయు శ్రియు యశంబును గాంచఁగావలెక.

అర్జు—ఇదిగోఁ గోలుచున్నాఁడను.

ఉత్తర—అన్నా ! నీ వెక్కురువీరుల జయించి ఎచ్చనప్పుడు నా నావిధమ్ములును ననర్గు
మ్ములును సగువారల యుక్తిసాంచలమ్ములు బొమ్మపొత్తికలకుఁ గా న్నాకై లేవలయు.

ఉత్త—(అదరముతో) తప్పక యట్లొనరింతును.

నైరం—(తనలో) అజ్ఞాతవాస ఎత్తనము గూడఁ బూర్తి కావచ్చినది. ఇంక నెవరెఱి
గిన నేమగును ? (ప్రకాశము) కుమారీ ! తే రప్పుడే మారమరిగినది, మనమంతిపు
రికిఁ బోదము. (నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు—(నిరూపించి)

మ. అద కన్నోంటివి ? కారవేందుబల, మల్లారండె రారాజా, బ

ల్లదులొ మేటి మహారథుల తదితరుల లెక్కింపఁగా రాకయె

ల్ల దెనలొ నిండిరి నారిఁజూచితివి ? నీలావల్ల శోభిల్ల న

భృద్దయ మృందుము వీగలకొ నెడపి మాతోస్వీర్వీధవుం డుబ్బుకొ.

ఇంతకన్నను నెక్కుడు వేగంబునఁ దేరువొన నిచ్చినంగాని వారలం గలసికొనఁజాలము.

(రథవేగమును హెచ్చింపఁబోవును)

ఉత్త—(లేటిపాఱఁ జూచి భయముతో)

ఉ. కారవసాధునేన యనఁగా నిరియా ? పారపాటుచేసితికొ

వీరవరేణ్యు లియ్యెడల వేలకువే ల్భటసంఘమున్ననో

ధారుణి యానినల్లె మదిధైర్యము చాలను వెన్నపక్కకుకొ

దేరు మరల్చుమా ? తగుగతికొ నొనరింపఁగ నచ్చు విమ్మటకొ.

అర్జు—(తనలో) ఏమీ ! యాకొమరుఁడు చూచినంత నె భీతిల్లమన్నాడే ! (యోజం

చి)లేక నాధైర్యము కనుగొనుట కై యిట్లనియుండునా ; (ప్ర)కాశము) రాజనందనా !

కా. నన్నుం గేలి యొనర్చుటో ? నిజముగా నాశక్తి వీక్షించుటో

దన్నే ! రాజకుమారు లిట్లువలుకొ, జన్యంబులకొ జూడమే ?

యొన్నండుకొ గనలేదుముకొ వినఁగలే దీలాటిపందంబు, వె

న్న న్నిబోలులు చూతురే ? సమరముకొ గావింప నేతెంచియుకొ.

ఉత్త—(ప్రాభవముతో) ఏమీ ! బృహన్నలా ! యుద్ధములు నీవేచూచితివా ! మేము

చూడలేదా ? నీకదియంతయు నెందులకు ? ఎంగుకుచిచ్చివో యాపని నెఱవేర్చు

కొనము. అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు—(తనలో) ఏమీ ! ఇతని ప్రాగల్భ్యము (ప్ర)కాశముగా) ఇదిగో నాపని నెఱ

వేర్చుకొనుచున్నాడను. (రథము వడిగాదోలును)

ఉత్త—(కోపముతో) ఏమీ ! నాతోనీకు నెకసక్కమా ? ఒకటిచెప్పిన నొకటి చేసె

దవుగా ?

అర్జు—(కాంతముగా) రథవోదకత్వము నాపని. అది నెరవేర్చుటకన్నా ?

ఉత్త—(కోపముతో) ఓహో ! ఇట్లుయిన బాగుగనే జరుగును. ఇంకనేని నీకొంటె

తనము గట్టిపెట్టి రథము వెనుకకుఁ ద్రిప్పుము.

అర్జు—(తనలో) ఇతఁడు నిజముగానే భయపడినాడని ! కావున విరతికి ధైర్యముచెప్పి

చూడెదఁ (ప్ర)కాశము)

ఉ. ఒక్కడే పెక్కనేలను నుక్కడంగిండుట యొక్కవీరునిన్
 బెక్కుగు గూల్పలేమి పృథివికా గలయట్టిదే “వారు పెక్కురే
 నొక్కడే” నంచు భీతిలుట యొప్పున నీవె జయింపవచ్చు వా
 యొక్కడంగింపవచ్చు నటు లొడుట పాడియె ? ర జనందనా !
 మఱియొకలాగు భావించక వాచనంబులు వినుమా.

ఉ. రాజనకమి ? శాస్త్రసవరంపర వ్రచ్చుట ? లేక చచ్చుటో ?
 నాజనవ్రయో జనమునా జనవందె చుమి ! కుమార ! నీ
 వాటికి నోడిలేని భవదంబయ్యు దాతయు సాటివారి నే
 యోజ శిరమ్ము లెత్తి కననోర్తురు ? మార్తుర జంపనెంచుమా !

ఉత్త—(తనలో) ఇక్కడ క్లిబుండయినను మాటలు కడుఁ బొరుషోచితము గాఁ
 గనుపట్టుచున్నవి. అక్కటా ! యెంతిదుర్దశ వచ్చినది ! ఒకనపుంసకుఁడు నాకు
 ధైర్యము చెప్పవాఁడా ? అయినను నితఁడెనఁడో యొకింత కనుఁగొనవలయు
 (ప్రకాశము)

ఉ. గానముగాదు నాట్యమును గా దభినీతియుఁగాదు యుద్ధపుం
 బూనికలేడ ? యక్కట ! నపుంసకులేడ ? విశేషపాగుపా
 ధీనులమైన మేమె వెనదీయదు మొక్కొకచోఁ బరున్ దగం
 గా నెఱుంగవలెక బిరుపఁగయ్య మొ నెయ్యము నేమఁగాలెక.

రాజనీతియనఁ గడు దురూహలు, దాని నెఱుంగుట సామాన్యంబుకాదు. ఎవరి బలము
 మును దనబలమును నెఱుంగక కడంగువాఁడు నృధాగా మానప్రాణమ్ములకుందక్కు.
 ఇది యంతయుఁ గేవలము నానందతీతకే కాదు.

ఉ. సారథిఁ జంపియే రథికుఁ జంపుదు రింతయెఱుంగ వొక్కొ ? ని
 న్నూరక నేను దీసికొని యుద్ధమునకా బలియిత్తు నేని మా
 పౌరులు నన్ను దూఱరె ? కృపారహితుం డని, నిన్నునంటి వి
 ద్యారుచిగుండు గానమున కబ్బునె ? యుత్తరకింక నొజ్జగన్.

అర్జు—(తనలో) ఏమి ? యీతని యుపన్యాసము. (ప్రకాశము) నృపకుమారా ! ఎం
 దులకుఁ గొఱగాని యీషేడిబ్రతుకుకన్న నాకుఁ జచ్చుటయే కొంతమంచిది. అదిగా
 క చా వెన్నటికేని దిప్పనిదే. ఇట్టిమహాకార్యంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు క్లాభ్యం
 బుకదా ! నాకై నీవు సంకయింపకుము. ఇదియిట్లుండ నీంటి రథికి శ్రీమృనిచేఁ గా

పాండవుడు నాకుమార్తె మేమిథయము ? అత్తను పారధిని నశ్యములు మోచిలగు వానిని సంగక్షించుకొనువాడే కదా ? గృహగోపాణమున కర్హుడు !

ఉత్త—(తనలో) ఇకఁడు దేనిని నోవ్వునున్నాఁడు. వీని యభిప్రాయము నిజముగా నిట్టిదే యెయ్యండనిమ్మును. రూపు చూచిననేడి. మాటలు చూచిన నెట్టికూరులకును బై పెచ్చు. ఎట్లేని తేరు మరలింపవలయు. లేదా ? ఇక బ్రతుకునై నాన వదల నలయు. (యోజించి) చెప్పిన చొప్పున ఎరించని యనుచరఁ డుండుట కడుముష్కరదా ! కానిమ్ము. ఇట్లుచెప్పిచూచెద. (ప్రకాశము) నీ ధైర్యధైర్యములు చూచిననాకుఁ గడునచ్చెరువుగా నున్నది. ఎదుకైననేమి ? నేనీ సంగరముఁకుఁ బూననేరను. నీకంత ధైర్య ముండఁజేసి నీవు రథిఁబై కార్యంబు నిర్వహించెదవా ? లేక నాచెప్పిన చొప్పునఁ దేరు ఎరలించెదవా ?

అర్జు—కుమారా ! యెఁరికృత్యము వారు నెఱవేర్చుకొనవలయును. కావున నొక్కొక్క దిట్టును గలిగి ఎరికఁపుము.

క. కురుసేన గాదు దేవా, కురులెదిరించినను నీవ చొగెన గలిగి నేఁడటిముఠి నోడించెద నే, నెఱుంగుదు నీకట్టికాల మిపు డరుదెంచెక.

(గృహము దుగముగాఁ దోలును.)

ఉత్త—(తనలో) ఏమి ? యీరథనేగము ! అప్పుడే చాలదూరము వచ్చితిమి. (తేటి పాఱఁజూచి భయముతో) అమ్మయ్యా ! దగ్గఱకు వచ్చినకొలఁచిని నైస్యమెంతభీకరముగానున్నదో ! ఈమూర్ఖుఁడు నేనెంతచెప్పినను వినునట్లు తోఁపదు.

ఆ. వె. అకట ! “ డిబ్బువెట్టియాద్రికమునుగొన్న, బగిని ” వీఁడునాకుఁబ్రాప్తమయ్యె వీగవట్టై కాని వింటివట్టెఱుఁగని, కాంతి తెఱుఁకవడునె ? కదనబాగ.

కానిమ్ము వీని కాకాగవులే చెప్పవలసినరీతిని బాధిచెప్పుదురు గాక నేను జెప్పి చూచిన లాభములేగు. వీనికిం దలియకుండ నిందుండి యుఁటికి పాఠిపోయెద. (అట్లొనరించును.)

అర్జు—(చూచి అశ్చర్యముతో, తనలో)

మ. అకటా ! నీచునితోడ వచ్చితిఁదా ! హస్త్యాస్పదుం డిట్టిపూనిక తేమందుఁ గడంగె ? రాచకొలమేనిక లోన శశింప కూరక పాతెక వెసఁ దేరు డిగ్గి యిది వీరవాక్రముల్ విన్నచో నెకసక్కుంబగుఁగాదె ? కీర్తియొక గలం డి దండు నిందింపలే ?

నేడు గానున్న తేవేరి బృహన్నల మధ్యనుండని లోకులనుఁ దెలియదా ? ఇందుపా
యమేమి ? (యోచించి) యిట్లుగదాక. వెనువెంటం జరి యక్కోనునని బోధించి
సారథిం జేసికొని యేమి రథినై విగ్రహునిముఁగుం దీర్చెద. (పాఠజూచి) అయ్యో
భీష్మకౌణ్దాది సహవీరు లాదియును నిక్కడివిశేషము లన్నియుఁగనిపెట్టుచు వారి
లో వారేమో చెప్పికొనుచున్నట్లు లోహింసనయ్యెడివి. కాని య్దు. (నిష్క్రమించును)
(అంతట భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థాను కర్ణులును దుర్యోధనుఁడును బ్రేరేపింతురు.)

దుర్యో—(పాఠజూచి) ఓగ్రభకవరులారా !

మ. పనులుం బట్టితి మేరుమంటిమి కడుక బాగామె నోపాకుర
వెన్నెమఁ బోయి వచింపఁబోలు నెవఁడో వీరుండు తేరక్క పె
పెనులనక జనుచుంచి వ్యంధనము వందెడించి భీతిల్లి యే
గుసడిక గాచితిరే ? యిదిం దెవఁడోకో ? కొంతేని మాహించిరే ?

కర్ణ—అంతటికూరుఁ డెవఁడైన నేమి ? ఇంచుల కీనిచార మెంచులకు ?

కృపా—అంగరాజా ! అట్లు నిరసించి మిన్నకుండుటకన్న జాగరూకత కలిగి వివేకిం
చుట మంచివని కదా ? చిన్నపామునేని బెద్దకట్టవోఁ గొట్టులయును.

ద్రోణ—రాజా ! అతఁ డెవనియూ ? నీవిచారము. కడు మానసీయము. నాకుం
దోచినతెఱఁగు వినుము.

ఉ. కారవసేవపై కొకఁడుగఁ జనుచుచుట క్షోణ దోపు నీ
ధామణి, గౌరవాన్వయఁడై తప్పక కావలయుక బహుభం
జేరిని నోరి పట్టితిమె యీపురి వారలయున్ని నిక్కరం
బాగయనయ్యె నర్థులఁడె యాతఁడు సందియ ముచి నేటికి ?

కర్ణ—(ఎకసక్కెముగా) మీ రర్థుమజూచి చిరకాల నుచుటచే శిక్ష్యమేమి మిఁకట్టి
యూహ జనింపఁ జేయబోలు, లేక,

ఉ. వ్యంధన మందెడించి పెనుచక బయగత్తివగుర్తు చూచి మీ
రందలివఁడు పాదుఁ డని యాడితి రర్థులఁ డైన దోకువో
డం దరశక్య మూతునె ? కడంగఁడె ? పోరి కొంకించుకేరి, యా
మంద ముందో పాదునిగ భావన చేసితి రీయ పేరిమిళా.

కృపా—అంగరాజా ! వానాశ్రయము తులముట్టి విరి పిమ్ములఁ జెప్పఁ గూడదా

అశ్వ—(ఎకసక్కెముగా) అట్లు విరి చెప్పినవో నాకఁడు పృథువుఁడు ముఖ్యమిఁకుఁ
డని యెట్లు ! వెల్లడియగును.

దుర్యోధనుడు—(భీష్మనుద్దేశించి) తాతా! వీర లండణును నేమేమో యభిప్రాయములిచ్చుచున్నారు వింటిరికదా? మీ యభిప్రాయమేమి?

భీష్మ—ఎవరేనియు నెకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడేని నీవు నచ్చఁజెప్పఁగలరు గాని రాక్షసులకుమాత్రము చెప్పకేను. అతండు శత్రుక యర్హుఁడే. సందియములేదు. కాగలము లింకను ధనురాచార్యులే చెప్పనై యున్నారు. అంతలో నీతఁ డుత్తేతకు కర్ణ—(ఏమో చెప్పఁబోగా) [మొదలిడెను.

దుర్యోధనుడు—(వారిని) అచార్య! తమయభిప్రాయము సాంతముగా నెలవిండు.

ద్రోణ—ఎవరు చెప్పట కేమున్నది?

ఉ. ఇంతకు మున్ను విన్నయదియో కద ? కీచకుచావు, భీముని
కాంతికి సాక్ష్యమిచ్చెనది, కన్వడి యీతఁడు గావు పెల్ల మీ
కంఠట నింకటక దెలియు నల్లదె నచ్చుచునున్నవాఁడు ని
క్రాంతము లెల్ల నిండె నది యాతని శంఖపుమోత భూపరా!
(అందఱును వినుట నటించురు)

కర్ణ—(తనలో) అవును. ఆధ్వని దేవదత్త ధ్వనివలెనే యున్నది.

దుర్యోధనుడు—గురువరా! వాకీసందియముం దీర్చుఁడు.

మ. తమకుక శిష్యుఁడు గౌరవాన్వయజాల డంతర్వాణిసూక్యండు ని
కృమిపారంగతుఁ డింద్రసందనుఁడు పోర న్వచ్చుటే నిక్కమం
దము వీరుం డతఁ డేల వెన్నఁజను మానంబేని, సైన్యంపుసం
ద్రము వీక్షించినఁ జారుపం బధికమై దైవాఱదే ? కీడికికె.

ద్రోణ—చ. వెనుకకు నెంగు కేగినో వివేచన నేయఁగ రాదు గాని య
ర్హుఁడనునాట నిక్కమింక కూలికి నెక్కుడువాఁ డెవండో యా
తని నని నోర్చుఁగాని విదితంబె తదన్యుల కోర్వరామి, యా
లను గడు వేగ సంపుము బలమ్ములఁ దోడుగ నిచ్చి భూపరా.

దుర్యోధనుడు—(సంతోషముతో) అలా డర్హుఁడే యైన మనకార్యము ఫలించినదే.

క. మౌలఁ బదిరెండు సూర, త్వగమును చని నుండి యొక్కసూరత్సర మీ
నరుసఁ జరియించి రావలె, నరుండే యుతఁడందు మీకునమ్మికయేనికె.

భీష్మ—(తనలో) అక్కటా! వీరికాటిల్య మెప్పుడికిని బోధయ్యెఁగదా? మంచిది.
(ప్రకాశమా) కుమారా! పదుమూఁడువత్సరములును నిష్కటిశే నిండినవి. లేదేయ
ను కొందఱు,

ఉ. పాలడుగంగ నర్జునుడు వచ్చినచో నీటులాడ వచ్చుఁ గా
పాలను నై విరాటు భటుడైకద ? రావలె నిష్ప డందుకై
యాలమునేతలకుం గలదె ? యడ్డము, పిగ్గుటఁ జూచుకొంద మా
కాలఁబొధికుఁ దొరయఁగా దొరలెవ్వఁగో ? నేగృతీంపునా ?
దుర్యో—(తనలో) అప్పుడే యీమునుసలి పొడిపక్షపాతముం జూప మొదలుపెట్టి
నాడు. (అంగదించుట నడించును)

కర్ణ—(ఎకస్కంధముగా) ఏమీ ! విజయగా నతఁ డప్పునుడేయైన నతనిని మార్కొను
చారేలేగా ?

చ. అతనికె కాక యంసటికి నస్త్రువులును ఘటోద్భవుండు, నీ
వతులితవిక్రియిండవు మహాహుదత్తుండ, విట్టిమీకునుక
బ్రతి గురువుతుండను గృపుఁడు పొడిపక్షములూరి మీరు నీ
చత మతి రోయ రేనతనిజంపుటకే నొకరుండఁ జాలుదుక.

అశ్వ—(పరిహాసముగా) నీవు చాలినదియు లేనిదియుఁ బాంచాలీపరిణయంబును ఘోష
యాత్రీయును సంపూర్ణముగా నెఱుంగును. దానికేమి ? (మయోధనుడిక్రై) న
రేంద్రా ! ఇంతకును నతఁ డర్జునుడా ? కాఁడా ? యనునది వివాద్యాంశము. ని
క్కముగా నర్జునుడే యైనను విరటుననుచును డ్రుకతన మనము ము న్నొనర్చికో
న్నసమయ మతని కిప్పట్టువఁ బ్రతిబంధకము గా నేరదు. ఏమందువా ?

కా. న్యాయం బందునో యేమిహేతువుననో నాశండియు క్షేను గాం
గేయండుక గృపుఁడు స్విగంతరముఁ దత్తేమిబ కామింతు మిం
లే యా నిక్కమైతననుక బరులయాదేశంబునం దుంటఁ గా
దే ? యేదుష్కృతికైన సిద్ధముగ మే మిందుంటి మోక్షునరా ?

చ. విరటునిగోవులన్ స్పృహగ వీరులనుం చొకపేరు వూని ని
మృదుఁబలుమై హరించుటయు కాక నిరాగను లైవగోపబా
లురఁ బడమోందు లెవ్వరును లోకులు మెచ్చెడిమేటికర్ణమే ?
నరులు పరానువర్తులు పొన్ననిదుమ్మతు లున్నె ? భూనరం ?

కర్ణ—(కోపముతో) అంతతోఁ గట్టిపెట్టుము. నీ యుపన్యాసమునకు నెల్ల ఫలితార్థ
మతఁడు పరాధీనుడఁ గనుక నతనికిప్పట్టున సమయభంగ విచారణం బనావశ్యకము
ని తేలినది. (దుర్యోధనుడిక్రై) మిత్రీహ ? ఏరలకృదయము నీకు స్పష్టముగాఁ
దెలిసినదిగదా ?

ఉ. పోరికి నిట్టివారిఁ గొని పోవుట హానికరంబు వీరు స

ద్వీరులు గారు పోషకునివేరము దీరుప లేరు శత్రులన్

శూరులు పెద్దఁ గాఁ బొగడఁజొత్తురె ? యాచనగాఁ దలంచెనో ?

పాటుఁ డితండు, యుద్ధపుస్వభావ మెఱింగిన నిట్టులాడునే ?

“తాఁజెడ్డకోతి చనమెల్లఁ జెలచిన” దన్నట్లు తనకుఁబాను స్వతంత్రుఁడు గాని త
క్కినవారిం గూడ నిరుత్సాహులన్ జేయు మొందులో ? అగుఁ గాక నీవు సంత
యింపకుము.

ఉ. అర్జునులెక్క యే మతనియిట్లు సురేశ్వరుఁ డాను గాక వి

స్ఫూర్తిశక్తిమై నెదిరి పోరి జయింపఁ గలాఁడ నూరకే

గర్జిలపాటి గా దిపుడె కాంచెను నాదుపరాక్రమంబు, నీ

తర్జ్వభిర్జనల్ కని యెదన్ భయ ముదఁడు కర్ణుఁ డెన్నఁడున్.

కృపా—పృథాగా నెందులకు వాగ్వ్యయ మొనరించెదవు ? మనలో మనము మంచిచెడ్డ
లు చెప్పికొనుటయు నొకతప్ప ! మైకి ననసరాననసములం బట్టి మనమెట్లు సంచ
రించుచున్నను మనస్సుమాత్రము న్యాయముప్రకృతు ములు మాపకమానదు.

ఉ. ద్యూతమలొన శెల్పుటది నోసమటండుఁ బ్రపంచ మెంచ నో

నూతనూజ ? దానివిని శూరత దెచ్చుకొనం బనేమి ? దు

ర్గీతిని లోకి మన్ బొగడునే ? యటునేయఁగ బ్రహ్మశక్యమే ?

మూతి బిగింతు వేరిపయి ? మూఢులె ? వీరలు నీకుఁజాలరే ?

కర్ణ—(పండ్లు కొఱికి ఏమోయనఁ బోవుమండఁ గుర్యోధనుఁడు వారించును)

అశ్వ—(ఎకసక్కముగా) రాజా ! ఎందుకు వారించెదవు ?

క. వారింపనేల ? యాతని, శూరత వాక్కులనె కాదె ? చూడం దగుఁ “దా

నే రాజు” ననెడిగర్వ, పార్శ్వంభం బితని నింతవఱకుం దెచ్చెన్.

ఉ. చచ్చుచునున్న వాడమరనంద్య పరాక్రమధూర్వహుండు వి

వ్యచ్చుఁడు, మాటలకొ జనెడివాఁ డతఁడెన్నఁడు గాఁడు మాపయి

మచ్చరమేల ? యీతనికి మాకతఁడన్నను గౌరవంబు లే

దిచ్చట, శత్రువైన వచియింపఁ దగుకొ గుణమాదురేక దా ?

కర్ణ—(కోపముతో) నీవంటి కుక్షింభులకు గౌరవమున్ననేమి ? లేకున్ననేమి ?

ఉ. పాటెడువారు కావుననె పాటుఁగ మీరలు రిమ్ముఁబోఁలకొ

బోరికి వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట, సిల్లినిగొందుఁ బెండ్లియిల్

చేరుటవంటి ” దూరకొనఁ జెల్లగా తేనిమనంబునిట్లు కం

గా రొనరించునట్టి పనికా ? యిటుకున్ రథమెక్కి నచ్చుటల్.

అశ్వ—(కోపముతో) ఓరీ ! జాలూ ! ఏమని పేర్చితివి ? ఇదిగో జచ్చితివిరా ! (కర్ణునిపై కుఱుకఁబోవును.)

దోబు—కుమారా ! ఊరకొనము. ఎందుకేని యసమానుతోఁ బ్రసక్తిగూడదు.

కర్ణ—(ద్రోముగా) రమ్మ; అంతతో శాంతిఁచితివేమి ?

ఉ. ఆలము నేయువానిసలె నాయుధముం గొని సారెసారె మీ

సాలను దువ్వుకొంచు నృపునత్రమునం బడి మెక్కి మెక్కితై

గాలమువచ్చినప్పడిటు కాతరతఁ గని తిన్నయింటివా

సాలను లెక్క పెట్టు ' నినుఁ జంపి కురువృథు నస్పదీర్ణదన్.

అశ్వ—(కత్తి వెటికి) ఓరీ దుర్జనమార్గస్య ! జఘన్య!

కా. కందాలోఁ బడి భుక్త శేషమును జక్కన్ 'మెక్కి బల్పెక్కి తే

నిం దుర్జీతికిఁ దిప్పిసేబ్రతుకు నేనే కాదు లోకంబులూ

నిందన్ జేయనివార లుండ రిదిగో నీచావు దాపయ్యెనో

పందా ? నోటికిబుద్ధిచెప్పకొనుమా పైపైకి రాఁబోకుమా.

కర్ణ—(అశ్వతై మపై కుఱుకఁబోవును)

దుశ్యో—(వారించి) మిత్రమా ! ఇప్పుడు నీవు శాంతించి నాయందలి విశ్వాసమును

జూప వలయును (దోబునిదిక్కు)

ఉ. మీ కిది వ్యాయమే కద ? యమేయపరాక్రము లయున్ శత్రునిన్

వాకొనిపెద్దఁ జేసి యిటు వారికివీరికి వాడు గూర్తురే ?

సాకినవాని దృష్ట్యము విసంబె ? యసంబున కాస జేయరే ?

నాకమానమైనఁ గదనంబున మీకుఁ బ్రశస్తి గల్గునే.

భీష్మ—కుమార ! ఇందు దోబుణాదుల తప్పిదంబు లేకంబును లేదు. కర్ణుడు తనకుంక

ల పరాక్రమాతిశయంబు పక్కటించె. దానికేమి.

క. ఆవ్యుక్త కదనంబులఁ గడు, ధైర్యధైర్యములు గల పృథానులు వీరల్

కార్యకార్యజ్ఞులు దు, శ్చర్యలె ! యివ్వారిఁ గేలిసలుఁపన్ దగునీ.

అర్జునుండన సామాన్యుండు కాఁడు. అతఁడొక్కఁడేకదా ! యతని మన మొప్పరికింపం

జనదనుట మనజ్ఞేమమునకే కాని నేటొండు కాదు. కావున వారలం బ్రసన్నులం

జేసికొని కార్యంబు నెఱవేర్చుకొనుము. (ద్రోణాదులదిక్కు)

ఉ. దగ్గఱనచ్చె నల్లదె పృథానుకుస్థందన సూర్యులారి మా
యొగ్గుఁ దలంపఁబోకి యిటకెంచుకు వచ్చితి మచ్చికార్యమున్
నెగ్గఁగఁజేయుండీ ? విజయనిక జిరకాననవాసజాతరో
మాగుని న గ్రోతేజా నెటులో మఃమాఁపుద మెల్లభంగులన్.

(దుర్యోధనునిదిక్కు)కుమారా ! నీకర్ణుని సహాయునింగాఁ గొని పరులవెంబడింజనుము.
దుర్యోధ—(కర్ణసహితముగా నిష్క్రమించును.)

(అంత నర్జునుఁడు స్వస్వరూపముతో నుత్తర సహితముగఁ బ్రవేశించును.)

(ద్రోణాదులందఱును బ్రసన్నులై సన్నద్ధులగుదురు)

అర్జు—(నవ్వి) ఇంకను నీకు సంతోషము బాధించుచునే యున్నదా ?

సీ. కంకుండు నానిరాతంకుర్దుడు మితండ్రి ప్రియమిత్రుఁడతఁడు మాపెద్దయన్న
వలలుండు కీచకవనవిహీన మి బాసనీఁ డెవ్వఁడతఁడు మాచిన్నయన్న
వారునంబులమీది పారుపతైమున కర్ణుండు దామగ్నింధి యొక్కతమ్ముఁ
డాలఁగాచెడివారి కధిశాధుఁ డల్లతంత్రీపాలఁడే సహదేవుఁ; డేన
యనర్జునుండను నైరంధ్రియాజ్ఞ నేని, గాండివంబియ్యుదియె నురేంద్రుం డొసఁగిన
మకుట మిద్దియె యే నభ్రంసకుండ నగుట. యూర్వశిశాపమునఁ జామ్మియుత్తరుండ!
కాపాపానానం బగుటంజేసి మరల నారూపునాకు వచ్చె భీమసేనాదుల యాయుధమ్ములు
నీవు శమివృక్షమ్మున చూచి యొంటివి మఱియును నీనడిగిన ప్రశ్నంబుల కెల్ల
నుత్తరం బిచ్చితి నీక నీవు లేకమ్మును జంకు గొనక సారథ్యమునం దపమిత్తుడవై
వర్తింపుము. భవేగంబు హెచ్చింపుము.

ఉత్త—చిత్త మా. అట్లే యొనర్చెదను.

క. నరుఁ డపని నిన్నెఱింగిన, తరుణమునన పోయె శాయెం గలభయ మో
కురువీర ! యెఱిగి యెఱుంగక, విగచించిన తిప్పులకును వేఁడెదనిన్నున్.

అర్జు—అట్టి సందియాము నీమనమ్ముననుచకుము. లేదు వోపనిమ్ము.

ఉత్త—ఇదిగో ! తోలుచున్నాడను. (అటొర్చును.)

అర్జు—(చేతితో నిర్దేశించి) స్పృహకుమారా ! అటు చూడుము.

కా. ద్రోణుం డాతఁడు, భీష్ముఁడల్లతఁడు, కర్ణుండాతఁడే,చాపని

కావణంబుల్ వినఁచుచున్నవియె ? యశ్వత్థామనూ ? యాతఁడా
స్థాణుం బోలినవాఁ, డతఁడె కృపుఁ డాచార్యోప మానుండు, పై
రాణించున్ ధ్వజమందు వ్యాళ మతఁడే రారాజా కన్గొంటివే.

ఉత్త—దగ్గఱకు వచ్చితిమికదా ! ఇంకను వీరు మనపై నారాచమ్ములు నిగుడ్పురేమి ?
అర్జు—ఏమనియో ?

కా. ఆచార్యుండు నియంత, యాయనకు నాయందెంతయో పేర్చి స
త్యాచారుండగు భీష్ముడోలి మము బాల్యంబాదిగాఁ బెంచె, దో
ణాచార్యాశ్రమఁ జేసి సోదరుల మన్ననట్లుండు, మధ్యమ
కాచార్యత్వము చేయుటన్ గృహం దుపాధ్యాయుండె యా సుత్తరా !

మ. ఓకకర్ణుండు నుయోధనుండు మనపై నుగ్రత్యముం బూని కొం
డిక నాఁడాదిగఁ గీడు కోయదురు కానీ వీర లయ్యార్యులన్
గిడురింపం దగ దొఁ గదా ! మనమ మున్ గీలింతు మేనిన్ శర
వ్రీకరం, బార్యులు వింతు రంతవఱకున్ బైరారు వారుత్తరా !

(పాఠజాచి) నుయోధనుండు గడుదప్పునఁ బసులవెంటఁ జనుచున్నవాఁడు. కావున
మనమియ్యడ నున్నఁ బ్రయోజనములేదు. మనతే రీపక్కిగా నతనియెదుటికిం గొ

ఉత్త—అట్లనే పోనిచ్చుచున్నాఁడను. [నిపామ్మ.

అర్జు—(యోజించి) త్వణ మిక్కడనే యుండనిమ్ము. (తనలో)

క. వీరియెడ నాకుఁ గలిగిన, గౌరవమున్ జూపవలదె ! కలదే ! గురుభి

క్కారము, శ్రేయస్కరమే, నారాచమ్ములనె వీరినారాధింతున్.

(కోర్చి యమ్ములు విడిచి) ఉత్తరా ! తేరు వెనుకఁ జెప్పినచొప్పునఁ బోవనిమ్ము.

ఉత్త—చిత్తము. (ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

దోణా—(సంతోషముతో)

కా. ఔరా ! శిష్యుడ నన్న నీవకదరా ? యాచార్యశిష్యుక్తి నీ

దేరా ? నూర్గురు శిష్యు లుండవలెనే ? యీవాక్కండేచాలు, జ

న్మారాతిన్ గురునాథుఁ గొల్పుగురుపై నన్నన్న ! కోపింప కి

ట్లారాధింతువ ? దివికిన్ ఫలము నీ కాఁ గాక శిష్యుమ్ముగన్.

(పట్టరాని సంతోషముతో భీష్ముదిక్కు) చూచితివికదా ? మనయెడల నాతఁడొనర్చి
న గౌరవము.

తే. గీ. శ్వాగతమునకు రెండేసి సాయకములు, శ్రీహణులుసోఁకి సోఁకనిసరణి నించె

నందనమ్మున కట్టులే నైచె పాద, యుగళి సోఁకియు సోఁకనిపగది నరుండు.

భీష్ము—(నవ్వి) ఆచార్య ! యిం దాశ్చర్య మేమి? అతఁ డొనర్చినశిష్యత్వ మెట్టిది?
(వక్రికుఁజాచి)

చ. మనలఁ బరిత్యజించి యదె మండలపుం గతిఁ దేరు త్రిప్పియ

ర్జనుఁడు సుయోధనున్ గదియఁ జూచుచు బోవుచు నున్నవాఁడు తేఱ

డని యొనరింప లేఁ డతని నాఁగి, తీణంబునఁ బోయి తీసిమ

న్న నెలవన్ వలెన్ దడవినన్ బయి వచ్చుఁ జూడఁ కడంగుడీ.

అశ్వ--(పాణఁజూచి) చూడుఁడు రాజాజుపైకరుగుకన్వడికఁ గర్ణుఁడడ్డమగుచున్నాఁడు.

ద్రోణా—తండీ ! అట్లని మన మొప్పురికింపఁ జనదు. మీరిరువురును బోయి రాజుం

గాపాడుఁడు. ఎలయు నేనియేమును వచ్చెదము.

(కృపాశ్వతామలు నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణ—(భీష్మునితో) కర్ణార్జునులద్వంద్వయుద్ధ మెట్లున్నదో పరికించితిరా ?

భీష్ము—ఉభయమును సమర్థులేకగా ? ఆయిన నర్జునునకితఁడేకాఁ డెవ్వరేనియు

లొచ్చనక తప్పదు. (పరికించి) కనుఁగొంటిరా ? కర్ణ సతిక్రిమించి దుర్యోధనుఁ

జెనకఁ బోవునవనరంబున మనయశ్వతామ యనికఁ గడంగెను ?

ద్రోణ—(చూచి) యుద్ధము కడు భరముగా నుండెడిని కాని కన్వడి యత్యయతూఱీ

రుం డగుటచే నితని సతిశయింపవచ్చును. నేను బోయి యతనికొదలపడియెద (కొం

డొకఁడోయనిల్చి) ఇతఁ డెక్కతముననో కునుగం దలపడకయే నానంకను వచ్చు

చున్నాఁడు.

అర్జు—(ఉత్తరునితోఁ బ్రవేశించి) ఉత్తరా ! తేగమృహత్మున కభిముఖముగాఁ బోవ

నిమ్ము. (తనలో)

ఆ. బ. ఓహులు మొదలు నొజ్జయై కలువదై, మెట్టితిట్టి చెప్పి ముగుదతనము

వాసినట్టిగుఱునిపై కేమికమ్మున, బనరమునకుఁ బోదు భయము విడిచి.

(విచారముతో) ఓహో ! దైవమా ! యిక్కరుకులపాంసను కారణమ్మున నెన్నియిక్కట్టు

లు ఘటించితివి ?

మ. పతితో ఊహించు బుతుఁడె గన్న నవలూ, భార్యసమా యోగసం

. గతుఁ డాపై జననిన్ గణింపఁడు, భిషక్చతుర్థమున్ బూసు యా

పితగోగుండు, సమాప్తవిద్యుండు గురున్ ద్వేషించు నన్నట్టి సా

మత నన్ జూచి పఠింతురే ! యింక జనుల్, మేనెల్ల వమ్ముయ్యె నే.

(యోజించి) ఇట్లుగుంకాక (సమీపించి చేతులు జోడించి)

క. అడవులఁ బండ్రొండేఁడులు, కడునిడుమలు గుడిచినట్టికన్వడి మీశ

మ్యుండు మీరిడుదీపము మీ, యడుగులకుఁ ద్రికరణకుద్ధి నభివాదించున్.

దోణు—(అనిముహో లేచినెత్తి) తంజీ! దీర్ఘా యుక్తంతుండవై సర్వవిధముల నన్నె
కెక్కుము. శిష్టాచారము కావించితివి కావున,

క. చనుచు రథ మెక్కు మాహవి మునకున్ డీకొమ్ము మేము మును చెప్పినయా
ధనురాగమును జక్క, గను నొప్పగఁ జెప్పెనుమ్ముఁ గయినే యుమికన్.

అర్జు—(వినయముతో) తమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడను. గృథమెక్కి సంశ
యముతో తనలో)

క. గురుపై నెక్కరఁగిని శర, పరంపులు విడుచువాండఁ బగతుండె ? యాతం
డరలేక మాజ్ఞ యిడుఁగా, కరయం గా వలదె ? యిట్టి మాగడము నెడన్.

ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము)

ఉ. ఏనయి యెంత చెప్పినను నేయఁగఁజాల శరంబు మీరె నా

పై నెనరుంచి యేరుదగుఁ బ్రీతిధిమంబున నట్టులేని నా

మానసమందుఁ గల్గు ననుమానము వోవుటెకాక సత్యసం

ధానిరతుండు ధర్మజాఁడు తమ్మునినై గడు నల్లకుండెనున్.

దోణు—(తనలో) బలిరా ! అర్జునా ! బలిరా ! (ప్రకాశము) అట్లే కావించెదను.

కాని రణోచితస్థలమునకుఁ బోవుము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్ము—(సంతోషముతో) నెనాను ! అర్జునా ! నెనాను ! “ అశ్వంపితురాచార”
మృతుట నీకు సర్వవిధములం బట్టినది.

చ. అలజరుదగ్గి పుత్రునికు నస్త్రగురుం డెన, నాకు నీవునుం

గలన నొకింత వెప్పడవు “ కారణ వంశమునందు నేటితోఁ

గలిగెను యుగ్మమొక్కటి తగన్ గురుమెచ్చును గాంచినట్టి ” దన్

విలసనమున్ గడించితివి వీరనరేణ్యుండ వైతి వొప్పగన్.

(పరికించి) ఏమీ ? అస్త్రగురుండే కాక గురుపుత్రశారద్యతులు గూడ నోడినారే ?

అర్జునుఁ డుత్తరునితో నేమో యనుచున్నాఁడు. (విని) గోవులం దోలికొని పొమ్ముని

గోపాలకుల నాజ్ఞాపింపునునియు నీజయమంతయు నీవే కావించినట్లు నగరంబునఁ

జాటించిండు మునియును బోధించుచున్నాఁడు. (విని) మరల నేమో యనుచున్నాఁ

ఉ. అమ్మహినుండు చాపధరు లొరటికిం దలపువ్వు వృద్ధుండఁ [దు. (తెలిలో)

చు మ్మని నెంచబోకు మరినూదనతాపటిమంబునట్లు బిం

కమ్ముగు జవ్వనంబు పొడకట్టు మ తేమనుకొంటివో ? మహ

త్సమ్మున మేటి యాకా పితామహుండే యురనే ? దేవుండే.

కావునఁ గడు బాగరూకుండవై సారథ్యమ్ము నెఱివేర్చెదవు కాక. (ఉత్తరాద్దనులు పోవేకింతురు.)

అర్జు—ఉ. ఆయన గెల్చి కాని మమస్కురురాజుఁ గలంపలేము గాం
గేయున కాదరంబ కద ! కేలముక్త మనయం దఁగగరా
దోయననీశనంపన ? నయోచితమార్గము దప్పఁ జెప్పఁదా
మ్మాయవిదుం డతండు గదనం బొసరించియ తీరుఁ దీరుగఁ.

భీష్మ—(సంతోషముతో) అర్జునుండు నన్నుం గూడఁ దనవిద్యాపాటనయైన నానం
దింపఁజేయ నిట వచ్చుచున్నాఁడు. (ప్రక్కఁజూచి) యాయురువుర సమరముం జూ
చుటకుఁ గాఁబోలుఁ గురుం బాతోపాటు యోధులందఱును నీదిక్కునకే వచ్చుచు
న్నారు. (సన్నద్ధుఁ డగును.)

(అంత గుర్యోధనాదులు పోవేకింతురు.)

అర్జు—(వినయముగా.)

ఉ. పోరికి నిన్ను మార్కొనఁగఁ బోలునె ? యొక్కనికేని ముక్త మహా
దారదరిత్ర ? యట్లయినఁ దప్పక వచ్చె విరాటుబంటనా
గారణ మిట్టివన్ వెకిలిగాఁ దలపోసెదో యేమి ? యీదురా
చారుఁ గృతఘ్ను గౌరవనిచారవిదూరు తమింపు మియ్యెడన్.

భీష్మ—(అదరముతో) తండ్రీ ! తుత్రియోచితప్రచారప్రచర నుండి పగుని నొకరు
తుమిందుట యెందులకు ?

ఉ. కూలి నెదిర్చినట్టి యల కూరత విన్నది యాది నీకు భూ
పాలురెకారు జేవతలు భండనమం దెదురే ? యటంచు నేఁ
బోల నెఱుంగుదున్ సమరముం బొసరించెద నైన నన్ను నె
ట్లాలములాఁ గలంచెదవో యయ్యయి భంగులు చూచు వేడుకన్.

ఉచితస్థలమ్మున కరుగుదుము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

అశ్వ—(ఆకాశము పంకఁజూచి) ఓహో ! ఆకాశ మెల్ల నంబరచగుల నిమానము లెట్లు
నిండినవో ?

తే.గీ. తాతమనుమల సంగరాధర్మమునకు, సంతసించుచు నున్నారె చదల నురలు

హరివి సంగరమున గెల్చినట్టిఁ డొక్కఁడొక్కఁడో పారునోర్చిన యొక్క తుమక.

కృపా—(చూచి) కుమారా ! గాంగేయనిచాపములు వర్జునుఁ డెట్లు తుత్తునియలు నే
యలుచున్నాఁడో చూచితివా ?

ఉ. ఎత్తెను జాప మాశ్చ, దొకయేటున నీతఁడు త్రొచె పెండి తా
నెత్తె నితఁడు త్రొచె నిటులెత్తుటను తడ వెన్నిమాటులో
తుత్తుయిలో పా ర్చె సరి తూఁగు నెవం డిఁకఁ బాఠ్యోడ లో
కోత్తరుఁ డాతఁడొరియు యోధులు నున్న జగత్రియంబునకా.

దోమ—(అశ్చర్యమతో) అవురా ! యితఁడశలఁగునము !

క. చాపమ్ముఁ దుగ్గించి వేఱొక, చాపమ్ము గ్రహించువంత శాంతనవునిఁ బెం
దూపులఁ గొన్నిటఁ బాఠ్యం, డాపమ్మునిఁ జేసి తేని నడయెద్దఁజతుక.

అశ్వ—(కర్ణంతో నెకసక్కెముగా)

ఉ. పార్థవిలాపు నీ తెలుఁగ నచ్చెనె ? యిప్పటికేని, కాలపు

న్యాయము నాఁగ నాతఁ డిటుఁచెడి తేనికిఁ గల్గుతారిమిక్

సార్థకముక బొన్న సమయం బిదియే యెదిరించి నిన్వ ప్రి

త్యర్థిని గెల్వ లేనిబిరుదమ్ముల వమ్ములు కావె యేరికిక

దుర్యో—(తనపైకి వచ్చుబాణముల నిపుణముగా వారించుకొనుట నటించును.)

కర్ణ—(సంరంభమతో) రాజా ! నేనుండఁగా నీవెదుకు వారించుకొనవలెను? (శిఁఖ
వడి నిలిచి పాటులనటించును)

దుర్యో—ఏమీ ? ఈనాడితని విక్రమం బవక్రమంబుగా నెగడుచున్నదే ! (యం
ధసన్నద్ధుడగును)

అశ్వ—(శనతో) ఏనాఁడతనివిక్రమ మవక్రమము గావచ్చుది ? మన కెప్పటి కప్పుడే
కొత్త గాఁ గన్నట్టును.

అర్జు—(ప్రవేశించి) విరాటనందనా ! అదె నుయోధుఁడు ముదకుం జేఁ జిక్కియన్నా

ఉత్త—(అలసటతో) [దు. అందమ్ములు పలువురము

చ, ఎడ యొకయింత లే దొకటె యేయుట యే నిఁక నిన్వఁజాల మేక

కడనడ లాఁడఁగాఁ దొడఁగె వారునములో కడు డన్న నంత యొ

క్కడ శ్రమ దీర్చి కొంద మిటు శకములుంబుగఁ బోరు పల్చి యొ.

వ్యథకు బడలందు లోకమునఁ బార్థులె ? పార్థివులెల్ల నర్థువా !

అర్జు—(మీఁదఁ జెయు పైచి) రాజనందనా ! కడుబడలిచి, ఇఁకఁ గష్టించినంతగా.

దుగదా ? ఇండు శతాంశ మేనియొ నవసరము లేదు.

మ. అదె రారా జటనిక బరాధనము చేయక గాల క్షేతెంచె దు

ర్మనుఁ డీకాదు గణింపుఁ డేని మహామూక్యవ్రాత్యుఁ, డి

య్యదనకా బైఁ బడమేని జోదులు శ్రమంబాఱక సమాపింతు రాఁ
గుదు రీయత్తు, మొకింతయోర్చికొనుమా ? కోపంబు దీపింపఁగన్.

అంత వలసిన నేన యశ్వమ్ములం గడవఁ గలవాడ నీయథాశక్తిం బని నేయుము. (శర
ప్రయోగము నటించి)

ఉ. పాతైదవేల ? జూద మని వచ్చితివో ? యిది భండనంబు, తే
రూరక యెక్కు మాత్రమున కోడరు శత్రులు, వీధుల్లెడక
స్వారి యొనర్పఁగాఁ గలవె ? సామజయానము నెక్కి, నేడునీఁ
పేరు నిరర్థకం బగును బెంపటి యేగినచో నుయోధవా ?

తే. గీ. అబలఁ బాచాలి నవమానమందజేయ, నయ్య నోరెఱుంగని పశుప్రజముఁబట్టి
నెట్టి గొల్లలపైని వేవేగ నుఱుక వచ్చు, రాదొకొ ? వివ్వచ్చుఁద్రచ్చునేర్పు.

ఉ. రాజపుకావె ? నీవు కురురాట్మలమంతు జనింప లేదె ? యే
యోజ ధరన్ భరించెద నహో ! యని పౌరులునన్వ, నింతని
స్త్రీజాడ వేల వచ్చితి విసీ ! యనినీతఁడు, యుద్ధ మన్నచో
భోజనమో ? యలంకరణమో ? యుగోధనధూవిహారమో ?

ఉ. చంపెదనందు భీతిపడి సారెకుఁ బాతైద వేల ? నేను నిన్
జంపమి నిక్కురంబు రిపుజైత్రభుజాంకు మదగ్రిజాండు మా
యింపఁ బ్రతిజ్ఞగొంటెఱుంగవే ? మిము నూర్వర మొన్న మొన్ననే,
చంపెను మీవలెన్ దుగ్రీవదజన్ గికురించినకీచకావలిన్.

దుర్యో—(సిగ్గుపడి నిలుచును.)

భీష్మాదులు—(మరల యుద్ధసన్నద్ధులై శరప్రయోగము నటించురు)

అర్జు—(ధ్యానమునటించి యమ్ము విడుచును.)

భీష్మాదులు—(అందఱును మూర్ఛ నటించురు.)

అర్జు—ఉత్తరా నీసహోదరి యుత్తర చెప్పిన పలుకు స్మృతికిం దెచ్చుకొని వీరి యు
క్తిసాంచలమ్ముల నుత్తిరించి యిటు తెమ్ము.

ఉత్త—చిత్తము. (దరికరుగఁబోవును.)

అర్జు—(మెల్లఁగా) మాట, ఈమోహనాస్త్రమ్మునకుఁబ్రతి పితామహుండెఱుంగుఁగా
న నతనిదెసకుంబోకుము. తక్కుఁగఁబోదు లెఱుంగరు వారలు తెలిగను నాలోన
కృతకృత్యుండవై మరలిరమ్ము.

ఉత్త—(తలపాగలకొసలు కోయుట నటించును.)

భీష్మ—(ధ్యానము సఠించి కినులువిచ్చును.)

ఉత్త—(పరుగున వచ్చి యర్జునుని నొద్దనిలుచును)

అర్జు—ఇఁక బోదము పద (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ—(తనలా) అన్నా ! క్రిడి యెంతపని చేసినాఁడు ? (శోషముతో)

చ. నిలునిలు బార్థ ? మోహనము నీవ యెఱుంగుదువే ? బలమృగన్
గలఁచెదె ? యుక్తి వమ్ము మెయిఁ గల్గునె ? దీన యశంబు ధగ్మపుం
గలన జయంబో వేటొకఁడొ గాంచుట యుక్తము కాక నిద్దురకొ
సాలసినవారిపైఁ దగునె ? శూరతఁ జూపుట నిన్నుఁ బోటికిన్.

(దుర్యోధనుని శిరము చక్కఁగాఁ బరికించి మెప్పుతో)

చ. కరుణయటన్న నీయదియ శారవనాధు శిరంబునిప్పు డు
త్తరుఁడొగి నుత్తరించెనని తత్తరమందితి భ్రాంతికల్మి ని
క్కురువతి క్లిట్లు చేపడినఁ గుత్తుకలొక్కటఁ గత్తిరింపఁడే ?
తరతమభావవేది యగు ధగ్మజాతమ్ముడఁ బొదు వర్జునా.

(ద్రోణాదులు మూర్ఛ దలియుదురు)

దుర్యో—(శోషముతో)

కా. ఏడీ ? ఫల్గునుఁ డేడఁబోయెనొ కదాఁ యిందెందుఁ గన్నట్టఁడే
కూడన్ ముట్టుద మేటికితడ ? ఎదే గోపాలకుల్ గొల్వ నా
బాడన్ బోయెడి మిన్నకుట తగునే ? శౌర్యమ్ము వమ్ముయ్యో నే ?
వాడం బాటినమోముతోఁ బురికిఁ బోసన్ బాడియే పోనికిన్.

భీష్మ—కారవేంద్రా ! ఎందుకీ పశ్చాత్తాపము ?

చ. మనకవమానమా ? కడుఁ బ్రమాదము దప్పెను గ్రిడి కేవల
మ్మును గరుజాకుఁ డేమిటికి మూర్ఖత నాతనిఁ దూఱబోయె ? గ
య్యనువునఁ గుత్తుకల్ దునిమెనా ? మన మేమగువార మట్టియో
న్యునికి జయంబు కాక మఱియొక్కవికిన్ జయమబ్బ నేర్చునే ?

దురిశ్యో—(లజ్జా దైన్యములను నటించును)

కృపా.—(దృష్టినిగిడ్చి) పితామహా ! సుశగృకాఁబోలు ననితిదూరమ్మున నిటవచ్చుచు
న్నాఁడు. అక్కడివిశేషము లేమైయుండునో ?

అశ్వ—ఇక్కడ నింతమంది యోధాజయోధు లుండి యిట్లుజరిగినదికదా ? ఇఁక నక్క
డ మఱియొకలాగు జరుగునా ?

చ. ఆట శమనాత్మజాంధుఁ గవలన్ మఱిమరుతియన్ గడంగిపో
రుటకుఁ దొడంగినట్ బలము రూపము టబ్బిమి ? మీరల్లె బా
సట యొనరింప నేగర ? విచారమునోడఁ బనేమి ! పొద్దు రె
క్కటివ దిగంతములో గలువఁగా వినమే కనమే తడుద్రులలో.

కర్ణ—(తనలో) అక్కటా ! మొదట మీరెన్ని కలించిరో దైన మన్నియును ఘటించి
నాఁడే ? (ప్రకాశము)

చ. బనరము నేయ నొక్కపుడు నచ్చుజయం బొకటన్ దొరింగు దీ
నివిషయమై విచారము నెక్కిలువం బని లేదు కానినో
నెవరు నెఱుంగర ? విజయం నేడ్డెఱ, దైవబలంబు కాక యు
క్కవిజయంఁడే జయించెనఁగా ఎళమే ? కురునాథ ? యిందటెన్.

కృపా—ఒక్కయర్జునుఁడే యొనర్చిన విట్టి విశేషదుఃఖుఁ టకార్యములు గలవు. వివసు
మనయిప్పటి యుద్ధకం దగినప్రసంగ మింతకన్న నుండదు.

మయో—(పితౄమహుద్విక్ర) సమయభంగమున గూర్చి తమయభిప్రాయ మేమని
నిరపణచెదరు ?

భీష్మ—నాయభిప్రాయ పడినట్లే విశదీకరించితిని. వలసిన ,

త. ధర్మజుఁ డెన్నఁ డెయ్యెడ నధోపథంబునఁ గాలు పెట్టఁ డీ
మర్మము నీకుమం దెలియు మానవనాథ ! తిదర్థ మొక్కనిన్
నిగ్రులచిత్తునయ్యెడకు నీవనువన్ సకలంబు తెల్ల మా
నర్మలి మీకు వారలకు నొ టిక నేనియు మేలు భూవరా !

దుర్యో—(తనలో) వారలకును మాకును జన్మాంతరమున నేమోగాని యాజన్మమున
మాత్రము సఖ్యముకుదుగదా. (ప్రకాశము) కానిండు పురికిం బోయి యిందుంగుటించి
యో జింతము. (అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య .

ఇదిక్కి—తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమునందుఁ

స్తూతంకము.

—❧—

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులను

పాండవప్రవాసము.

అష్టమాంశము.

(అంత నర్జునుడును నుత్తరుడును బ్రవేశింతురు)

ఉత్త — బృహన్నలా ! (నాలుక కఱచుకొని) ఇంద్రానందనా ! ఈజయము నేనేయొనర్చినట్లు మాతండ్రిగారికిఁ దెలియఁ జేయింపు మంటివికదా ? దానికిం గతమేమి ?

అర్జు — ఏమనియో ? కొమరుఁడు సంగర మొనర్చ నేగ నని యాయన విని యుండి పదంపడి యెవరిపలననో జయము కల్గినదన్న నంతగా సంతసింపఁడు. (చేయిసాఁచి) చూచితివా ? యెట్లులంకరించికో పట్టనము ! (విని) ఉత్తరవిజయమంగళమని చాటింపు వినుబడుచున్నది,

ఉత్త — (నవ్వి) పదంపడి దానికర్థము నిట్లు చెప్పుకో వలయును.

అర్జు — ఎట్లు ?

ఉత్త — శ్రేష్ఠుఁడైన విజయుని సంబంధమగు శుభమని.

అర్జు — (పరికించి) కొల్లుకూటముదాఁపునకు వచ్చితిమి. (విని) ఏదో మీతండ్రిగారు విగ్రహ నువస్థాపించుచున్నారు.

(అంతట విరటుఁడును బ్రచ్చన్న వేషులగు పాండవులు నల్వరును బ్రవేశింతురు)

విర — (కోపముతో)

ఈ. గొల్లలువచ్చి నాకొమరు గొప్పదనంబు వచింప నేను నూ

రెల్లను జాటఁ బంపఁ దగదే ? యొక పేడికతమ్మునక జయ

భ్యర్థింపనంబు గల్గెనె ? రిపుల్ రథపారథి కోహటింతురే ?

నల్లవో ? యిట్టిమాట లనినక సహియింపను గంక ? యింక నిక.

ధర్మ — రాజా ! కోపింపకుము.

క. కారవు రెక్కడ ? మిగులగు, మారుఁడు పనితనమువాఁడు మనయుత్తరుఁడ

పార్థసంగర విశే, సారూఢుండేడ ? గలము టది యేడ ? స్థపా ?

కావున నామాట విని బృహన్నలవిజయంబు చాటింప నంపుము.

ఉత్త — (విని) మన మొనర్చినకసటము మీయన్నగారికిని మాతండ్రిగారికిని గలహమున

కుఁ గారణం బగుచున్నయది. మన మిఁకఁ దడయఁ దగదు. పోయి యధార్థము నివేదింతుము.

అర్జు—నీవు ముం దరుగుము నీవెనువెంట నే యేనేను వచ్చెదను.

విరా—(కోపముతో)

క. పేడిక బొగడఁగ వలదన, నోడవు భయమింత లే దహో ! నాయెడ, నీ జాడ యెఱుంగఁగవచ్చెను, జాడుము శిక్షింతునిను సూయ యడంగె.

(సారిగొనివేయును)

ద్రౌప—(పటాక్షేపముగా సైరంధ్రీవేషముతోఁ బ్రవేశించి) చీరచెఱుంగున రక్తముఁ దుడుచుట నటించును)

భీము—(కోపము నూచించును)

ఉత్త—(తత్తముగా వచ్చి) తండ్రీ ! యెంతయునుచితము గావించితివి.

ఉ. అమృతానీయఁ డెవ్వరని యాత్మఁ దలంచితీ ? ధర్మమూర్తి లో

క మృఖిలమ్ము నేలఁ గలకార్య విచక్షణుఁ డుత్త మోత్త ముం

డిమ్మెయి ధిక్కరింతువె ? శుభేచ్ఛలకున్ ద్విజవ ర్యరక్తపా

తిమ్మని శ్రేయమే సకలధర్మధిజ్ఞుడ విట్లొనర్తువే ?

విరా—(వినివినయట్లు పట్టరాని సంతోషముతో)

ఉ. కారవసేన నుక్కడఁపఁ గల్గితి వెట్లు ? కుమార ! యాజిదు

రస్యముల వార లవ్వరకురా మవిజేతపితామహుండు, మేల్

భారతపీఠులకై గెలిచి వచ్చితి వెంతకుఁ జాల ? వేను స

త్కారము గంటిఁ బూతులఁ గాంచినవారల కెల్ల మేటివై.

ఉత్త—తండ్రీ ! పదంపడి సకలయ్యును దెలియనగుం గాని ముం దయ్యనఘని వేడికొని నుప్పొసఘ్నం జేసికొనుము.

విరా—కుమారా ! బృహన్నల యొక్కడ ?

అర్జు—(సమీపించును.)

ఉత్త—(గౌరవముతో) ఈయనయే.

విరా—(తనలో) ఇతఁడే బృహన్నల యెట్లగును. (సంశయముతో పరీకాశము

ఉ. ఆతఁడు పేడి, యీతఁ డనఘాకృతిఁ బొల్పెడికృత్యమింతఁ డ

త్యాగతపౌరుషంబునకు నాకృతియో యన నొప్పవాఁడు, పృ

ఖ్యాతిగుణాకరం డని మొగందె తగం బలుకం దొడంగె నీ

కీరసిఃస్థు మెట్లొదె ? నేర్పడఁ జెప్పమునాకుఁ బుత్రీకా !

ఉత్త—గృహమును విడవ వస్తరించి కచించెద. ఇపుడు నూత్నాభిషేచముగా నిని మ
టి యొందునదింపక యిమ్మహాపహళరణంబు వేడికొనుము.

(పాండవులను దొంగిపడిని గల నిర్దేశమును)

ఉ. ఈయనఘండు పాండుధర్మచీందుని యగ్రతనూజుఁ, డాతఁ డ
త్యాయతకత్తి భీముఁ, డితఁ డద్భుతుఁ, డయ్యనఘుల్ కవల్, సతీ
గేయచరిత్ర పాండుసుతగేహిని యాయమ యజ్ఞసేని, వీ
రియెడ గూఢచర నమెయిన్ జరియింతురు సత్యసంధులై.

విరా—(పశ్చాత్తాపముతో తనలో)

ఆ. వె. నను నుశర్మ పట్టుకొని రథమ్ముఁ బెట్టి, నంతలోన నన్నయజ్ఞజేసి
విశువఁ జేసినట్టి వీరుండు భీమనే, నుండె సందియం బొకండు గలదె.

విపురుగప్పిన నిష్కపగినినన్న వీరలయెడఁ గడునవజ్ఞ సలిపితిని? యిందుకేమి నిష్కృతి?
ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము) అనఘాత్మ? నన్నుతమించి నాయపరాధమును మఱవ
వలయు. (పాదములపైఁబడఁబోవును.)

ధర్మ—(పడకుండలేనినెత్తి)

క నరపాల! యిందు సీత, పృథ్వీగఁ లేశంబు గల్గదఖిలమ్మును న
క్కురునాథునిదురితమొ నా, దురితమొ కావలయు ద్యూతదోపంబగుటక.

దోవా—(ప్రవేశించి) జయము జయము దేవా! దుర్యోధన మహారాజుగారి యొద్దనం
డి యెవరో యొకరాయబారి వచ్చి న్వారమున నున్నాడు.

విరా—ప్రవేశపెట్టుము.

రాయ—(ప్రవేశించి) నలు దెసలు దిలకించి ఇందుధర్మరాజుగా రెవరో నాకునొకింత
తెలుప వలయు.

ఉత్త—(చేతితో) ఆయనయే (చూపును)

రాయ—(వినయముగా) అయ్యో? ఏమితమ్ముండు పల్లంబుండు సమయభంగంబొనర్చె
‘ గాత్తుఁ దిరిగియొ మీ రరణ్యమున యథాపూర్వమ్ముగ వసించి యజ్ఞాతవాసమ్ముఁ
గూడ నాచరింపవలయు నట. ఈసంగతి మీతో మనవి చేసి మీయభిప్రాయము
ను దలిసికొని ర’ మృని మారాజుగారు నన్నుం బనిచిరి.

ధర్మ—(ధైర్యముగా) సమయభంగము లేకమును గా లేదనియు, మాయర్జునుని మీరు
గుర్తుపట్టుటకుఁ బూర్వదినమునకే పదుమూఁడు ఐతస్సరములు నిండె ననియు, మీ
రాజుతో నామాటలుగా ముమ్మాటికిఁ జెప్పము.

రాయ—చిత్తము (సోపుమండఁగా)

భీము—ఓయీ ! చూట.

ఉ. నిండెను వత్సరమ్ము అని నీపతితో నృపుఁ డాడినట్లు లు
ద్దండతఁ జెప్పి పిమ్ముట నతం డది వెండియుఁ బృచ్ఛనేము “ బా
ల్ముండ ? నయోధనుండ ? యధముండ ? శ్రయోదశవత్సరంబులే
నిండుట గాదు నిండె నట నీదగునాయువు ” నందుఁ దెల్పుమి.

ఇట్లుగూడఁ దప్పక చెప్పుదువుగాక.

ఉ. నిండెను నీదుపాపములు నిండె భవత్పరిపాలనంబును
న్నిండెను నీసహోదరులనిక్కులు, పెక్కులు నెప్పనేల తా
బండె నజాతశత్రుని తపంబును దోసిది భాగ్యరేఖ భీ
ముండును దమ్ములుక సలుపఁ బూనిన యత్నము నందుఁ దెల్పుచు.

అర్జు—నే నిట్లంటినని చెప్పుము.

ఉ. నిండినయాయువే వరల నీకు విరాటనుతుం డొపంగె లే
కుండిన బొమ్మబొత్తికల కుత్తరకై తలచీరఁ గోయుచో
దుండగు నెట్లుచింపినను దోసములేదని తోచికుత్తుకకై
ఖండన నేయ నిప్పటికై కాదగు నుత్తర ముత్తర క్రియక.

ధర్మ—(శాంతముగా) ఓయీ ! వీరసుధవింఛిన కష్టంబు లట్లు వీరలం బ్రేరేపుచున్నవి.
తప్పక నావచనంబులు మాత్రము చెప్పుము. పొమ్ము.

రాయ—చిత్తము (నిష్క్రమించును.)

విరా—(వినయముగా) రాజేంద్ర ! నీ నీ సింహాసన మలంకరించి మితమ్ములందఱి ను
చితరీతి నర్చ్యమహాసనమ్ముల నుండంజేసి యింతవఱకు మీయొడ నేనొనర్చిన యపచా
రమ్ము మఱివ వలయు. (బలవంతముగా సింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁబెట్టి భీమాదులఁ
గూడ నుచితాసనమ్ముల నలంకరింపఁజేసి ద్రోవదిక్కు) అన్ము! పాంచాలరాజపుత్రి!

చ. వరపుండముం బొనర్చితివి నానుచితోచన ? మద్భుతామ్మునన్
సరిసరి ! యొంతదుష్కృతము సల్పితి మేనును మత్కుటుంబముక
గురుకులవర్ధనీ ! యనుఁగుఁగోడలిఁగాఁగఁదనూజ నిత్తు ను
త్తరను, గృహించి యక్కతనఁ దప్పెడఁ జేయఁ దగమ్ము ! సోదరి !

ఉ. దుష్టుండటంచెరింగియు వధూమణి ? కీచకునిఁటికి నిన్నుకా
శిష్టచరిత్ర నంసిన కుశిల నుద్ధేష్ట మదీయభార్య యే

కష్టము నందనున్నదియో ? కాఁగల కార్య మెవండఁజురగు ? సుం

తుష్టమనస్కుడై శుభవిధుల్ ఘటియింపుము మాకు నెమ్మొయిన్.

దౌరప—(గౌరవముతో) అన్నా ! నీతో వియ్యమందుట మాకుఁ బరమప్రియమే తప్ప
క నీశామరెతను మానుభద్రకుఁ గోడలింగాఁ గైకొంటిని.

ధర్మ—(తనలో) అగును పాంచాలియూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నయని. ఆకన్నీయ
యభిమన్యునికే భార్యయగుట కడు నుచితము.

విరా—సోదరీ ! మీకుటుంబముతో నెవరికేనియు నాకు సమ్మతమే. ఇప్పటికి నేను ధ
న్యుఁడను. (ధర్మజాదిక్ష్తై) రాజేంద్రా ! నేఁట టేపట నీవినాహ మహాత్మ్యసం
బు సలక్షణంబుగా నడిపి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయఁగోరెద.

ధర్మ—అవశ్యమును నట్లేజరగును. దీనికింత నొక్క చెప్పనలయునా ?

విరా—(భీమునిదిక్ష్తై చిఱునవ్వుతో) బావా ? మహాసనమ్మనకుం దగిన మిమ్ము మ
హాసనమ్మున నియమించి తాఱుమాటొనర్చిన నన్ను మన్నింపవలయు (ధర్మజాదిక్ష్తై)
సకలలోకధురంధరత్వము నహింపఁగల మీకు నేనింతకన్న నేమిప్రియమాచరింతు
ను ! అయిన నిట్లుగఁగాక. (భరతవాక్యము.)

ఉ. ధర్మమునందు నీవలెనే తక్కువృత్తుల్ చరియింతు గాక స
త్కర్మములందు నీవలెనే కర్మఫలెల్లఁ జరింతు గాక నీ
పేర్మిసహోదరుల్ బలెనే పెద్దల బిన్నలు గారవింతు గా
కోర్మిని నీసతిం బలెనే యుగ్ములు లెల్లరుగొందు గావుతన్.

గద్య.

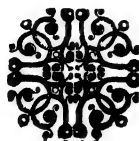
ఇది క్రికింకపిందొఱుటాపంచానన విద్యత్కవి బాలక

లానిధి బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతివెంక

చేశ్వర ప్రసీదంబగు పాండవప్రవాసమ్ము

నందు సర్వంబును అష్టమాంకము.

సంపూర్ణము.



శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరులొసర్పిన తెలుగుపుస్తకములు.

1 శ్రీ గానందము.	}	0-10-0
2 పాణిగ్రహీత		0-18-0
3 లక్షణాపరిణయము.		0-6-0
4 రసికానందము.		0-1-6
5 సుకాంతభాగవదము.		0-3-0
6 పాండవ జననము.	}	0-9-0
7 పాండవ ప్రవాసము.		ఈ 5 ను భారతనాట	0-12-0
8 పాండవోత్థానము.		కములు	0-10-0
9 పాండవ విజయము.			0-12-0
10 పాండవవాక్యమేగము *			0-12-0
11 సుకాంత		* 1911 నుండి	0-5-0
12 పండితరాజుచరిత్ర.		బియ్యంపత్రిక	0-10-0
13 మృగ్యకటిక		6 ముల్ల 17 కెల్ల - గ	0-12-0
14 ముగ్ధాక్షరము.		కును నాటకములు	0-8-0
15 అనర్థ నాటకము.			0-8-0
16 దండనాటకము			0-10-0
17 బాలరామాయణము		1-0-0
18 బద్ధచరిత్ర		0-10-0
19 వేంటిచేత్తరకలాసము (చెల్లపిళ్ల వరసకవిచరిత్రము.)		0-10-0
20 పల్లెటూళ్లపట్టుదలలు (చక్కవిప్రహసనము.)		0-4-0
21 అపూర్వ కవితావివేచనము (స్కూలుపిల్లల ఘాస్ససహితము)		0-4-0
22 కవిమౌళికచరిత్ర (సచనము)		0-8-0
23 కామేశ్వరీశతకము (సర్వరసయుక్తము)		0-2-0
24 విద్యాచరము (ప సిద్ధి కర్మనాది)		0-1-6
25 నానారాజన దర్శనము (రాజులకార్డు)		1-0-0
26 శతాధాన సారము		0-12-0
27 కే.భాగ తము (పద్ధమస్కంధము)		0-10-0
డిటో (స్వీతియస్కంధము)		0-6-0
డిటో (స్వీతియస్కంధము)		0-12-0
డిటో (చతుర్థస్కంధము)		0-10-0
డిటో (పంచమస్కంధము)		0-11-0

తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు, శతాధానములు.

కాకినాడ, లేక, బాదరు.

గీతామ్నాయము.

1 భాగము (అధిక ప్రసంగదమనము.)	0—16—6
2. భాగము (గురుదక్షిణ)	0— 8—0
3. భాగము (విగ్రహారాధనము.)	0— 8—0
ఈమూడు పాఠసారికొనిన	1— 4—0

గుంటూరుసీమ.

1. భాగము (పూర్వరంగము)	1— 0—0
2. భాగము (ఉత్తరరంగము.)	1— 0—0
3. భాగము (వేమనరత్నతాపధానము.)	0—12—0
1. దేవీ భాగవతము (6 స్కంధము.)	0—12—0
2. చంద్రప్రభ చరిత్ర.	0— 8—0
3. ఎవ్వర్లు పట్టాభిషేకనాటకము.	0— 6—0
4. అష్టకములు.	0— 4—0
5. కాలీసహస్రము (సంస్కృతము.)	0— 8—0

ఇతరకృతములగు చిన్నగ్రంథములు.

1. బిడాలోపాఖ్యానము.	0— 2—0
2. సంగదోపము.	0— 2—0
3. కళితావిశేషనము.	0— 6—0
4. అత్యత్పుత్ర విమర్శనము.	0— 4—0
5. గురిగింజ.	0— 1—0
6. సుమనోఽతంసము.	0— 1—0

స్వకృతములగు చిన్నగ్రంథములు.

1. శృంగిలార్యశీకరణము.	0— 6—0
2. గామినిహము.	0— 1—0
3. కవినీచాగర్జితములు.	0— 1—0
4. వై రాగ్యకృతము (అప్పయదీక్షితకృత సంస్కృత శ్లోక సమీపము.)	0— 2—0

విరా:—ఈపట్టికలో భారపాటుగాబడిన “దంభవామనము” వెల 0.6-0 గాను దేవీభాగవత చతుర్దశస్కంధము వెల 0.9-0 గాను ఎటుగఁదగు ఇతరకచ్చకాబడియున్న దేవీభాగవత స్కంధములు 6 ను ఒకసారికొనువారికి రు 3.0-0 వెలకే యిబడును.

ఇట్లు

తిరుపతివెంకటేశ్వరులు, శతావధానులు.

కాకినాడ లేక బందరు.

ఆ ర్య పుస్తకాలయము .

రాజమహేంద్రవరము.

SUPPLEMENT TO THE ISSUE.

మాకింపేనీలో వావిళ్ళ రామస్వామికృష్ణయ్య అండు సన్న్యాసారి చేత ప్రకటింపబడిన సంస్కృతాంధ్ర గంధమలున్న అనందామూద్రాక్షరకాలలో అచ్చుబడిన భారతాది యితరగ్రంథములున్న, నూక-లుబుక్కు-లున్న, నాటకములు, వచనకావ్యములు, యింకా యితరములైన పుస్తకములు దొరకును. అన్నియు వి. పి. పోస్టుద్వారా పంపబడును.

ఈక్రిందిధరలలో పోస్టేజీ చేరియుండలేదు. కొనువారే భరించవలయును.

క్రిమద్భాగవతము (క్రిడరీయ	గురుబాలప్రబోధికలింగాభిప్రీయం	2-8-0
వ్యాఖ్యానసహితము. ...	అమరంత్రికాండబీకాతాత్పర్యం	1-4-0
మాఘపురాణము	డిటో అట్టబయిండు ...	0-14-0
వ్రతమాడామణి క్యాలికో ...	డిటో మూలం	0-6-0
వ్రతరత్నాకరం ఆరువ్రతములు	నానార్దరత్నమాల	0-12-0
క్రిమద్రామాయణ: మూలంరఫ్	అధ్యాత్మరామాయణ: బీకా తాత్ప	
డిటో గ్లేజా	ర్యసహితం 2 వాఙ్మయములు ...	8-0-0
సుందరకాండ తాత్పర్యం ...	డిటో మూలం చిన్న సైజు...	0-12-0
డిటో మూలం చిన్న సైజు	కాలావృతం అట్టబయిండు...	0-12-0
భగవద్గీత బీకా తాత్పర్యం ...	డిటో గ్లేజా	1-0-0
డిటో తాత్పర్యం పట్టబయిండు	మహర్షవర్షణం రఫ్ ...	0-8-0
డిటో తాత్పర్యం అట్టబయిండు	డిటో గ్లేజా	0-12-0
రఘువంశం ఆర్థం, ఆకాంక్ష, శబ్ద	జాతకచంద్రిక	0-8-0
సమాస వర్గరాలుతో గ్లేజా ...	నక్షత్రమాడామణి	0-4-0

రఘువంశం అర్థం, అకాంక్ష, రథ్	3-8-0	యజుర్వేద సంధ్యావందనం	
డిటో వ్యాఖ్య రథ్ ...	0-8-0	పురుషమూర్తం, శ్రీనూక్తము,	
డిటో గ్లాజు ...	0-12-0	ఆంధ్రటికా తాత్పర్యసహితము	
కుమారసంభవము ...	0-10-0	చిన్నపైజున మంచి కాగితముల	
వేఘసందేశం రథ్ ...	0-4-0	పైన ముగించినది ...	0-4-0
డిటో గ్లాజు ...	0-6-0	యాగ పత్ర ద్వైతయోగము	
తైత్తిరీయ స్మార్త బ్రాహ్మణ నిత్య		సస్వరము ...	1-8-0
కర్తావక్తము సస్వరము ...	1-4-0	స్మార్తావక్తావక్త సస్వరము	1-8-0
డిటో కిత్తానరైండు ...	1-8-0	డిటో కిత్తానరైండు	2-12-0
సంద్యావందనం సస్వరాంధ్రం	0-3-0	కృష్ణకర్తావక్తం ఆంధ్ర టీకా	
అద్వీకమంత్రం సస్వరాంధ్రం...	0-12-0	తాత్పర్యసహితం ...	1-4-0
రామబ్రహ్మమనశికలూజ	0-1-0	నీతికాస్త్రం ఆంధ్రతాత్పర్యము	0-2-0
మృత్యుంగమమనశిక డిటో	0-1-0	పాతకేశ్వరణ ...	0-2-0
దేవీఖద్గమాల ...	0-1-0	దేవీసప్తశతి చక్కనికూర్పు ...	0-5-0
ఇంద్రాక్షిశివ కవచము ...	0-1-0	మంత్రపుష్పము సటిక ...	0-1-0
పితృదర్శనము ...	0-1-0	సంద్యావందన భావ్యం	0-4-0
మహావ్యాసము ...	0-5-0	దేవతార్చన చిన్నపైజు ...	0-1-0
రుద్రమపురుషమూర్తము వగైరాలు	0-2-0	నూర్య సవసాగరము	0-1-0
ఋగ్వేదాష్టకము ...	0-2-0	హరిమోడే స్తవము సటిక	0-3-0
ఉత్తరగీత, సటిక, చిన్నపైజు	0-6-0	సాందగ్యలహరి సటిక ...	0-3-0
భర్తృహరి నుభాషితము, ఆంధ్ర		బ్రహ్మ కీధనంత్రము పంచోపని	
తాత్పర్యసహితం ...	0-12-0	పత్తులు తైత్తిరీయం ...	0-4-0
డిటో డిటో వ్యాఖ్య ...	1-0-0	మంత్రపుష్పములమూలం ...	0-3-0
శబ్దనంజరి ...	0-2-0	ఆత్మభోధము సటిక ...	0-4-0
సప్తాష్టోత్తరం సటిక చిన్నపైజు	0-1-0	పుష్పబాణిలాసం వ్యాఖ్య	0-2-0
సప్తాష్టోత్తరం ...	0-4-0	శ్రీరామస్తవరాజము ...	0-1-0
దేవీమానశికలూజ ...	0-1-0	ఆపస్తంభసృష్ట్యానుక్రములు	0-2-0
పరమేశ్వరస్తోత్రికదంబునుద్దప్రతి	0-6-0	ఆధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు	0-6-0
దేవీస్తోత్ర కదంబం ...	0-4-0	బాలరామాయణం సటిక ...	0-2-0

విష్ణుసహస్రనామము నామావళి	0-6-0	బృహత్సాగర్మాకరం 1 భాగం	1-8-0
రామసహస్రనామం డిటో	0-4-0	డిటో 2 భాగం	1-12-0
శివ	0-3-0	డిటో 3 భాగం	2-8-0
అన్నపూర్ణ	0-3-0	శ్రీమన్నాథరత్నాకరం 1 భాగం	4-8-0
లక్ష్మీ	0-3-0	శ్రీ గాయత్రీసుప్తసతత్వప్రకాశిక	1-4-0
అంజనేయ	0-3-0	కాశీమజిలీకథలు 1 వ భాగము	1-0-0
సుబ్రహ్మణ్య	0-3-0	డిటో 2 వ భాగము	1-0-0
లలితాసహస్రనామము, శిశుతి,		డిటో 3 వ భాగము	1-0-0
పంచ దశీస్తోత్రము వృక్షరాజ్యము		డిటో 4 వ భాగము	1-8-0
నామావళీస హితము, చిన్నపైస	0-8-0	డిటో 5 వ భాగము	1-8-0
రామకర్మామృతం ఆంధ్రీతా		ఉత్తరకాండానుబంధము	0-8-0
త్పర్ణసహితము	1-4-0	శబ్దరత్నాకరము	5-0-0
చండికాస్తవం	0-5-0	శబ్దార్థచంద్రిక	2-8-0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి	0-7-0	లక్ష్మీనారాయణీయము	4-0-0

ఆంధ్ర గ్రంథములు

భారతము ఆంధ్రభాషర్యములు		విజయవిలాసం	0-4-0
శ్యాలికోబయిండు	1-12-0	డిటో శ్యాలికో	0-8-0
అరణ్యపర్వము	1-12-0	డిటో సటీక	1-0-0
విగాటోద్యోగ పర్వములు	1-12-0	సాంగధరపద్యకావ్యం సటీక	0-12-0
భీష్మ శ్రోణపర్వములు	1-12-0	శ్రీరామచరిత్ర బృహత్ పోతనా	
కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	1-12-0	మాత్యప్రణీతము	0-8-0
కాంతిపర్వము	1-12-0	నీలానుందరి పరిణయం	0-4-0
తక్కినపర్వములు	1-12-0	పాంజాతాపహరణం	0-4-0
అంధ్రభారతము సంపూర్ణపత్రి		డిటో గోజు	0-8-0
మూడు వాఙ్మయములు	1-8-0	డిటో	0-8-0
భాస్కరామామణం	2-8-0	నర్మభూపాలీయం	0-8-0
భాగవతము	8-0-0	డిటో శ్యాలికో	0-12-0
భాగవతం గోజు	4-0-0	హక్కినీ పరిణయం	0-8-0

డిటో కందువాల్చుములు ...	4-12-0	అనిరుద్ద చరిత్ర	0-8-0
డిటో కందువాల్చుములు అత్యుత్తమ ప్రతి ...	5-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-12-0
ఆంధ్రరామాయణం వావిలకొలను		రాజశేఖర విలాసం	0-8-0
సుబ్బారావు గారిది ...	4-8-0	ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం	0-8-0
ఉత్తర రామాయణము రవ్ ...	1-0-0	డిటో క్యాలిగో	1-0-0
డిటో గ్లేజు క్యాలిగో ...	1-8-0	రామాభ్యుదయము	1-4-0
డిటో ఉత్తమ ప్రతి ...	2-8-0	డిటో క్యాలిగో	1-8-0
రంగ నాథ రామాయణం ...	2-8-0	అచ్చ తెన్ను గామాయణము	1-4-0
వసుచరిత్ర ...	2-8-0	డిటో క్యాలిగో	1-8-0
వసుచరిత్ర ...	1-8-0	శృంగార నైషధం	0-10-0
కళాపూర్ణోదయం ...	1-8-0	పంచతంత్రం నారాయణకవి	0-12-0
రామవపాండవీయం ...	1-8-0	ఆంధ్రభాషార్థము	0-12-0
అప్పకవీయం స్టిప్ ...	1-4-0	ప్రహ్లాదచరిత్ర	0-2-0
డిటో క్యాలిగో ...	1-10-0	రుక్మిణీకళ్యాణం సటీక	0-7-0
హరికృష్ణోపాఖ్యానం ...	0-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-8-0
డిటో క్యాలిగో ...	0-12-0	గజేంద్రమోక్షం సటీక	0-7-0
రణజన మనోభిరామం	0-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-8-0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	మదాలస	0-10-0
రంగ రాయచరిత్ర	0-8-0	సుజనరంజని	0-6-0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	విషన్వో	0 6 0
మచేలోపాఖ్యానం సటీక	0-4-0	పంచతంత్రం	0 6 0
భోజరాజీయం	1 0 0	పున్నాభాయి	0 8 0
డిటో ఘట్టప్రభుకృతము	0-7-0	హేలావతి	0 4 0
నలోపాఖ్యానం సటీక	0-6-0	ప్రభావతి	0 4 0
మొల్లరామాయణం	0-8-0	సౌందర్యతిలక	0 0 0
బాలవ్యాకర్ణం	0-12-0	హేమలత	0 8 0
సులక్షణ సారం	0-8-0	అమల్యభాయి	0 8 0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	రామచంద్రవిజయం	0 8 0

అంధ్రనామసంగ్రహం, శేషం	రాజస్థానభావతి 1 భాగం	0 12 0
సాంబనిఘంటు సటీక	0-12-0 డిటో 2 భాగం	0 12 0
వేమనపద్యములు	0-4-0 మహాపురుషుల జీవితం 1 భాగం	0 12 0
డిటో అట్టబయిండు	0-8-0 డిటో 2 భాగం	0 10 0
డిటో బ్రవువదార గారి యింగ్లీషు	డిటో 3 భాగం	0 12 0
తిరుమూ	1-0-0 క భావతి క భాగం	0 12 0
నుమతిశతకం సటీక	0-2-0 నునీదేవి చరిత్ర	0 4 0
కుక్కు-టేశ్వరశతకం	0-7-0 నుమిత్రచరిత్ర	0-4-0
భాస్కరసతకం సటీక	0-3-0 మహాపతివ్రతలచరిత్ర శిభాగములు	1-0-0
మాతృశతకం	0-1-0 చంద్రమతి చరిత్ర	0 5 0
మానసబోధశతకం సటీక	0-3-0 సత్యవతి చరిత్ర	0 5 0
శ్రీరామలింగేశశతకం	0-2-0 మారిదాసి	0 3 0
కవిచాడప్పశతకం	0-2-0 జీవన వేదం	0 5 0
కుమారిశతకం సటీక	0-7-0 రాజరామమోహనరాయలువారి	
నృసింహశతకం	0-2-0 సందేశం	0 1 0
శ్రీకాళహస్తీశ్వరశతకం	0-1-0 టిప్పునూర్తాను	1 4 0
చంద్రశేఖరశతకం	0-1-0 రామాయణ సారిం	0 12 0
ద శరధీశతకం	0-4-0 బ్రహ్మవిద్యాదర్పణం	1 0 0
భోగినిదండకం	0-1-0 కవిజీతములు గురజాడ శ్రీరామ	
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర పటసుతో	0-2-0 మూర్తి గారు	2 8 0
దాదాభాయి నాథోజీచరిత్ర	0-1-0 ఆంధ్రకవులచరిత్ర కం॥ వీ॥	3 0 0
వివేకానందస్వామి జీవితం	0-1-0 శ్రవణానందం తి॥ వేం॥	0 10 0
శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసజీవితం	0-2-0 పాణీగృహీత	0 13 0
అనీలికెంటు దొరసానిగారిజీవితం	0-1-0 నానారాజపందగృహం	1 0 0
శ్రీబాల్మంకాధరతిలక్కు చరిత్రం	0-2-0 ముద్రారాక్షసం	0 8 0
నూరత్నకాంగ్రను	0-2-0 మృచ్ఛికాటిక	0 12 0
రామదాసు చరిత్రం	0-10-0 పండితరాయచరిత్ర	0 10 0
ఆనందమత నావలు	0-12-0 మాధవీలత	1 5 0
తారాభాయి డిటో	0-12-0 మనోరమ	1 5 0

మనోహర డిటో	0-12-0	ప్రతాపరుద్రీయం నాటకం	1 0 0
శ్రీ శీతారామ డిటో	1-0-0	సత్యహా:శృంగధ	0 8 0
పాండవబలనం డి కే	0 8 0	ప్రంక్షునిన టం	0 5 0
పాండవప్రవాసం డి	0 12 0	కాకులల	0 12 0
పాండవ విఘటం	0 13 0	తాగా శాంతి కలయనాటకము	0 10 0
పాండవాశ్వమేధము	0 13 0	నరేంద్రుడు క్ష	0 14 0
పాండవోధ్యాగము	0 10 0	యూసుఫ్ రుద్దవిజయం	0 10 0
నీలావతీ నాటకం	0 8 0	శంకరానుష్ఠానం	0 8 0
విషాద సారంగధర ధ కృష్ణుడు		ప్రభావతి కల్యాణం	1 0 0
చార్యులు గారు	1 4 0	సాగరిని, బో కృ	0 5 0
చిత్రనటియం	1 4 0	హస్తినీ 100 కిత్ ప్రధనుభాగం	
గయోపాఖ్యానం	0 8 0	ధీరం మే శ్రీశ్యాగ గావు గావే	
ప్రసన్న యాదవం	0 8 0	చేతులము	0 12 0
పాడిజాతాపహరణం	0 8 0	కాకుల	0 2 0
అభినవరాఘవము	0 8 0	పట్టిపల్లి వేంకటేశ్వర్లు గావీజ్యైష్ఠ్యం	
వీరమతి మంగిళి డి వేంకటేశ్వర్లు గారు	0 10 0	కుధారి 1-81 సాగము	1 12 0
పుష్పవేణి	0 10 0	డిటో 2 భాగం	1 0 0
రుక్మిణీ శ్యామం	0 8 0	డిటో 4 భాగం	1 0 0
బాలవిలంబు పిలవం	0 4 0	డిటో 5 భాగం	0 10 0
శ్రీధర్మబోధిని	0 4 0	యశ్వదీపచామణి	1 0 0
శ్రీనిధి కథామంజరి	0 7 0	పరిశ్రాంతిబోధ కన్దూరిరకొమణి	1 0 0
రాజశేఖ నోపలు	0 3 0	శ్రీయోగి వాగ్దేవసారం	0 8 0
అలిక	0 8 0	సుజ్ఞా దీపం	0 12 0
వీరమతి చక్కనికథ	0 8 0	పరమార్థసాగం	0 8 0
ద్రాపని చరిత్ర	0 8 0	కవీలనూరిం	0 2 0
సీతాదేవి చరిత్ర	0 4 0	రామకృష్ణ : లోనుకావ్యం	0 4 0
పుష్పవేణికథ	0 1 0	అండలహరి	0 4 0
సీతాజననం	0 1 8	మాధవనిధానం	2 8 0
ధనాభిరామం నాటకం	0 8 0	గళేంద్రచింతామణి	2 4 0

శుభపరిణయం	080	పంచభిక్షుగళ సంవాదం	010
కన్యాకుల్లం	0120	ఘటికానల మాహాత్మ్యము తెనాలి	
గోపీజినుధాక గవిజయం	0120	గానలింగవి విరచితము)	080
రుక్మాంగద	100	కౌటేశ్వరీయము (తిరుపతికథ)	
బొబ్బిలియద్దనాటకం	0120	కాళహస్తీశ్వర కలికము	010
పీష్వానారాయణరావు	080	కనకగిరి (చక్క-నిపద్య కావ్యము)	080
విజయబొబ్బిలి.	080	బ్లావతీచక్రము (వనకావ్యము)	
బూరకఫల మణిమంజరి 1 పాఠ్యం	0120	కీర్తి శాంత స్వయంవరము	
మార్పిలుబయిందు	0140	(పద్యము)	050
కావ్యలిఖి	100	సత్యనాయకాపాఖ్యానము	020
డిటో 1 పాఠ్యం	140	సామ్రాజ్యత్రయము (మంచికావ్యము)	
డిటో ఇంగ్లీషు	0140	గజానానకాయము (పద్యము)	
వీర్యనమ్మ ముఖగోగ విశిష్టపాఠం	100	గౌరవస్వానాసము (డిటో)	
కలభాషిణి (చక్క-నిశ్చయ గానాట		శ్రీకృష్ణలిలాసము (శృంగారము)	040
కము) కళాపుష్పకోదయము		చంద్రాలోకము	020
కథ 199 సం॥ రెండు బి. యే		కథుంజయము	020
కలికము	0120	కాలిదాస కేళీ బోధితమ గ్రంథం	080
నేతీసంహారము (కొత్తగా తెలి		కృష్ణానున్నచి.	
గించిన)	0100	తెనాలి రామకృష్ణచరిత్రము	
బొబ్బిలియద్దనాటకము (విశేషము)	100	కాలిదాస గీతానము	
ప్రత్యక్షమైన పాఖ్యానము (శృంగార		3 పత్రికల సమగ్రము	
ప్రబంధము)	0140	గౌరాంగ నృతి 1 భాగం	140
వికావళి పరిణయము (సంచి		గామకృష్ణ పరమహంస	
ప్రబంధము)	0120	పద్య కావ్యం	080
గాత్రమీ మహాత్మ్యము	080	స్వయంసపయం	080
ఆనందోదయము (అచ్చ తెలుగు		భక్తియోగము	180
కావ్యము)		కుశారామ్	080
ఆంధ్రవిక్ర మోగ్యకీయవిమర్శము	040	ఆట్రవ. సులింకన	0120
ఆంధ్ర నేతీసంహార విమర్శము	040	హిందూమహాయోగము	100

మేఘసందేశము	1 8 0	అల్పవ్రతముల కల్పములు	0 4 0
రఘువంశము, 6 సర్గాలు	1 8 0	అమరము పెద్దయుత్తరములు,	
కుమారసభవము ,,	1 8 0	మూలము	0 4 0
అమరుకము-శృంగారలక్ష్మ్యము	0 12 0	విష్ణుసహస్రనామములు మొదలైనవి	0 4 0
పుష్పబాణవిలాసము ,,	0 8 0	జీవశాస్త్రము	1 8 0
భర్తృహరిశతకత్రయము-సం. వ్యాఖ్య,		రాణీసంయుక్త	0 12 0
తె. సంపూర్ణటీక, లక్ష్మణకవి పద్యములును	1 8 0	మహమ్మదీయమహాయుగము	1 12 0
హితోపదేశము-తెనుగు తర్జిమాతో	1 0 0	పదార్థజ్ఞానశాస్త్రము	1 5 0
పంచతంత్రము-మూలమాత్రము	1 4 0	రసాయనశాస్త్రము	1 4 0
దశకుమారచరిత్రం-మూలమాత్రము	1 0 0	ఆంధ్రులచరిత్ర (మొదటిభాగము)	1 4 0
,, తెనుగుతర్జిమాతో	1 12 0	ఋణలాదేవి	1 2 0
విక్రమార్కచరిత్ర-మూలమాత్రము	0 8 0	కలరా	0 6 0
,, తె. టిప్పణియు, తెనుగు		ప్రకృతి శాస్త్రముల ప్రథమ	
తర్జిమాతో	0 12 0	పాఠములు	1 10 0
భోజచరిత్ర-మూలమాత్రము	0 8 0	భౌతికశాస్త్రప్రథమపాఠములు	0 9 0
,, తె. టిప్పణియు తెనుగు		స్వీయచరిత్రము	1 8 0
తర్జిమాతో	1 0 0	భౌతికశాస్త్రము	1 8 0
బిల్హణచరిత్ర-తె. సంపూర్ణటీక	0 4 0	ధర్మదర్శనము	1 8 0
రసమంజరి-శృంగార విస్తరము తె.		దుర్గేశనందని	1 0 0
సంపూర్ణటీక	0 12 0	వసుమతీవసంతిము	1 8 0
ప్రియదర్శికానాటిక-సం. టిప్ప		లలితచంద్రహాసము	0 14 0
ణము తె. సంపూర్ణటీక, తె. తర్జి		మృణ్మయి	1 5 0
మాయ, పద్యములును	0 8 0	సీతారామ	1 8 0
శబ్దమంజరీతిబంతమంబరాలు-ఆంధ్ర		నూర్జహాను	1 8 0
వివరణ సమేతము	0 4 0	రాజసింహ	1 8 0

వలయువారు,

ఆగ్ర్యపుస్తకాలయము; రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసుకొనవలయును.

శ్రీ చింతామణిబ్రాహ్మణశాల.-రాజమహేంద్రవరము.

